45 uf

V. Molbechs Danske Haandskrifter i det Kongelige Bibl^k. i Stockholm. 1843. dans le 4e volume des Historiska Samlingar de M. Molbech.

BRITTISKA OCH FRANSYSKA

HANDSKRIFTER

UTI

KONGL. BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

65

FÖRTECKNING

ÖFVER DE FÖRNÄMSTA

BRITTISKA OCH FRANSYSKA

HANDSKRIFTERNA,

UTI

KONGL. BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

MDCCCXLVII.

ÖRTECKNING

ÖFVER DE FÖRNÄMSTA

SKA OCH FRANSYSKA

NDSKRIFTERNA,

UTI

BIBLIOTHEKET I STOCKHOLM.

AF

GEORGE STEPHENS, ESQ.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNER.

MDCCCXLVII.

FÖRORD.

Ändamålet med denna förteckning har varit att till allmän kännedom bringa vigtigare Brittiska och Fransyska handskrifter, hittills bekanta endast för tjenstemännen inom kongl. bibliotheket i Stockholm. Ingen af de här upptagne kodices saknar ett visst intresse, och flera utaf dem förtjena lärda forskares synnerliga uppmärksamhet.

Vid utarbetandet af denna förteckning har förf. iakttagit den största möjliga korthet, dels för att underlätta möjligheten af dess utgifvande genom trycket, och dels emedan han saknade äldre kataloger samt en mängd tryckta böcker, erforderliga vid en mera kritisk behandling af ämnet. Likväl hoppas han att detta arbete, oaktadt möjliga bristfälligheter, icke skall blifva ovälkommet för dem, som sysselsätta sig med denna vigtiga del af arkeölogi.

Förf. har vid denna sin åtgärd iakttagit den yttersta noggranhet, och tillåtit sig hvarken att ändra eller förbättra sin text. Derföre upptäcker man lätt hvarjehanda skrif-fel och skrif-egenheter uti de meddelade utdragen. Men dessa äro i vissa fall karakteristiska för tiden eller afskrifvaren, och kunna af läsaren sjelf rättas utan svårighet. Alla förkortningar (abbrevationer) äro aftryckte med *kursiv stil.*

Några ord må tilläggas om handskrifter uti härvarande kongl. bibliothek, hvilka ej kunna benämnas *Brittiska*; men hvilka likväl utgöra urkunder af stor vigt för Englands och dess kyrkas äldre historia.

Inom den dyrbara samlingen af *Isländska* handskrifter, finnas nemligen följande hit hörande kodices:

1. *Thómas saga erkibiskups* (Cantuariensis). Membr. N:o 2, folio. Afskrifven omkring vid år 1450.
2. — — Samma arbete. Membr No. 17, 4:to. Afskrifven vid början af 1300:talet.
3. *Litill þáttr kirknaráns á dögum Anselmi og Thomæ Cantuariensis*, m. m. Chart. No. 60, folio. Afskrifven af *Jon Eggertson.*
4. *Játvaðar saga ens helga* (S. Edvardi Confessoris Historia). Membr. No. 5, folio. Afskrifven omkring år 1450.
5. *þáttr af Vilhjalmi bastarð og Engla-konúngum* (S. Edwards Saga). Chart. No. 55, folio. Afskrifven af *Helgi Olafsson*, 1688, troligen efter ett original på pergament.

Skulle deras utgifvande någonsin komma i fråga, böra de kollationeras med andra uppteckningar, hvilka troligen förvaras uti de stora samlingarne i Köpenhamn.

Slutligen får förf. anhålla om tillgift för möjliga misstag, hvilka kunnat insmyga sig, oaktadt allt bemödande att undvika dem.

Stockholm den 1 Mars 1847.

FÖRTECKNING

öfver de resp. Herrar och Män, hvilka, genom subskription (af 10 R:dr B:ko), bidragit till utgifvandet af denna handskrifts-katalog.

***Bagge**, C. A.*, Phil. Mag., Bokhandlare.
***Beckman**, J. W.*, Komminister.
***Benedicks**, W.*, Brukspatron.
***Bergfalk**, P. E.*, Jur. Utr. D:r, Professor.
***Beskow**, B. v.*, Frih., Hof-Marskalk, K. m. S. K. af N. O, m. m.
***Bibau**, Fred.*, Grosshandlare.
***Björnstjerna**, M.*, Grefve, En af Rikets Herrar, General, R. och Komm. af K. Maj:ts Ord, m. m.
***Bonde**, Gust. Trolle-*, Grefve, En af Rikets Herrar, K. m. St. K. af N. O., m. m.
***Bonnier**, A.*, Bokhandlare.
***Broman**, H. L.*, Grosshandlare.
***Brudin**, J. L.*, Bokhandlare.
***De Geer**, C.*, Grefve, En af Rikets Herrar, Öfverste-Kammarh., R. och Komm. af K. Maj:ts Ord., m. m.
***Due**, Fred.*, En af Rikets Herrar, Norsk Stats-Minister, K. m. St. K. af N. O., m. m.
***Ellsworth**, H. W.*, Chargé-d'Affaires för de Förenta Staterna i Nord-Amerika.
***Esterhazy**, V.*, Grefve, Österrikisk Envoyé Extr. o. Minist. Plenipot.
***Gordon**, G. J. R.*, Brittisk Chargé-d'Affaires.
***Gyllenskjöld**, O. C.*, Exped. Sekreterare.
***Gyllenhaal**, L. H.*, Frih., En af Rikets Herrar, President, K. m. St. K. af N. O., m. m.
***Hamilton**, H.*, Frih., Öfver-Post-Direktör, Kammarherre, Riddare, m. m.
***Ihre**, Alb.*, Frih., En af Rikets Herrar, Utrikes-Stats-Minister, R. o. K. af K. Maj:ts O., m. m.
***Klemming**, G. E.*, Kongl. Sekreterare.
***Kock**, N. S. v.*, t. f. Justitie Kansler, R. N. O.

Krüdener, A. v., Friherre, Rysk Envoyé Extr. o. Minist. Plenipot., Ridd. af fl. O., m. m.
Kyntzell, G., Kongl. Sekreterare.
Lagermark, J., Häradshöfding.
Lawonius, A., Kollegii-Råd, R. N. O., m. m.
Lewenhaupt, M. A., Grefve, Öfverste-Kammarherre, Gen.-Major, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Lobstein, V., Fransysk Chargé-d'Affaires.
Löfwenskjöld, S., Frih., En af Rikets Herrar, f. d. Pres., R. o. Kom. af K. Maj:ts O., m. m.
Manderström, C. R. L., Friherre, Kabin.-Sekreterare, R. o. K., m. m.
Marcus, N., Grosshandlare.
Mörner, C. G., Grefve, Assessor, R. N. O.
Norstedt, C., Kongl. Boktryckare.
Piper, C. C., Grefve, En af Rikets Herrar, Öfverste-Kammar-Junkare, R. o. K. af K. Maj:ts O., m. m.
Platen, B. v., Grefve, Kabinets-Kammarherre.
Plessen, W. H. B. v, Grefve, Dansk Legat.-Sekreterare, R. N. O.
Posse, A., Grefve, En af Rikets Herrar, Justitie-Stats-Minister, Ridd. o. Kommend. af K. Maj:ts Ord., m. m.
Runeberg, E. G., Jur. Utr. Dr., Lagman, R. N. O.
Rydqvist, J. E., Förste Aman. i Kongl. Bibl.
Schröder, J. H., Th. Dokt. o. Ph. Mag., Prof., Ridd., m. m.
Sparre, G. A., Grefve, Justitie-Råd, R. N. O.
Sprengtporten, J. W., Friherre, Öfver-Ståthållare i Stockholm, Gen.-Major, K. m. St. K. af N. O., m. m.
Strokirch, W. G., Kongl. Sekreterare.
Strömberg, G., Fabrikör.
Törner, J. M., Revisor, Bokhandlare.
Westin, Jac., Fabrikör.
Wingård, Joh. af, f. d. Stats-Råd, K. m. St. K. af N. O., m. m.

Förf. har öfverlåtit den återstående delen af upplagan åt *Svenska Fornskrift-Sällskapet*, till utdelning bland dess medlemmar.

INNEHÅLL.

A.

BRITTISKA HANDSKRIFTER.

B.

FRANSYSKA HANDSKRIFTER.

I.

EVANGELIARIUM.

Bland Brittiska handskrifter i kongl. bibljotheket anse vi oss, i följd af deri förekommande Anglosachsiska anteckningar, böra upptaga den s. k. *Codex Aureus*, som innehåller HIERONIMI öfversättning af de 4 Evangelierna. Den utgör otvifvelaktigt det äldsta och dyrbaraste manuskript inom sagde bibliothek. Sitt namn har den erhållit deraf, att de färgade bladen uti densamma äro, till en stor del, skrifna med förgylda bokstäfver.

Manuskriptet, på pergament i stor folio, utgöres af 192 blad, af hvilka det första är utan någon skrift, och här nedanföre följaktligen icke numereradt. Ifrån och med det tionde bladet är hvart annat blad af violett färg, i bibliognostiska konstspråket benämnd purpur (*liber purpureus*). Pergamentet på dessa är nästan genomskinligt. Tillika har renskrifvaren der uttömt hela sin uppfinnings-förmåga, att omvexla anordnandet och färgblandningen af skriften, så att ingen sida af de färgade bladen är fullkomligt lik en annan.

Hela boken är skrifven med stora Göthiska uncialbokstäfver, texten alltid och præfationes m. m. oftast utan rum emellan orden. Å de hvita bladen har man användt svart eller rödt bläck, stundom guld; på de färgade framför allt guld, men derjemte silfver, samt hvitt eller rödt bläck.

Denna handskrift, ett mästerstycke af Italiensk fornkonst, är af ganska hög ålder, troligen icke yngre än från 6:te eller 7:de århundradet; hvarom längre fram.

Skriften är delad i tvenne spalter, med 26 rader på sidan, inom dubbel-linieringar. Alla skiljetecken saknas. Boken har ingen titel eller inledning, utan begynner å bl. 1, r., sålunda:

INCIP.EPIS.HIERON.ADPAPADAMASO BEATODAMA.HIERON.INXPO SALUTEM ✝

N O U V M O P V S
FACEREMECO RESPONDEANT QUIB: TOT SUNT
GIS EXUETERI EXEMPLARIA PENE QUOT CODICES
UT POST EXEM SINAUTEM UERITAS EST QUEREN
PLARIA SCRIPTA DADEPLURIBUS QUUR NON AD GRE
etc. etc.

Denna *Epistola* slutar bl. 2 r., sp. 1, och derefer vidtager *Hieronimi Præfatio:*

QUOS ANTE SIGNAUERAS REPPERI
ES ET LOCA INQUIBUS UEL EADEM
UEL UICINA DIXERUNT OPTO'UTIN
XPO UALEAS ETMEMINERIS MEI
PAPA BEATISSIME — EXPL.EPIST
HIERONIMI . INCIPITPRAEFA
TIOEIUSDEM . F . ✝
PLURES FUISSE QUIEUAN
etc.

Denna fortsättes intill bl. 3, r. sp. 1. Nästa spalt upptager endast en anteckning af *Sparfwenfeldt*, hvilken återfinnes s. 17. Bl. 3, v. är tomt. Å bl. 4, r., sp. 1, begynner en kort innehålls-förteckning å Matthei evangelium, sålunda:

NATIUITASIHUXPMAGORUM MUNERA
OCCULTATIOIHVINFANTES OCCIDUNTUR
etc.

och slutas, bl. 4, v., sp 1, med:

DOCTRINA EIUS DEBAPTISMO

Samma bl. sp. 2 är tomt. — De 8 följande sid., (bl. 5—8), innehålla *Ordo Lectionum*, eller de så kallade *Canones Eusebiani*, emellan slinger-arabesk pelare, ställda på nedra hälften af 8 rundhvälfda bågar, af hvilka en hvar upptager sin egen folio-sida, och är prydd med mångfaldiga sirater och djur-teckningar, samt med 14 bröstbilder af helige män, alltsammans i flera färger.

Blad. 9, r. är tomt; v. visar en sittande bild af evangelisten Mattheus, jemte hans engel, och tvenne bröstbilder, i färger och guld, inom en rund hvalfbåge. Upptager hela sidan.

Med bl. 10, v. börjar Matthei evangelium:

L IBERGÆNERATIONIS

IhŪXP̄IFILIDA	BOOZDERAChAB
etc.	etc.

Bl. 11 har tydligen blifvit ansedt såsom titelblad, d. v. s. såsom det förnämsta i boken. Första sidan är medelst brokiga linjeringar indelad uti 7 rader. Skriften derstädes företer bokstäfver af ännu äldre form och med ovanliga sammansättningar, samt utförda dels i färger och dels pålagda med guldblad, eller prydda med slingor och guldbotten, och flera väl utförda djur-figurer. Innehållet är följande:

X PIAVTEM
GENERATIO
SICERATCVMESSETDIS
PONSATAMATEREIVS
MARIAIOSEPhANTEqVAM
CONVENIRENTINVENTA
ESTINVTEROhABENS

Bl. 61, v., sp. 1, slutas Matthei Evangelium. Sp. 2 är tom. Bl. 62, r., sp. 1, begynner *Præfatio*, och sp. 2: —

EXPL . PREP . EUANG . SECŪND . MARCŪ
INCIP . BREBIS . EIUSDĒ EUANGELISTE

Slutar bl. 62½, r., ett half-blad:

ET RECEPTUS EST INCAELIS DNS —

Bl 62½, v. är tomt. Med bl. 63 börjar Marci evangelium, hvilket slutas bl. 93, v., sp. 1. Sp. 2 är tom. Bl. 94, r. sp. 1, begynner Præfatio:

LUCASSYRUSANTHIOCEN
SISARTEMEDICUSDIS

Slutar bl. 94, v. Bl. 95, r. sp. 1.

EXP . PREP . EUAN . LUCE . INCIP . BREBIS EIUS DĒ
ZACHARIE SACERDOTI
etc.

Det slutas bl. 96, r.; v. är tom. Med blad 97 begynner Lucae evangelium.

Bl. 148½, r., (hvars verso är tom), slutas Lucae evangelium, med

NEDICENTESDM

Bl. 149, r. sp. 1, börjar *Præfatio*. Detta slutas, (sp. 2), och "Brebis" begynner, sålunda:

FRUCTUS LABORIS ETDŌ MAGIS
TERII DOCTRINA SERUETUR —

EXP . PREP . EUA . IOH . INCIP . BREBISEIUSDĒ

Slutar 149½ r. (hvars verso är tom) sålunda:

PETRO TER PASCE OUES MEAS
ETSEQUEREME

Bl. 150, r. är tomt. Verso är prydd med evangelisten Johannis bild i sittande ställning, jemte hans Örn, allt i färger och guld, inom en rund hvalfbåge. Upptager

hela sidan. Bl. 151, r. börjar Johannis evangelium, hvilket slutas bl. 191, r. sp. 2:

GULANeCIPSŪARBITR
ORMUNDUMCAPERE
EOSqUISCRIBENDISVNT
LIBROS

Bl. 191, v. är tomt.

Ett serskildt intresse erhåller denna handskrift genom tvenne Anglosachsiska anteckningar, af hvilka den ena förekommer på öfre kanten af manuskriptets första blad, samt innehåller:

✠oratep*ro* ceolheardwr̄ niclas ⁊ealhhun ⁊wulfhelm aurifex

(*Bedjen för Ceolheardwer niclas och ealhhun och wulfhelm guldsmed*).

Rörande denna första anteckning torde man, utan att förfalla uti alltför grundlösa förslagsmeningar, kunna våga den gissningen, att *Ceolheardwer*, *Niclas*, *Ealhhun* och *Wulfhelm* haft något uppdrag med bokens inbindning, samt derföre, såsom vedergällning, fått sina namn inskrifna, för att sålunda blifva ihågkomna uti kyrkans böner.

Anteckningen har förut aldrig blifvit meddelad i offentligt tryck, sannolikt emedan den befunnits ytterst svårläst. Handstilen är mycket gammal, ehuru troligen yngre än den som anträffas å bl. 11, r., vid öfre och undre margen. I denna sednare är stilen mera regelbunden, och man erfar härstädes följande om bokens öde*).

*) Sistnämde anteckning har förut varit 2:ne gånger utgifven, 1:o ytterst felaktigt af *M. O. Celsius*, uti hans Bibliothecæ Regiæ Stockholmensis Historia, Holmiæ 1751, s. 180; och 2:o af den lärde språkforskaren *Rask* i hans Angelsaksisk Sproglære, Stockholm, 1817, s. 167. Texten är derstädes nästan felfritt

✠ IN nomine dñi nrī hṽ xpī, Ic aelfred aldormon ⁊wérburg míngefera begetan ðasbéc æt haeðnū herge mid uncre claenefeo ðæt ðonne wæs mid clæne golde ⁊ðæt wit deodan forgodes lufan ⁊for uncre sauleðearf Ond forðon ðewit noldan ðæt ðas halgan béoc lenog Inðære haeðenesse wunaden, ⁊nuwillað heo gesellan Innto cristes circan gode tolofe ⁊toworuldre ⁊toweorðunga ⁊his ðrowunga toðoncunga, ⁊ðæm godcundan geferscipe tobrucen[ne] * ðeincristes circan dæghwæmlice godes lof rærað, toðæmgerade ðæt heomon árede eghwelce monaðe for aelfred ⁊for werburge ⁊for alhðryðe heora saulum tó écum lece dome, ðahwile ðegod gesegen haebbe ðæt fulwiht æt ðeosse stowe beon mote , , , Écswelce Ic aelfred, dux, ⁊werburg biddað ⁊halsiað óngodes almaehtiges noman ⁊ónallra his haligra ðæt nænigmon seo toðon gedyr[s]tig ðætte ðas halgan beoc áselle oððe áðeode fromcristes circan ðahwile ðe fulwiht stondan mote . . . . ***)

Aelfre
Werbur
Alhðryð eoru**)

återgifven; men nödtorfteligen förbättrad, enligt Rasks enskildta rättskrifnings reglor. Tillika meddelade han ett facsimile af sjelfva skriften. Uti *Thorpe's* Engelska öfversättning af Rasks nyssbemälde grammatika (Copenhagen, 1830), återfinnes texten och facsimile med obetydlig förändring.

* [ne], äro bortskurna vid bindningen.

**) Sednare delen af detta ord, jemte slutbokstäfverna uti ofvanstående namn, hafva blifvit bortskurne vid någon ombindning af handskriften. Man läser tydligt eoru. Derefter följa 2 af de 3 streck, hvilka bilda ett m. Det tredje strecket är obestämdt; emedan den del deraf som qvarstår, är vänd uppåt, liksom för att förenas med något annat ord. Sannolikast har ordet varit *eorum*. I sådant fall har *filia* varit tillagdt. *Rask* har gissat på 'eorung', hvilket han tryckt utan anmärkning, såsom om hela ordet verkligen stått i handskriften. Men detta af honom antagna qvasi-Anglosachsiska ord ger alldeles ingen mening.

*** Några ord, troligtvis innehållande årtalet, äro här bortskurna vid bindningen. — Orden *IN.* till och med *sauleðearf* befinnas på

Öfversättning.

✠ I vår herres Jesu Christi namn. Jag Aelfred jarl och WERBURG min hustru fingo denna bok af hedniska krigare med vår rena egendom, hvilket då var med rent guld. Och detta gjorde vi två för Guds kärlek, och för våra själars behof, och för det att vi två icke ville att denna heliga bok skulle längre finnas bland hedningar; och nu vilja vi gifva henne åt Kristi Kyrka, Gudi till lof och ära och vyrdning och till tack för hans pina, och det heliga samfundet till bruk, hvilket i Kristi Kyrka dagligen uppstämmer Guds lof, i det ändamål att de må läsa hvarje månad för AELFRED och WERBURG och för ALHÐRYÐ, deras själar till evig läkedom, så länge de för Gud lofvat hafva att döpelse på detta ställe hållas skall. Och likaså jag AELFRED, dux, och WERBURG bedja och anropa i Guds den allsmägtiges namn, och i alla hans Heliges, att ingen må vara så djerf, att han skulle försälja eller skilja ifrån Kristi Kyrka denna heliga bok, så länge som döpelse der månde stånda.

AELFRED. WERBURG. ALHÐRYÐ.
[Deras dotter]

I sammanhang härmed tror sig förf. hafva funnit märkliga upplysningar, genom hvilka denna Aelfred, samt Werburg hans fru och Alhðryð hans dotter få en bestämd historisk karakter.

öfverkanten af bladet; hvaremot orden *Ond* till och med *mote* stå uppå den nedre. Namnen m. m. anträffas på marginalen till höger. Alltsammans är skrifvit af en och samma hand.

Uti *Kemble's* Codex Diplomaticus Aevi Saxonici, Londini 1839, Vol. II, s. 120, förekommer nemligen nedanstående testamentariska urkund:

DUKE AELFRED, 871—889.

✠ Xp̄. Ic Elfred dux hatu writan 7 cyðan an ðissum gewrite. Elfrede regi 7 eallum his weotum 7 geweotan. 7 ec swylce minum megum 7 minum gefeorum. ða men ðe ic mines erfes 7 mines boclondes seolest onn. ðæt is ðonne Werburg min wif 7 uncer gemene bearn. ðæt is ðonne æt ærestan an Sonderstede 7 on Selesdune XXXII hida. 7 on Westarham XX hida. 7 on Cloppaham XXX hida. 7 on Leangafelda VII hida. 7 on Horsalege X hida. 7 on Netelamstyde VII hida. Ic Elfred dux sello Werburge 7 Alhðryðe uncum gemenum bearne. æfter minum dege. ðas lond mid cwice erfe. 7 mid earðe. 7 mid allum þingum ðe to londum belimpað. 7 twa þusendu swina ic heom sello mid ðem londum. gif hit hio gehaldeð mid ðare clænnisse ðe uncer word geewædu seondan. 7 hio gebrenge æt sancte Petre min twa wergeld gif ðet godes wille seo ðæt heo ðæt færeld age; Ond æfter Werburge dæge seo Alhðryðe ða lond unbefliten on Sonderstyde. 7 on Selesdune. 7 on Leangafelda. Ond gif heo bearn hæbbe. feo ðæt bearn to ðæm londum æfter hiræ. gif heo bearn næbbe. feo ðonne an hire rehtfæderen sio neste hond to ðem londe. ond to ðem erfe. 7 swa hwylc minra fædrenmega swa ðæt sio ðæt hine to ðan gehagige. ðæt he ða oðoro lond begeotan mæge. 7 wille. ðonne gebycge he ða lond æt hire mid halfe weorðe. Ond swe hwylc mon swa ðæt sio ðæt ðes londes bruce ofer minne dæg on Cloppaham ðanne geselle he CC peninga eghwylce

gere to Ceortesege for Elfredes sawle . to feormfultume Ond ic sello Æðelwalde minum suna III hida boc londes . II hida on Hwætedune . anes hides an Gatatune . ⁊ him sello ðærto c swina . ⁊ gif se cyning him geunnan wille ðes folclondes to ðæm boclonde . ðonne habbe ⁊ bruce. gif hit ðæt ne sio . ðonne selle hio him swa hwaðer swa hio wille . swa ðet lond on Horsalege . swa ðet an Leangafelda; Ond ic sello Berhtsige minum mege an hide boclondes on Læncanfelda . ⁊ ðærto c. swina . ⁊ geselle hio c. swina to Cristes cirican for me . ⁊ for mine sawle . ⁊ c to Ceortesege . ⁊ ðone oferecan mon gedæle gind mynsterhamas to godes ciricum in Suðregum . ⁊ in Cent . ða hwile ðe hio lestan willen; Ond ic sello Sigewulfe minum mege . ofer Werburge dæg . ðæt lond an Netelhamstyde . Ond Sigulf geselle of ðem londe . c peninga to Cristes cirican. Ond eghwylc ðara erfewearda ðe æfter him to ðæm londe foe . ðonne ageofen hio ða ilcan elmessan to Cristes cirican for Ælfredes sawle . ða hwile ðe fulwiht sio . ⁊ hit man on ðæm lande begeotan mæge; Ond ic sello Eadrede minum mege ðet lond on Fearnlege æfter Æðelredes dæge . gif he hit to him gearnian wile . ⁊ he geselle of ðem londe XXX [sestra] cornes æghwelce gere to Hrofescestre. Ond sio ðis lond gewriten ⁊ unbefliten æfter Eadredes dæge in Ælfredes reht meodrencynn ða hwile ðe fulwihte sio on Angelcynnes ealonde. Ðeos foresprec . ⁊ ðas gewriotu . ðe her beufan awreotene stondað . ic Ælfred willio . ⁊ wille ðæt hio sion soðfæstlice forðweard getrymed me ⁊ minum ærfeweardum. Gif ðæt ðonne god allmæhtig geteod habbe . ond me ðæt on læne gelið ðæt gesibbra ærfeweard forðcymeð wepnedhades . ⁊ acenned weorðeð . ðanne ann ic ðæm ofer minne dæg alles mines erfes to

brucanne . swa him leofust sio; And swa hwylc mon swa ðas god . 7 ðas geofe . 7 ðas gewrioto . 7 ðas word . mid rehte haldan wille . ond gelestan . gehalde hine heofones cyning in ðissum life ondwardum . 7 eac swa in ðæm towardan life; Ond swa hwylc mon swa hio wome . 7 breoce . gewome him God almahtig his weorldare ond eac swa his sawle are;

Her syndon ðæra manna naman awritene ðe ðeosse wisan geweotan sindon.

✠ Ic Æðered ar.bisc. mid ðære halgan Cristes rode tacne ðas word 7 ðas wisan fæstnie 7 write. ✠ Ælfred dux. ✠ Beorhtuulf dux. ✠ Beornhelm abb. ✠ Earduulf abb. ✠ Werburg. ✠ Sigfred pr. ✠ Beonheah pr. ✠ Beagstan pr. ✠ Wulfheah. ✠ Ædelwulf pr. ✠ Earduulf pr. ✠ Beornoð diac. ✠ Wealdhelm diac. ✠ Wine sb diac. ✠ Sæfreð. ✠ Ceolmund m̃. ✠ Eadmund m̃. ✠ Eadwald m̃. ✠ Siguulf m̃.

Öfversättning *).

HERTIG AELFRED, 871—889.

✠ I Christi namn. Jag Elfred, dux, låter skrifva och förkunna genom denna skrift för Elfred konung och alla hans män och råd, äfvensom för mina fränder och mina vänner, de personer dem jag helst unnar mitt arf och mitt bok-land **); det är då Werburg, min hu-

*) Urkunden innehåller flera dunkla och svårt tolkade ställen. Öfversättningen meddelas således utan alla anspråk på felfrihet.

**) Anglosachsarnes *boc-land* motsvarade ungefär det Nordiska *Odal-jord*. Det var en fri jordegendom, på hvilken man kunde förete skriftliga åtkomsthandlingar. Se härom: "An

stru, och vårt gemensamma barn. Det är då för det första, vid Sonderstede och vid Selesdune XXXII hida *), och vid Westarham XX hida, och vid Cloppaham XXX hida, och vid Leangafeld VII hida, och vid Horsalege X hida, och vid Netelamstyde VII hida. Jag Elfred, dux, gifver åt Werburg, och Alhðryð vårt gemensamma barn, efter mina dagar, detta land med lefvande boskap, och jord, och med alla de ting hvilka dertill höra. Med dessa egendomar gifver jag dem äfven 2000 svin, mot vilkor att de lefva i den renhet, som är emellan oss öfverenskommen, samt att de skänka Sankt Petrus **) mina tvenne wer-geld ***), om det skulle blifva Guds vilja att de erhålla dessa mina hädanfärds-penningar †). Och efter Werburgs dagar tage Alhðryð dessa egendomar obestridt

---

Inquiry into the Rise and Growth of the Royal Prerogative in England." By *John Allen*, 1830, s. 143—151, samt *Kemble's* Codex Diplomat. Vol. I, s. CIII—CVI.

*) En Anglosachsisk *hide* eller *hyde* höll 120 Engelska acres.

**) Troligen liktydigt med *cristes cirica*, Canterbury kathedralkyrka, hvilken var helgad åt S:t Petrus och S:t Paulus.

***) *Wer-geld* (eller *Wer*) motsvarade Gothländska lagens *verildi*, de andra Svenska lagarnes *mans-bot*. Detta wer-geld för en *ealdor-man* (*eorl* eller *dux*) uppskattades, efter Engelska lagen, lika med det för en erkebiskop, nemligen till 15,000 *thrymsas* (se *Thorpe*, Ancient Laws and Institutes of England, Vol. I., s. 187), hvilken mynt-sort brukades uti Mercia, och förmodas varit af silfver. Den var värd 3 penningar. — Med *tvenne wer-geld* förstås troligen: 1:o *wér* (mans-bot) för honom, i fall han mördades, under då varande oroliga och krigiska tider, 2:o mandråparens *heals-fang* (böter för befrielse att stå i halsjern), hvilken äfven betaltes till den dödades närmaste anförvandter. Se: *Thorpe*, l. c, s. 175; Laws of Edward and Guthrum, sista §, jemte s. 251, Laws of King Edmund, § 7.

†) Så anse vi oss böra öfversätta originalets *færeld*, hvilket vi förmoda varit en förkortning för *færeld-gild*, eller *færeld-sceat*.

vid Sonderstyde och vid Selesdun och vid Leangafeld. Och skulle hon få barn, tage barnet dessa egendomar efter henne. Om hon inga barn får, tage då den närmaste arfvingen af hennes rätta fäderne detta land och boskapen, och så hvilken helst det vara må af mitt fäderne, som är i tillfälle att köpa äfven andra egendomar, då löse han desamma för halfva värdet. Och så hvilken det vara må som njuter det land vid Cloppaham efter mina dagar, då gifve han 200 penningar hvarje år till Ceortesege, för Elfreds själ, till gäst-hjelp. Och jag gifver åt Æðelwald, min son, III hida bok-land, II hida vid Hwætedune och en hide vid Gatatune; äfven gifver jag honom dertill 100 svin. Och skulle konungen unna honom folk-landet *), utom detta bok-land, då äge han och njute detsamma; men om detta icke sker, då må de gifva honom hvilket de vilja, antingen det land vid Horsalege eller det vid Leangafeld. Och jag gifver åt Berhtsig, min fränka, en hide bok-land vid Læncanfeld, och dertill 100 svin; och skänke hon 100 svin till Christi kyrka för mig och för min själ, och 100 till Ceortesege, och må det öfverblifna utdelas, igenom kloster-husen, till Guds kyrkor uti Suðrige [*Surrey*] och Kent, så länge dessa finnas till. Och jag gifver åt Sigewulf, min frände, efter Werburgs dagar, landet vid Netelhamstyde, och skall Sigulf gifva af detta land 100 penningar till Christi kyrka; och hvarenda arfvinge, som efter honom emottager detta land, gifve samma allmosa till Christi kyrka för Ælfredes själ, så länge som döpelse varar, och penningarne erhållas ifrån detta land. Och jag gifver åt Eadred, min

*) Anglosachsarnes *folc-land* bestod af folk- (krono- eller stats-) egendomar, hvilka förläntes på lifstid. Se: *Kemble*, l. c. och *Allen*, l. c. ss. 143—149.

frände, det land vid Fearnlege, efter Æðelredes dagar, om han vill göra sig förtjent af detsamma; och han skall gifva af detta land 30 mått [*sestra*] spannemål hvarje år till Hrofescestre. Och vare detta land inskrifvet och erkändt efter Eadreds dagar uti Ælfredes rätta möderne, så länge som döpelse varar på Engelsmännens ö. Denna öfverenskommelse och dessa skrifvelser hvilka härofvan skrifna äro, vill jag Ælfred; jag vill äfven att de hädanefter orubbligen försäkras mig och mina arfvingar. Men om nu Gud den Allsmägtige så beslutat, att den glädjen tillfaller mig, att en manlig arfvinge af min slägt framkommer och födes, då unnar jag honom efter min tid hela mitt arf, till att njuta som honom älskeligast synes. Och hvilken dessa egodelar och dessa gåfvor och dessa skrifvelser och dessa ord med rätta bevara och verkställa vill, bevare honom himlens konung i detta nuvarande lif, och äfven i det lif som komma skall. Men den man, hvilken dem förstör eller bryter, förstöre Gud allsmägtig hans lycksalighet och hans själs ära.

Här äro de mäns namn skrifna, som äro vittnen till denna sak.

✠ Jag Æðered ærkebiskop försäkrar och underskrifver dessa ord och denna handling med Christi heliga korstecken. ✠ Ælfred dux. ✠ Beorhtuulf dux. ✠ Beornhelm abbas. ✠ Earduulf abbas. ✠ Werburg. ✠ Sigfred presbyter. ✠ Beonheah pr. ✠ Beagstan pr. ✠ Wulfheah. ✠ Æðelwulf pr. ✠ Earduulf pr. ✠ Beornoð diaconus. ✠ Wealdhelm diac. ✠ Wine sub diac. ✠ Sæfreð. ✠ Ceolmund m[*iles?*]. ✠ Eadmund m. ✠ Eadwald m. ✠ Siguulf m.

Här återfinna vi samma namn, som förekomma uti anteckningen å det åldriga Evangeliarium.

CODEX AUREUS.		AELFREDS TESTAMENTE.
Aelfred aldorman Aelfred dux		Ælfred Elfred } dux
Werburg min gefera	. . . . .	Werburg min wif
Alhðryð eoru[mfilia]	. . . . .	Alhðryð uncer bearn

och derjemte samma

Cristes circan ðahwile ðe fulwiht stondan mote	. .	Cristes cirican ða hwile ðe fulwiht sio

mot hvilken Aelfred fortfar att visa en så frikostig välvilja *).

Det vore en högst besynnerlig tillfällighet, att på samma tid anträffa tvenne personer med lika namn, hvilka innehade samma värdighet, det högsta och vigtigaste inom de Anglosachsiska staterna, nemligen jarls-embetet, och derjemte hade hustru och dotter med lika benäm-

*) Denna Kristi kyrka var sannolikast kathedral kyrkan i *Canterbury* (i Kent), hvars erkebiskop Ethelred (i Aelfreds testamente benämnd Æðered) finnes främst bland vittnena under Aelfreds testamente. Uti äldre Anglosachsiska handlingar får sagde kathedral kyrka ofta namnet *Cristes Circa*, *Christi ecclesia*, m. m. icke derföre, att den skulle varit helgad åt vår frälsare, men såsom hufvud- och moderkyrka för hela England; emedan erkebiskopen i Canterbury alltid utgjort Engelska kyrkans primas. — Bemälde erkebiskop omtalas i ett öfverenskommelse-bref af ofta sagde hertig *Aelfred*, meddeladt af *Kemble*, l. c. Vol. II, s. 96. Brefvet förekommer der i Forn-Engelsk öfversättning, från slutet af 12te århundradet, ifrån det numera förlorade Anglosachsiska originalet. Äfven här träffa vi prof på Aelfreds gifmildhet mot *Cristes cirica*. Denna urkund lyder sålunda:
✠ *In nomine domini IC Elfred dux and Ethelred archebiscop & þo higen at Cristes cheriche habbez wise ared embe þet land at Chertham þet is þanne þet Elfred efter his dage hauez bequeþe þet land at Chertham in to þan higen*, etc.

ningar; samt ännu ytterligare, att begge dessa Aelfred uppenbara så mycken omvårdnad för *Cristes circan.* Man torde således hafva fullt skäl att antaga, att den Aelfred, som omtalas uti anteckningen å vår handskrift, samt den Ælfred eller Elfred, hvilken utfärdat testamentet, utgöra en och samma person.

Aelfreds dotter Alhðryð är i testamentet uttryckligen utnämd till hans arftagerska, efter hans hustru Werburgs död. — Den i testamentet omtalade Æðelwald, var sannolikt af oäkta börd. Detta styrkes deraf, att han, i jemförelse med systern, erhåller en ganska ringa del af faderns stora gods; att i fall Alhðryð dog utan barn, skulle hennes land tillfalla *hennes* rätta arfvingar och *icke* sonen Æðelwald; att han icke benämnes "uncum gemenum bearne" (vårt gemensamma barn), utan "minum sunum" (min son); och i synnerhet af Ælfreds brinnande hopp om en manlig arfvinge inom sin slägt. I alla händelser var han icke född, när Aelfred bortskänkte sin dyrbara handskrift, denna *Codex Aureus;* ty då hade han utan tvifvel derstädes tillagt sonens namn, på det att äfven denne måtte blifva delaktig i de omtalade heliga messorna och bönerna. Således är anteckningen i handskriften gjord *före år* 871—889, eller innan testamentet utfärdades, och följaktligen var vår kodex redan då ganska gammal; emedan den hunnit undergå vidlyftiga äfventyr uti kristna och hedniska händer.

Denna handskrifts ytterligare öden, samt huru den gick förlorad för England och kom för andra gången till Italien, äro oss alldeles obekanta. Man har gjort

ett försök att äfven härom lemna någon upplysning, genom en jemförelse med den beskrifning *Erasmus* lemnat om en Latinsk handskrift *), — också ett Evangeliarium och skrifvet med uncialer, — hvilken af honom kallades *Codex Aureus*. *Liljeblad* **) och *Celsius****) hafva neml. ansett denne vara densamma hvarom nu är fråga. Sålunda har man antagit, att den utgjort en del af det bibliothek, som *Margaretha* af Österrike ägde i Mecheln, omkring 1515—30:talet. Men förf. har gjort noggranna jemnförelser af de läs-arter *Erasmus* anför ur *sin*

*) "Tertium [codicem] præbuit illustrissima uirago Margareta caroli Cæsaris amita, cuius in hac æditione tertia [*utgifven först år 1522*] frequenter adduximus testimonium aurei Codicis titulo, quod totus & auro sit conuestitus, & aureis literis pulchre descriptus". *Desid. Erasmi Roterad.* in Novvm Testamentvm annotationes. Basileæ, 1540. Præfat.

Sid. 2. "Certe Rachab scriptum comperi in bibliotheca illustrissimæ D. Margaretæ, fæminæ supra sexus modum, omni uirtutum genere cumulatæ, planeque dignæ & Maximiliano patre, & Philippo fratre, & Carolo Cæsare, Ferdinandoque nepotibus: quorum alterum eo felicitatis euexit fauor numinis, ut uix ab homine sit optanda maior felicitas: alter sic ornatus est omnibus heroicis, uereque regijs dotibus, ut nulla possit accidere tam ingens fortuna, quæ ueris & proprijs illius bonis non uideatur inferior. Atque utinam exemplum Margaretæ uel uiri imitentur, malintque quod datur uacui temporis a negocijs, lectione bonorum uoluminum consumere, quam lusibus aut inanibus fabulis terere. Codex est insignis, totus aureis conscriptus literis. Seruatur Mechlineæ, si quis forte uolet fidei meæ periculum facere".

**) "Sane ex collatione locorum, quæ in Annotatis suis adduxerat peculiari studio Erasmus, isthunc SPARFWENFELDIANUM, cum illo quo usus Erasmus, in quamplurimis congruere certum est. *G. P. Liliebladius*, Ecloga sive Catalogus Librorum tum MSorum tum Impressorum, Hispanici præsertim Idiomatis, quibus Regiam Bibliothecam Stockholmensem adauxit *Joh. Gabriel Sparfwenfeldt*. Stockholmiæ, 1706; s. 3.

***) Bibliothecæ Reg. Stockholm. Historia; s. 179.

Codex Aureus, med texten på samma ställen i den *Stockholmska*, och dervid öfvertygat sig att denna gissning saknar all grund. Läs-arterna äro ofta så skiljaktiga, att *Erasmus* måste hafva begagnat ett annat manuskript. — Huruvida deremot *Palmskiölds* uppgift är rigtig, att denna handskrift blifvit begagnad af *Nobilis*, för hans bekanta Sixtinska bibel, är svårt att afgöra.

Således hafva vi ingen säker kunskap om denna *Codex Aureus*, tills den år 1690 inköptes i Mantua af *J. G. Sparfwenfeldt*, och af honom skänktes till kongl. bibliotheket i Stockholm. På tredje bladet af sjelfva handskriften har han derom gjort följande anteckning:

"Preciosissimum hunc Euangeliorum Codicem, emi ex famosa illa Bibliotheca Jll[mi] Marchionis de LICHE Mantuæ Carpent. A[o] 1690, d. 8 Jan. Ego Joannes Gabriel Sparwenfeldt nob. Suecus."

Denna handskrift är, mig veterligen, den enda i Sverige, som innehåller något på Anglosachsiska. — Dess bindning har fordom troligen varit utmärkt för rikedom och prydnader. Det nuvarande bandet är icke gammalt; det synes vara från 1600:talets början, och har en Italiensk pregel **). Kanhända borttogs det äldre bandet då sjelfva boken bortsåldes uti Mantua. Ett nytt blef då nödvändigt, och sannolikt bortskars, vid denna ombindning, den del af Anglosachsiska inskriften, som nu mera saknas.

*) "Ceterum hoc codice usum fuisse FLAMINIVM NOBILIVM, Virum doctissimum, in editione Bibliorum Sexti V, refert alicubi in Schedis MStis, nescio qua auctoritate, *Palmskiöldius*". Bibl. Reg. Stockh. Hist.; s. 181.

**) Bandet har likväl varit sedermera upphjelpt. Törhända är signeringen på första bladet: N:o s. 2. L. N:o 3, äfven Italiensk.

II.

ERSISK SÄGEN, OM EN IRLÄNDSK HÖFDINGS RESA TILL UNGDOMS-LANDET.

Pergaments handskrift af 5 blad, i liten 4:to eller stor 8:vo, på Ersiska (Forn-Irländska) språket.

Om sommaren 1842 öfversände förf. ett facsimile af hela denna handskrift till *The Royal Irish Academy* i Dublin. Men paketet förkom. Då förf. likväl ansåg legenden vara ytterst dyrbar för den Irländska litteraturen, förärade han, om våren 1844, ett nytt facsimile deraf åt samma akademi, genom *Sir W. Betham.* Det anlände till bestämd ort; men förf. har ännu icke afhört, huruvida sagde samfund erhållit det eller ernar utgifva detsamma.

Sir W. Betham yttrar sig om handskriften, uti ett bref till förf., dat. "Dublin Castle, 18 March, 1844,"

"It is of great antiquity. I would say of about the 7th Century, if not earlier . . . . . . The facsimile is beautifully made, and I am quite certain accurate. The Poem on the first page is copied from a more ancient M.S. The gloss, or explanations between the lines, I think were written by a person not very well acquainted with the ancient writing; but I have not yet been able to examine them so as to give a full account, or even a satisfactory statement, of their import.

"The remainder of the M.S. is a Romantic Story of an Irish Chief who saw a Branch of gold, on a tree near his castle or fortress, covered with rich flowers of gold and jewels. He separated it from the tree, and took it into his castle. He and his followers were ad-

miring its beauty, when a beautiful Lady made her appearance and claimed the branch, saying she came from an island where such were common, and where men and women *never grew old.* She advised the Chief to fit up a ship, and proceed with her to the Island, which he did, manning it with *3 times 9* (27) persons. On their voyage they met with *Mananan mac Lir* (the Son of the Sea) sailing in his sea-chariot, who demanded where they were going. On being told, he composed a poem of 50 stanzas, which are then given, with another of 30 stanzas made by the Lady. They arrived at the Island, and found it one of delights, as stated by the Lady. They stopped there some time, their days passing so happily they knew not how they passed. [At last] the Chief returned to Ireland, and found no one knew him. His Castle, &c. was in the hands of his descendant, who had heard of his departure but would not credit his return, as more than 100 years had passed. &c. &c. &c.

"Such is the import of this interesting Romance, as well as from a cursory perusal I can make it out......

"The article on p. 9. is the decision of two Brehons (Judges) about a cow in dispute between the parties. The articles in pale scribble on the last page are the baptismal entries of three children of Dermot M'Downaill Ribhob, one born 1594 — another 1606 — another 1617. That at the bottom of the same page is the baptismal entry of a son of Fergus O'Neill, 1593".

Handskriften förärades till kongl. bibliotheket af *J. G. Sparfwenfelt*, hvilken, i April månad år 1693, erhöll densamma till skänks af Franciskaner-munken *Philip Magwier* uti Rom.

III.

CHRONIQUE ANGLO-NORMANDE.

En universal-historia, på Anglo-Normandska.

Pergaments handskrift, i liten 4:to, 138 blad, 35 à 38 rader på hvarje sida, skrifven omkring år 1350. Innehåller ett slags verldshistoria, ifrån Adam till påfven Johannes XXII (1334). Boken äger ett stort värde för de äldre Engelska häfderna, och innehåller ibland annat den sköna Anglosachsiska legenden om *Constance och Maurice*, originalet till *Chaucer's Man of Law's Tale.* Handskriften har fordom tillhört den lärde presidenten *Fauchet*, hvilken antecknat på första sidan: "*Cest a moi claude fauchet.* 1596". Handskriften börjar sålunda:

Veraÿ Dieu om*n*ipotent soit a no*st*re comencement

Pur ceo . q*ue* . nou*s* . sumes auisez des ceaux q*ue* sonnt p*er*sons en estodie . qils son*n*t ennoyez . de . la p*ro*lixite . destoires & q*ue* plusou*rs* auon*n*t defaute . des liures . il . nous plust req*ui*ller breuement la . connte . des lynes quex descenderon*n*t del . p*rimer* pier Adam . droitement estenduez iuskes . a . la . nessance . no*st*re *seigneure* ihe*s*u crist . Cÿ q*ue* p*ar* la . desc*ri*pciou*n* qest myse . soyent lez guers pl*us* att*ra*iz a . regarder a . la . breggement fait q*ue* lem puisse . la . chose des pl*us* le*ger* entender & retener des pl*us* viue memoirie Ne nou*s* nescourteroms pas la . ve*r*ite de lestoire . mes la . monstroms ordinement solonc la . descent de Adam . p*ar* pat*ri*arches juges roys . p*ro*phetes p*res*t*res* & des aut*res* sages de lo*ur* tem*m*ps ioskes . a . no*st*re Saueo*ur* Et puis

a*prez* de les gestes des Apostoiles Emp*er*ours & roÿs tanq*ue* al . Apostoille Joh*a*n . le . xxij.

Slutet:

Capi*tu*lo C^mo^ xvj^o^. Lowys

en le te*m*ps cist p*a*pe Joh*a*n Lowys Duk de Bauere p*ar* lez vns *gra*nntz de Almaigne estoit eslu Emp*er*our de Almaigne mais en descord Qar lercheuesq*ue* de Coloyne ne assenti point a luÿ mais eslutz le duk de Ostrice Puis ent*re* eux deux eslieux so*ur*di guerre & puis lowys duk de Bauere prist en bataill*e* le duk de Ostricz & luÿ tynt ou priso*n*n & soy mesmes fist coronn*er* roÿ de Almaigne . & fist so*n*n fitz Marchis de Brandebourgh puis lemp*er*our deliu*er*a de priso*n*n le duk de Ostritz qi ap*res* tynt loialment ouesq*ue* luÿ & puis estoit le duk de ostricz man*n*de p*ar* lemp*er*o*ur* lowys en lombardie . & attrayt moultz dez citees & bones villes . a la subieccio*n*n lowys de Bauere.

Ur denna handskrift har förf. förut meddelat tvenne kortare utdrag, i den af honom utgifna *Svenska Medeltidens Kloster- och Helgona-Bok. I. S:t Patriks-Sagan* (Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar, Del I, häft. 2, s. 66—70), och Mr. *Dasent* har derutur aftryckt legenden om Theophilus, uti sin upplaga af Theophilus in Icelandic, &c., London, 1845, s. 30.

På Handskriftens sista sida, finnes antecknadt, med en handstil från 1500:talet:

Dormir ne puis se yure ne suys
Et sans dormir viure ne puis
Ainsy co*m*ment se je veul viure
Que je soye toulz les jours yure Amen ainsy soit il

På första sidan står X, 54, och derunder 17. — Bandet är gammalt läder, på träd.

IV.

GAUFRIDI MONEMUTENSIS HYSTORIA BRITTONUM.

Pergaments-handskrift i folio, 47 blad, med dubbla spalter, 45 rader i hvardera. Rubrikerna med rödt bläck, initialerna i färgadt bläck. Några stora begynnelse-bokstäfver befinnas mycket väl målade. Skriften är ifrån början af 1300:talet, eller kanske äldre.

Med bl. 1 begynner innehållsförteckningen; med bl. 2 *Prefacio*, jemte sjelfva historien, sålunda:

Britannia insularum optima in occidentali occeano . int*er* galliam & hÿberniam sita. &c. &c.

Sista Paragrafen är:

Reges autem illo*rum* qui ab eo te*m*por*e* ingualijs successere . karadoco loncarbanensi contemporaneo meo in mat*er*ia sc*ri*bendi permitto . Reges u*ero* saxonu*m* . Willhelmo malmesberiensi & henrico huntendunensi . quos de regib*us* brittonu*m* tacere iubeo . cu*m* no*n* habeant libru*m* illu*m* brittannici sermonis . q*ue*m Galter*us* oxenefordensis archidiaconus de brittania aduex*it* . quem de hystoria eo*rum* ueracit*er* editu*m* in honore p*re*dicto*rum* p*ri*ncipu*m* hoc modo inlatinu*m* t*ra*nsferre Sermonem curavi.

Handskriften är utmärkt vacker. Sjelfva arbetet är fördeladt i 9 böcker.

V.

GULIELMI WARDI ORATIO.

Pappers-handskrift i 4:to, mycket väl inbunden med guldsnitt; synes likväl vara en sednare afskrift. Består af 35 blad.

Begynner, utan någon egentlig titel:

Nobilissimo, Illustrissimo, nec non eruditissimo, Principi, Joanni Finlandiæ Duci. Gulielmus Wardus Anglus summa cum veneratione & reuerentia perpetuam salute*m* honorem & victoriam exoptat.

Quemadmodum virtus in quoq*ue* homine (nobilissime Princeps et Dux) summis laudibus merito extollenda, & ad summos vsq*ue* cælos omniu*m* sapientissimoru*m* doctissimoru*m*q*ue* viroru*m* iudicio efferenda est; sic &c. &c.

Är ett loftal på Latin, ställdt till hertig *Johan*, sedermera konung Johan III i Sverige, vid hans besök i England år 1559, då han reste för att, på sin broder Erik XIV:s vägnar, fria till drottning Elisabeth.

Om denna *Gulielmus Wardus* äger man ingen vidare upplysning, eller om tillfället för detta tal. Kanhända var han en *"Orator publicus"* vid Oxford eller Cambridge, då hertig *Johan* gjorde sitt högtidliga besök derstädes.

VI.

THE EARLE OF LEYCESTER.

The coppy of a conference writen by a Master of Arte of Cambridge, and sente vnto his ffriende in London, touching some talke had of late, betweene 2 noble and grave gent . about the p*rese*nte state and some p*ro*ceedings of the Earle of Leycester, & his friends in Englande: — &c. &c. Anno Domini 1584.

Pappers-kodex, med pergaments omslag, i folio. Vid slutet finnes antecknadt årtalet 1622, hvaraf man kan bedöma handskriftens ålder.

Denna bittra smädeskrift emot den bekante grefven af Leicester trycktes år 1584; men blef, genom drottning Elisabeths försorg, genast indragen och uppbränd. Den har följaktigen blifvit så sällsynt, att intet exemplar var kändt utaf *Watts*, då han utgaf sin "Bibliotheca Brittannica".

Närmare upplysningar lemnar *Lingard*, uti History of England; Vol. V. Paris, s. 272.

VII.

HISTORICAL MISCELLANIES.

Pappers-handskrift i liten 4:to eller stor 8:vo, skrifven omkring år 1597. Innehållet är blandadt, nemligen:

1. A good water to conieal mercury *with*outen ony sublimac*i*on. (1 sida).

2. Three Charms. (1 sida). Af förf. meddelade och tryckta i Archæologia för 1844.

3. Dagboks-anteckningar öfver expeditionen emot Cadix, under grefven af Essex' befäl, år 1596; skrifna af någon officer om bord på krigsskeppet "The John and Francis". (18 sidor).

4. The Queenes prayer for the Navie. [15]96. 1 sida.

5. Her Ma*jestys* prayer for the Armie at sea. [15]97. 1 sida.

6, 7. Theologica. 6 sidor.

8. Anteckningar öfver fasta landet i Europa, och Nya Spanien, m. m. ur en berättelse af *Antonio Gopola*, anno Dom. 1577. (28½ sidor).

9. Krönika öfver Spanien. (4 sidor).

10. The L: Admiralls Squadron. (1 sida).

11. The publique of the Army (Rules of the War-Office &c. under Elizabeth); 17 sidor.

Boken har tillhört *Christian Ray* i Berlin. — Pergaments omslag.

VIII.

PLACITA CORONÆ.

Handskrift i folio, med 7 blad på pergament och 229 på papper, 40 à 42 rader på sidan, skrifven innan 1390:talet, vanligen på Anglo-Normandiska lag-språket, ställvis på Latin.

Innehåller anteckningar och *Placita Coronæ* vid Engelska öfverrätter under Edward III:s regering, från 1359 till 1384. De 7 pergaments-bladen äro af något sednare datum, och angå hufvudsakligen *Cromwellska* ätten.

Handskriften (1:sta pappers-bladet) begynner:

De Corona. Un Thomas de Sartons *fut* endite de *ce* qil duist au*er* enpoysone *son* p*ere* d*eman*de luy fuit co*ment* il se voill*e* acquit*er* & il dit qil *fut* clerk*e* saue s*on* clerg*er* il se mist en paijs lordin*er* luy baill*e* l*e* liu*re* & il lust ij v*ers* Spig*er* le quell*e* voill*e* p*re*ndr*e* a v*ost*re clerg*er* ou apaijs p*re*nez vo*us* alun ou alaut*re* eslisez qar vo*us* nau*erez* my ambedeux il se mist en paijs. s. en le hundr*e* ou l*e* fait duist au*er* este fait lez q*ue*ux luy acquite *fut* d*emande* sil fuist point puis lenditem*en*t ou deu*a*nt p*ur* le dout qil au*ait* de *ce* fait dit funt q*ue* non par q*ui*
De Corona. *fut* age qil ala q*ui*te ¶ Thom*as* Broun Joh*ann*es fil*ius* Joh*ann*is Vace de Cant*erbury* Joh*ann*es Broun Will*elmus* S*er*uiens Pri*or*is de S*an*cto Gregorio obmanere Henr*icum* Laylan et in ip*su*m insult*um* fecere in vuln*er*ando occidere et Thom*as* Broun statim se posuit in eccl*esia* tali et

cognouit se occidisse *predictum* Henr*icum* coram . tali Coronat*ore*

&c. &c. &c.

Några utaf dessa *Pleas* sprida ljus öfver en mängd Engelska lokal-förhållanden och slägter under 14:de århundradet, och en afskrift af de vigtigaste torde vara välkommen för Engelska antiqvarier. Men emedan skriften är högst svårläst, och det fordna Normandisk-Engelska lagspråket har många egenheter, skulle afskrifts-arbetet falla sig rätt mödosamt.

Manuskriptet inköptes af Svenska antiqvarien *Brocman* för 100 gyllen, och skänktes af honom till det gamla Collegium Antiqvitatum i Stockholm, hvarifrån det kom till kongl. bibliotheket.

På inre sidan af första permen står antecknadt: *N:o* 53. *Brocmanni.* Derunder: *S:r Thomas Gardiner.* Straxt inunder, med Brocmans handstil:

Casus Coronæ Regni Angliæ inprimis annorum 25. scilicet a conquestu Regis Eduardi III. xx° (1359) usque ad XLV. quibus n*onnull*i recentiores accedunt. Liber unicus, Originalis, Rarissimus, vel C. aureor.

Inbunden i gammalt läder, på träd.

IX.

DIGEST OF LAW.

Pappers-codex i liten 4:to, utöfver 120 blad, 30 à 40 rader på sidan, skrifven vid slutet af 1400:talet. Är på några ställen defekt.

Innehåller en öfversigt af Engelska författningar, intill nära slutet af Henrik VI:s regering, uppställd i alfabetisk ordning, och uppsatt i största korthet på Lagfransyska, utom ett och annat på Latin. Härefter följa några spridda lag-anteckningar.

Första bladet upptager början på en alfabetisk förteckning öfver bokens innehåll, sålunda:

Abiuracion Accompt Accusacion Addicion Admirall	} folio p°
Admin*is*tr*a*to*urs* Age Aiiournement Alienacion Aliens	} fo. Sedō.
Ambidext*er* Amende*ment* Amercimentz Anesureme*n*t Aide de Roy	} fo. t*er*cio.

&c. &c.

Inalles finnas här 305 olika artiklar, hvaraf den sista är *Vtlagarie.*

Första Artiklen (bl. 3, men "folio p*ri*mo") lyder:

Abiuracion.

Qui terram Abiurauit du*m* sit in strata puplica sit pace Regis : nec debet in aliquo molestari & du*m* sit in eccl*es*ia custodes eius non debe*n*t morari inf*ra* cimiteriu*m* nisi necessitas vel euasionis p*er*icu*lu*m hoc requirat Nec arcent*ur* confugi du*m* sint in eccl*es*ia quin possint h*ab*ere vite necessaria & exire libere p*ro* obsceno pondere deponendo. Stat. voc. Artic*u*li Cleri.

Vide de Abiuracion & l*e* fo*ur*me dabiur*e* ou le title de Coroner.

Sista artikeln (fo. Ciiij.):

Vtlagarie.

Si home soit appelle de felonie . . . . &c. &c. a⁰ v^to E ij & puis e*st* repelle a⁰ xv⁰ par le roy.

Handskriften har blifvit nyligen ombunden.

X.

WILHELMVS CONQUESTOR.

Wilhelmi Bastardi et quorundam aliorum in Anglia Regum res gestæ.

Pappers-handskrift in folio, skrifven *) eller afskrifven i sista århundradets början. Är indelad i 10 kapitel. Begynner:

Cap. 1.

De nuptiis Ducis Wilhelmi Bastardi et Mathildis Flandriæ Comitis Baldvini filiæ.

Rex Angliæ Sanctus Jatvardus filius erat primi hujusce regni monarchæ Adalradi Etgersonii. &c.

Sista kapitlet slutar:

Est vero regio hæc fertilissima ab Anglis post modum semper inhabitata, sitaq: versus orientem et cæçiam, qua Momum spectat, nec longius ab ea distans, quam ut 6 diebus perfici potest iter maritimum.

En gammal kopia finnes af detta arbete, hvilket synes vara en afskrift eller öfversättning.

*) Med en annan hand är tillagdt:

a Car. Hagelberg.

XI.

REGIS CANUTI LEGES.

Canuti Regis Anglorum Danorum et Nororum LEGES, nec non EMENDATIONES Wilhelmi R. eiusque Confirmatio Legum Edwardi, sui Antecessoris. Ex Codice membranaceo Bibliothecæ Colbertinæ sub N:o 3860 descriptæ per FRIDERICVM ROSTGAARD. Jam ex apographo Bibliothecæ fossianæ N:o 2576 in 4:to. manu Jonæ Olavi Islandi exscripto.

Under den gamla Latinska texten, ursprungligen skrifven 1112, finnas talrika anmärkningar af Rostgaard.

Pappers-handskrift i folio.

Se härom: *P. Kofod Anchers* Juridiska Skrifter. Kjøb. 1811, Bd. III, s. 60—76, "Om Knud den Stores engelske Love i en Codex i det colbertske Bibliothek"; samt: "Legum Regis Canuti Magni versio antiqua Latina *), cum textu Anglo-Saxonico, cum variis lectionibus atque observationibus *Jan. Laur. Andr. Kolderup Rosenvinge.* Haun. 1826".

*) Den ofvanstående Colbertska.

XII.

ASTRONOMICAL TRACTS.

Pergaments-kodex i stor 8:vo eller liten fol., 99 blad, 30 à 32 rader på sidan. Skrifven år 1281 eller straxt derefter. Innehåller:

1. CANON IN KALENDARIUM VENERABILIS EPISCOPI LINCOLNENSIS. Denna upptager blad 1, r. och begynner:

AD noticiam huius *kalendarii* h*abendam* sci*endum* q*uerimus*(?). l*it*ere alph*abet*i *secundum* ordine*m* in 4 lineis p*ro* aureo nu*mer*o ponu*ntur*. &c. &c.

Derefter vidtager Kalendarium (bl. 1, v. 1 — 7, r.), och slutar (bl. 7, v. — 8, v.) med "Tab*u*la principalis G*er*landi". Epilogen, hvilken förklarar denna sista, är defekt, emedan ett blad saknas efter bl. 7.

2. (bl. 8, v. — 13, v.) Incip*it* TRACTATVS COMPOTI MANUALIS MAGISTRI BALDOWINI DE MARDOCHIO *Con*tinen*s*. 3. capi*tu*la . p*r*imu*m* e*st* ad scie*ndum* die*m* me*n*sis & festa sa*n*ct*orum*. — Begynner:

AD h*abend*u*m* p*r*ompte i*n* manu i*n* q*uo* die me*n*sis & festa s*anc*t*orum* & cui*us* etatis sit &c. &c.

3. (bl. 13, v. — 14, v.) Explic*it* *com*potu*s* manual*is*. Incipiu*n*t COMPOTES TABULARUM FUNGONIS & BEDE. — Begynner:

Fungonis. 2. tab*u*le *sub*sc*r*ipte s*ic* formant*ur*, &c. &c.

4.

4. bl. 15, r. — 23, v.) Incipit ALGORISMUS SIUE ARS INTRODUCTORIUS IN NUMERUM. Börjar:

OMnia quecunque a primeua rerum origine processerunt; ratione numerorum formata sunt. &c. &c.

Är indelad uti 12 kapitel, och trycktes i Venedig, år 1523 i 4:to. Författaren finnes icke nämnd; men var troligen densamma, som skrifvit de efterföljande afhandlingarne, nemligen:

5. (bl. 24—40 v.) JOHANNES DE SACRO BOSCO (JOHN OF HOLYWOOD, nu HALIFAX uti Yorkshire). Incipit TRACTATUS DE SPERA Magistri Joh. de Sacro bosco. Begynner:

Tractatum de spera . 4 . capitulis distinguimus. Dicentes primo quid sit spera. Quid eius centrum. Quid axis spere. &c.

De tryckta upplagorna af denna skrift finnas uppräknade hos *Fabricius*, Biblioth. Lat. Med. & infimæ ætatis, ed. *Mansi.* Tom. III, s. 129.

6. (bl. 41—66, v.) JOHANNES DE SACRO BOSCO. explicit spera. Incipit COMPOTUS magistri Johannis de sacro bosco. Begynner:

Compotus est scientia considerans tempora ex solis & lune motibus & eorum adinuicem coequacionibus distincta. &c.

Tryckt, jemte N:o V, Paris, 1550, 8:vo, och Antwerpen, 1566, 8:vo.

Är härstädes defekt; emedan ett blad fattas emellan bl. 63 och 64, samt några blad efter bl. 66.

7. (bl. 67, r. — 71, r.) (JOHANNES DE SACRO BOSCO?) TRACTATUS QUADRANTIS.

Defekt; några blad fattas framför bl. 67. Slutar:

Si *autem quadranguli uasis capacitatem vis habere* sumat*ur* area fundi vasis se*cundum* arce*m* su*perius* du*cta*m que area *mult*iplicet*ur per* ei*us* altitudine*m*. & p*roducta*m dabit capacitate*m*. Explicit tractatus quad*ra*ntis.

8. (bl. 71, v. — 73, v.) (JOHANNES DE SACRO BOSCO?) TABULÆ SOLIS 4.

9. (Bl. 74, r. — 99.) (JOHANNES DE SACRO BOSCO). Incip*it* ASTROLABIU*M* MESSEHAL*IS*.

Uti tvenne afdelningar. Begynner:

SCito q*uod* astrolabus e*st* nome*n* G*recum*. cui*us* inte*r*p*re*taci*o* e*st* accep*tacio* stell*arum* eoq*ue* accipia*tur* ex eo u*er*itas ea*rum* re*rum* q*uarum* sci*enci*a qu*e*ri*tur* ex locis stell*arum*, &c.

Skall finnas äfven uti Biblioth. Bodl. Oxford.

Handskriften är ytterst prydlig, med många förkortningar. Initialer, rubriker m. m. finnas anbragte med rödt bläck; de stora begynnelse-bokstäfverna fint målade, med guldprydnader. Texten skiljer sig betydligt ifrån den tryckta.

Boken förvarades troligen fordom i något Danskt kloster; emedan anteckningar angående detta rike träffas i margen vid kalendern och på sista bladet; den äldste från år 1286 och den yngste från 1521. De omtala likväl endast bekanta händelser.

Främst i boken står, med en gammal handstil: "liber *frat*ris Johannis". Öfver allt påträffas väl utförda mathematiska och astronomiska figurer, och äfven talrika anteckningar af en nära samtidig hand.

Bunden i pergament.

XIII.

JOHN WICLIFFE.

Pappers-handskrift i liten 4:to, 135 blad, 38 à 40 rader på sidan. På grund af anteckningen bl. 134, v. (se nedanf. s. 38) och emedan manuskriptet tyckes vara af samma hand, synes man kunna antaga, att den är egenhändigt nedskrifven utaf JOHAN HUSS år 1398. Kapitälerna och rubrikerna (de sednare alltid på Böhmiska) äro utförda i rödt bläck. Innehållet är följande:

1. Tractatus DE I*N*DIUIDUACIONE TE*M*PO*R*IS & I*N*STANT*IS* que*m* *com*posuit Subtilis vir M*agi*-*ste*r JOHA*NN*ES WYCLEPH.

Utan titel, den ofvanstående finnes vid slutet (blad 33, v.). Afhandlingen är indelad i 12 kapitel, och upptager 33 blad. Första bladet har en innehålls förteckning öfver de förra; t. ex. Capit*ulu*m p*rimu*m suppo*nendo* t*empus* e*ss*e decla*r*at q*uod* &c.

Arbetet begynner (bl. 1, v.) sålunda: *)

Entrando de*t*e*m*po*r*e . *sun*t aliq*uæ* ex dict*is* *stricti*us capie*n*da / p*rimum* q*uod* te*mpus* sit de*genere* acc*epturum* / sic*ud* *eni*m ph*ilosoph*i supp*onunt* ta*nquam* not*orium* motu*m* e*ss*e cum desi*nit* illis p*ro*ba*cio* ap*r*iori / uel noto*r*io*r*i qua *conc*lu*dunt* motu*m* esse / *sic* con*uenien*ter accip*it* to*tum* *genus* hom*inum* exmot*us* c*ui*us*cun*q*ue* noti*cia* te*m*pus esse / cum tam hom*in*es q*uam* bruta . ex i*n* nata solercia noscu*nt* te*m*pus / ut p*atet* ex tam famosa co*n*fessio*ne* wlga*rium* q*uam* ecia*m* &c.

*) Förkortningarne i denna handskrift äro så ovanligt många och svåra, att ett och annat fel i läsningen torde måhända hafva insmygt sig.

Denna skrift slutar (s. 33 v.) sålunda:

quod nemini est desper*andum* dequocu*nque* gr*a*ue peccato / cum quib*us* ecia*m* dampnat*us* . pote*s*t saluari / & ex 2*do* latere time*ndum* co*n*tinuare peccatum cum adtame*n* pote*s*t co*n*tinuari / *quod* fiat iremissi*bile* / & *patet* 3° *quod* stultu*m* est sine speciali reuelacione / iudicare dea*li*quo antemortem *quod* peccat i*n* spiritum sanctum. sub trahendo abeo oracionis suffragia

Explicit tractatus. de i*n*diuiduacione. *tem*poris & i*n*stanti*s* que*m* co*m*posuit Subtilis vir M*agiste*r Joh*annes* Wycleph.

2. Tractatus DE YDEIS [JOHANNIS HUSS].

Utan titel. Upptager bladen 33—52. Utgöres af 5 paragrafer. Begynner:

Intrando (*öfverskrifvit:* tractando) de ydeis primo *oportet* . *querere* si sint / Suppo*nendo* q*uam* na*turale* (?) *sit* (?) tale / q*uod* ydea se*quitur* (?) *ratione*m ex*teriorem* et*ernam* aput deu*m* 2m qua*m* deus e*st* productus rei ad extra V*idetur ergo* q*uod* th*alia* sint pone*n*da q*uia* ips*e* deus i*n*telligit om*n*e i*n*telligi*bile* &c.

Slutet lyder:

Alij au*tem* tanto a*m*pliant ydeas / q*uod* uoca*n*t om*n*e quod e*st* ex*emplar* deo . ad a*li*ud cog*noscendum* esse ydea*m* indeo / ydea*m* cog*nicio*nis re*aliter* cogniti / nec e*st* magna vis i*n* tali variacione signo*rum* / du*m* ta*men* sane *concipitur* Ego aut*em* elegi m*ihi* magi*s* pro*b*abile q*uod* om*nis* crea*tur*a & so*lum* crea*tur*a h*abet* ydeam prop*ri*am in deo

Explicit tractatus de ydeis / *ergo* laus domino.

3. *Tractatus* DE MATERIA ET FORMA. *Magistri* JOH. VYCLEPH.

Utan titel (den ofvanstående står vid slutet). Upptager bl. 53—76. Indelad i 8 paragrafer. Begynner:

Cvm *materia* et for*ma* sint vol*umina* mu*n*di *principalia* restat de eis / p*rimo* tam *propter* ordinac*ionem* q*uam* gen*er*a *conuenienc*i*um* dissere*nd*u*m* / et cu*m* m*ateria* no*n* sit anob*is* cognosci*bilis* nisi p*er* analogia*m* ad forma*m* j° philosophorum consentio S° ordo n*atur*alis postulat / p*rimo* de forma p*ost* de m*ateria* p*er*tractar*e* &c. &c.

Slutet är:

et in vt*roque* p*rimorum* gr*a*d*u*u*m* n*ullum* ens d*icit* p*resens* / vel aliqua*m* ess*entiam* pr*e*ter deu*m*.

Explicit *tractatus* . de*materia* et for*ma*. M*agistri* Joh. Vycleph

O wicleff wycleff negednoum ty blawu zwycless.

4. REPLICACIO DE *VNIVERSALIBUS* [JOHANNIS HUSS].

Utan titel (den ofvanst. finnes vid slutet). Anträffas bl. 77—86. Börjar:

Presente*m* agredie*n*do' replicac*io*nis m*ateria*m in 3s partes disti*ngo* . eam . s*ecundum* tria pu*n*cta eiusde*m* replicac*io*nis fu*nda*me*n*talia / q*uorum* p*ri*ma p*ar*s &c.

Slutar sålunda:

q*uia* lÿ*cet* rex diui*ditur* i*n* reg*em* viuu*m* et reg*em* mortuu*m* et depictu*m* / et t*amen* n*ec* rex viuus (mortuus) nec depict*us* est rex.

Explicit repli*cacio* de v*niversa*lib*us*/qua*m* si quis b*ene* p*er*spexerit videb*it* m*ulto* me-

liores . *raciones* . *pro* eisd*em* . *quam* . *contra* eadem / *prime* e*nim* duc*ere* p*ro*ced*unt* / alie *vero* cu*m*.....

Denna afhandling är ett gensvar emot vissa satser uti

5. Tractatus DE VERIS *VNIVERSALIBVS* M*a*-g*istri*. vener*abilis* Joh*ann*is WYCLEPH.

Utan titel (den ofvan upptagne står vid slutet.) — Fyller bl. 87—134, r.*) Är indelad i 15 kapitel, å hvilka förekommer en innehålls förteckning bl. 87—88, v. — (Libellus de v*niversa*libus *con*tinet 15 ca*pitula* / *primum pre*-mittit p*rimo* *tr*imem*br*e*m* distin*c*c*ionem* de v*niversa*libus &c.)

Afhandlingen börjar (bl. 88, v.):

C*a*p*itulum* p*rimum*

Inpurga*n*do erro*res* de v*niversa*libu*s* & *cet*. v*niversa*lia . *sunt* . 3ª i*n*troducto*r*ia / *p*re*movenda* . & *primo* q*uod* &c.

Slutet lyder (bl. 134, r.):

S*ed* nimis lo*n*gu*m* e*ss*et ista p*er*tine*nter* p*er*t*rac*tare / alijs itaq*ue* difficultatibu*s* hui*us* m*aterie* / & alia*rum* hic tacta*rum* exp*ectan*tibu*s* alibi suu*m* locu*m* / Pono fine*m* huic *super*ficiali t*ra*ctatui de v*niuersa*libu*s* / ad alios t*ra*cta-tus derebu*s* *prim*e i*n*te*n*c*i*onis / ad qua*rum* noti*ciam* sen-*tencia* ista app*er*it agressur*us*.

Explicit tractatus . de veris v*niversa*lib*us* M*agist*ri . vener*abilis* Joh*ann*is Wycleph Sa-cretheologie veri & magni p*ro*fessoris An*no* d*omi*ni Mº .cccº lxxxxviij . i*n* die S*anc*ti Jeronimi Slawy. p*er*manu*s* Hus . de Hussynetz *amen tak boh day*.

---

*) Bl. 134, v. — 135, v., upptagas af en innehållslista, i alfabe-tisk ordning, med hänvisningar till de numererade folierna. Derefter följa några oskrifna blad.

Sannolikt äro afhandlingarne N:o 2 och 4, (*"De Ydeis"* och *"Replicatio de Universalibus"*) författade af HUSS. Detta synes troligt deraf, att de äro nedskrifna af samma hand som det öfriga, men utan WICLIFFES namn, samt att uti N:o 4 (ett slags gensvar till vissa delar af N:o 5), ofta förekomma uttryck sådana som *"magister meus reverendus"*, *"magister meus"*, m. m. Denna förmodan styrkes ännu mera af följande samtidiga inskrift utanpå bandets första perm:

M*ag*i*s*tri Joha*n*nis hus vnus t*ra*ctatus de ydeis . secundus replica*cio* vniu*er*salis eius . de veris vniu*er*salibus

N:o 1, 3 och 5 äro hittills okända skrifter af WICLIFFE. Detta är så mycket vigtigare, som WICLIFFES flesta arbeten tillerkännas honom endast i följd af äldre katalog-skrifvares intyg, eller af ryktet, eller polemiken, eller ock till följd af den omständigheten att de äro införda i samma band med andra afhandlingar, hvars författare han i titeln eller vid slutet uppgifves vara. TODD yttrar härom: "The writer of these pages has already publicly declared his conviction, that we are to this day unable to decide with any certainty what are Wickliffe's genuine works, and what are not"*).

Handskriften är bunden i ett gammalt pergamentsband, med tvenne gamla jernknappar på ryggen. På sista permen finnas afskrifter af dokumenter, utfärdade af den med Huss samtidige Böhmiska konungen *Wenceslaus.*

---

*) An Apology for the Lollard Doctrines, attributed to Wicliffe. Now first printed from a Manuscript in the Library of Trinity College, Dublin. With an Introduction, and Notes by *James H. Todd,* D. D. V. P. R. I. A. 4:o. London (Camden Society), 1842; s. xvii.

XIV.

MEDICAL MISCELLANIES.

Sloappers handskrift (utom bl. 4 och 5, hvilka äro på pergament) i liten 4:o; har 108 blad, med i allmänhet 30 rader på sidan. Innehåller mystiska och medicinska recepter, m. m., på vers och prosa, af 2 samtidiga handstilar. Boken har ingen titel och saknar slut, samt är på flera andra ställen defekt; skrifven i sista hälften af 1300:talet. Rubrikerna m. m. äro med rödt bläck.

Börjar sålunda:

1. ffor to makyn Aqua vite*).

Fylle apotte of old reed wyn and doo yere jnne powdir of Canell gyllofre gingefere peletre notemuge gany*n*gale spykenard masys Quibibis greyn de paryse long pepir blak pepir careeaway t*ur*mentille comy*n* fenell seed smalache percelle sawge my*n*te ruwe calamy*n*te horehoune of iche olyche myche adrageme mor*e* oþir lasse as y^u^ hast whereof. Alle þese powdiris putte hem in to ye wyn. and it in to a styllotorie & stylle it w^t^ soft fyir and loke y^t^ þi styllotorye be well cleinyd so y^t^ no fumosyte may gon owte And ordeyne þi fyir of good cole and reseywe þi watir owte of alambyke in to afyoll of glas ¶ þis is clepyd watir of lyf And may ben lykkurud & putte in stede of bawme naturall for he hath alle ye nat*ur*is of kynde bawme & alle ye vertuis

*) Jemför med detta recept ett yngre dylikt, tryckt hos *Douce*, Illustrations of Shakspeare, ed. London, 8:vo 1839, ss. 42—44, der man äfven anträffar tvenne andra ännu nyare.

y*er* of ¶ þese olde philosofiris callid it ye secunde bawme ¶ þis watir is clerer & lyghter þa*n*ne is watir of rosys ffor it wyll fletyn abowy*n* all lyco*ur*is For þowgh oyle be powryd abowyn þis watir anoon it sekyth to ye grownde and ʒif y*er* be putte y*er* inne sothy*n* fysch or flesche it may ben kept as longe as ama*n* wyll*e* wyth owtin we*m*me or wt owtyn rotynge For noman*er* þynge yt is putte y*er* jnne may rotyn ffor þis watir of lyf drawyth owte of ye swetnesse & ye sauo*ur* of all*e* man*er* of spycys & alle man*er* of rootys yat ben putte y*er* inne or medelyd y*er* wt or leyde ¶ Jt ʒewt also swetnes to álle man*er* of thyngys yat it is medillyd wt ¶ Jt is good also to alle maner*e* of colde sekenessys & namely for þe palsye ¶ And it helpyth for ye quakynge of ye gowte and it lettyth yt aman schall noʒt hory*n* and it makyth aman to semy*n* ʒonglyche ¶ And alle man*er* helth it ʒewyth yt tokenyth wt jnne ma*n*nys body and alle myghtis it cownfortyth wha*n*ne yt aman hath y*er* of fastynge ¶ Also it opy*n*ith ma*n*nys lust and he schall ye bettyr hery*n* It cleryth ma*n*nys syght on woundys it fretyth awey deed flesch also it sleth ye festre & ye cancre.

2. Blad 18 sluta dessa recepter med ett dylikt på Latin. Straxt derpå begynner en dikt i 460 verser:

hic incipiunt medicine optime & probate

In fowre parties of ama*n*.
Be gynnyth ye sekenesse yt yei han
In heed in wombe or i*n* ye splene.
Or i*n* bleddyr þese iiij I mene

och slutar bl. 24:

So yt he no*n* oy*er* drynke ay:
Ewene ne morwe ne mydday

3. Derefter följa åter recepter på prosa.

Bl. 25 begynner en annan dikt, af 1025 verser:

ffrawsham halle

Of erbis xxiiij.
J wyl ye telle by & by
As j fond wretyn in abok .
þt in borwyng j be tok

den slutar bl. 40, verso:

And wyth in anyth & a day
All ye hed werk schal away

Härefter vidtaga botaniska förklaringar och recepter på prosa, hvilka sluta bl. 46 med:

ffor to make vnguentum genaste.

Take ye floures of bjorne & of wodwyse & stampe yam wt may butter & lete þam stande so all a nyght & on ye morwe melte yam in apanne & clense yam thorow aclothe yis oynement ys good for alle colde goutes and oyer cold euelys & for slepynge of handys and of fete &c. explicit liber secundus.

Sedermera förekommer, med en annan, mycket mindre men samtidig handstil:

A good medycyne for ye gowthe

Take iij croppys of wyld tasell stampe hem & drynke hem in good stale hale ix days be thwene wyssonsonday & myssomyr-day & ewys yis euery ȝer & ye gowte xal neth breke of ye neythyr joynthe num ye houyr. yis ys amedycyne prouyd:

Denna handstil slutar å bl. 52 v., sålunda:

ffor bolnede of wommenis pappis.

Tak egrimonye . & eld . swýnes gres & stampe þese to gedre . & make þer of a playster . & ley it on þe pappis & remowue it thryes on ye day sythen anoynte hem w^t^ oyle dolye & it schal closyn & ben all hooll

Nästa blad begynner midt uti en mening, och fortsättes med samma handstil som första delen af skriften. Den fortfar intill slutet af boken, hvars sista nummer slutar (emedan några blad saknas) med:

Solium ys an herbe y^t^ men clepe pol & yer ben to specis of hem . ye male hat aqwyt flour . ye femal ared flour ye vertu is ȝef it be sothyn in wyn & drounkyn it schal dystroye alle

---

År 1843 skickade författ. en afskrift utaf ofvannämnde tvenne poemer, utdrag af recepterna på prosa, tvenne facsimiles och en förklaring öfver de vigtigaste gamla ord, m. m. till *The Society of Antiquaries* i London. Samfundet införde dem i sina *Transactions* (Archæologia) för 1844, under titel:

Extracts in Prose and Verse from an Old-English Medical Manuscript preserved in the Royal Library at Stockholm.

Några exemplar blefvo afdragna med serskild titel och paginering.

Handskriften är bunden i gammalt läder, på träd. Den har tillhört *Christian Ray* uti Berlin. På första sidan står N:o 28.

XV.

MEDICAL TRACTS.

Pappers- och pergaments-handskrift i folio. Innehåller:

1. En bearbetning af MACER DE VIRTUTIBUS, på Engelsk prosa.

Utan titel. Utgör 40 blad, af hvilka 7 på pergament; hela bandet för öfrigt på papper. Har 31 à 32 rader på sidan, med alla rubriker, marginal-ord och initialer i rödt bläck. Det Anglo-Sachsiska þ (th) är nästan öfverallt bibehållet. En del af bl. 23 är bortrifven. Skriften häntyder på medlet eller sednare hälften af 1300:talet. Arbetet är indeladt i 3 böcker, eller "Parts". Bok I begynner, utan något slags inledning:

Mogworte or moderwort is clepid arthemesie / for þat she is modir of alle oþ*er* herbes . or firþir þ^t^ þe modir of herbes . hauyþ ȝouyn her name . diana sicutly þe whiche is clepid in greke tonge arthemesis / fonde up first þe vertues of this herbe / and þ*er*fore is þis h*er*be clepid arthemesia of her fynders name / This herbe is sp*eci*ally medicinal to-wome*n* syknesses . ffor wat*er* of her deco̍cc*io*n þ^t^ is to saẏ wat*er* þ^t^ she is soden in drunkyn : p*ur*giþ women of her floúres & bringeþ he*m* forþ fro hem . w^t^ þe same watir þatþis mogwort is soden in wassh & bath þe marte: & so shal þ^u^ clense women of her flo*ur*es. / Take þe same h*er*be rawe stampe it & drinke yt with wyn and so ȝhe wole do þe same Take þis h*er*be grene as she growiþ

& stampe it and bynde here to þe wombe & she shal delyu*er*e out þe werpling þ[t] is þ*er* in &c. &c.

Sista kapitlet i denna bok handlar om *Wodebynde*, och den andra börjar sålunda:

vj.[to] wykkyd . ffor. Sizte. The seed of þis h*er*be helpiþ hugely for to defie . Strabȝ affermeþ þ[t] þis h*er*be is noyo*us* . to þe siȝt . boþe in drinke & in sauo*ur* & þ*er*fore he comaundeþ for to vse þe seed aloone of þis h*er*be in medecynes . but I ne woot neu*er*e wheþ*er* he seaide þis of hi*m* self or he it had of oþ*er* aucto*ur*ȝ bokes / / This j wote wel . þat olde men hauyn hugely comendid & p*ra*ysed þis h*er*be . ne J . ne have not in mynde þat ever I red eny boke þat accordiþ to strabȝ seying in þis.

☞ ¶ Here endiþ þe first part of Macer book and after seneþ þe secunde part.

SOrell . or souredok is clepid in latin assidula & in greke aiȝon & þus it is clepid as men trowen for her sauo*ur* is tart as is vynegre / þis h*er*be is founde comenly in grauely medes & besides þe wat*er*es many . men etyn fast þis herbe in fer tyme . & þei seyden þ[t] þei havyn founden by exp*er*ience þ[t] it doþ muchil good & destroyeþ in hem many greu*a*nces This is riȝt cold & drye boþe in þe þridde degre &c. &c.

Det sista kapitlet innehåller en afhandling om *Hocke*, och tredje boken begynner (bl. 36):

ix.[a] ff· or bernynges . Seth malwe in pisse & ley her to þe heed so shalt þ[u] destroye þe foule nayl þ[t] wexen in þe heed & eke þe noyous strof þ[t] is clepid in latyn furf*ur* and þis same plastre wole aqueynche þe holy fier & hele bernyng x.[a] de decocc*i*on of malwe wole make

nesshe þe hardnesse of þe matrice & helpe þe causes & sikenesses of þe guttis & of þe matrice & of þe eres wonderly wol ȝif she be vnderput to hem xj^a. This herbe exciteþ and prikkyþ lecherye

Thus is ended þe seconde part of Macer book. and now begynneþ þe þrid part in þe whiche tretyþ of Spices.

Peper

Now j have tretid & seide a fore þis of a fewe comone herbes . now after þis j wole telle of þe spices þat ben knowe almost to alle folkes & þe whiche spices vs of lechecraft hauyþ made knowen & first of hem alle wole j telle of þe peper whom þe kechene hauyþ raþer or more mad kende þan to haue medicine / Hit is seid þ^t peper is hoot & drye in þe þridde degre of boþe Of peper ben iij maneres whit longe & blak but for þy þ^t þe two be kenned by vs only to leches j wole telle of þe blac peper a fewe vertues þ^t j kenne wel . etc.

Blad 40, v. slutar denna tredje och sista bok, med:

Xiiij^a. for þe eyen . And trest to me þer is no þing more profitable to þe eyȝen þan is þis medecyn [Aloe]. xv^a. for laxatif . Ȝif þ^u wilte solue þe wombe that is costyff take tweye parties of aloe take one parte of dragredium and grinde hem well to gydre and this medecyne ys a noble laxatyff.

Here ys ended þe þridde part of þe last of macer book blessid be ihesu . of whom alle goode þingis hauyn þe byginnyng and ende Amen.

I brist på tillgång till Macers arbete har förf. ej kunnat afgöra, huruvida denna är en öfversättning eller

blott en fri bearbetning af densamma. Troligtvis det sednare. Detta synes äfven vara uttryckt genom nedanstående yttrande, blad 11, v.:

ffor þe fface.

þ*er*e is no þing bet*er*e ffor to drey vp woundes þan is þe iu*us* þurst oute of þe lelie leuus . medled wt vynegre & soden in honý of þe iu*us* shalbe v p*ar*ties & of þe vynegre & hony p*ar*tys Anoþir book seiþ þat of hony & vynegre shulde be iiij p*ar*tys & of þe iu*us* þe fifte p*art* / This wole dreye vp / boþe olde woundes & newe & close he*m* faire

---

Straxt derefter finnes antecknadt med samma hand:

2. Now folowiþ A FEWE HERBES OF WHICHE MACER TRETYÞ NAT OF atte leste þey ben nat founden in þe cours of Macer book

Sanicle.

Sanycle hauyþ here name for þi þt she helyþ wou*n*des Vis *prima* ffor woundes This herbe wole seke boþe bon and wounde & in þe wounde she wole shewyn here al such as þe pacient drank here But J amonest þe þt þu be ware how þu þu drynke þis herbe ffor if she come nat oute at þe wounde . she assendiþ in to þe hed & in to þe brayn & brekeþ, þe skyn of þe brayn þat is clepid pia mat*er* & so she sleþ þe pacient

Den anonyme författaren afhandlar omedelbart härefter:

Pympernolle, *Baldemoyne*, *Beta*, *Rodewort*, *Tansey*, *Laureole*, *Liquorice*, *Notemuge*, *Mirtus*, *Safron*, *Carin*, *Saxifrage*, *Benet*, *Ditayne*, *Fetherfoy* [feverfew], *Bawme*, *Mille Morbia*, *Nepe*, *Sclarye*, *Fenygrek*, *Git*, *Azara*, *Valerian*, och slutar med

Lupinus is an herbe þt groweþ abowte þer be in þe felde jt beriþ large & sharp prikkes / Ho so ete þis in potage he shal nat be drunke lyȝtly ffor þe wormes Take þis lupine & wormode & horhowne of eche y liche muche & medle hem wel to gider & þis pocion wole sle wormes in þe bely.

Ambrosiana. wole dryve out of þe body þe bleddir inward also mikel blode as pacient drinkeþ iuus of þis herbe

☞ Thus endith þis tretice . blessid he be þt made heven & erthe . for to dryve out blood þat blediþ inward

Denna "tretice" upptager 5 sidor, hvarefter följa 4 blad ört-förteckningar, samt åtskilliga recepter på Latin och Engelska, af en yngre hand.

Bl. 48—163 innehålla:

3. ANTIDOTARIE NICHOLAIE på Latin, af samma hand som det föregående. Begynner:

Ego nicholaus rogatus a quibusdam in practica studere volentibus . vt eos recto ordine modum dispensandi &c.

På några ställen anträffas recepter skrifna på gammal Engelska, isynnerhet bl. 52—53, der tre sätt att göra "Aqua vite" finnas omständligt beskrifne. Några tillägg förekomma af en yngre hand.

Sist anträffas å bl. 164—204:

4. JOH. DAMASCENI NAFRANN AGGREGACIO VEL ANTIDOTARIUM, skrifven af en annan, men lika gammal hand.

Manuskriptet är inhäftadt i gammalt pergament, och har tillhört *Christian Ray* i Berlin.

B.

FRANSYSKA

HANDSKRIFTER.

1.

LIBER SACRAMENTORUM.

INNOMINEDOMINIINCIPIT
LIBERSACRAMENTORUM
DECIRCULOANNIASANCTO
GREGORIOPAPAROMANO
EDITUSQUALITERMISSA
ROMANACELEBRATUR.
&c. &c.

Pergaments-handskrift i stor 4:o, på 237 blad, med 27 à 30 rader på sidan. Är en LIBER SACRAMENTORUM efter St. Gregorii redaktion, eller en LIBER PRECUM; emedan den hufvudsakligen innehåller kyrko-böner, m. m. De stora bokstäfverna äro i uncial-skrift; initialer och rubriker i rödt eller blått. Bl. 25, v. innehåller titeln (se ofvan); bl. 26, r. en inledande rubrik, och bl. 26, v. — 28, r., början af *sacramentum missæ*, alla i uncialer, skrifna med guld, och prydda med utmärkt prakt. Handskriften är äldre än år 855. Detta bevisas af mån-

*) Ehuru denna kodex icke är skrifven på Fransyska, har den blifvit upptagen bland Franska handskrifter, i följd af de vigtiga tillägg rörande Frankrike, hvilka deri anträffas. Beskrifningen är likväl gjord så kort som möjligt.

cykel tabellen, hvilken är uträknad för åren 855—930, af sjelfve handstilen, hvars alla kännetecken hänvisa till 9:de århundradet, af kalenderns helgon-lista, hvilken upptager endast dem, som kyrkan erkänt inom första hälften af 9:de århundradet, samt af en bön (bl. 14, v.),

MEMORIAIMPERATORIS

Suscipes*anct*atrinitas hancoblatione*m*quaa*m*tibiofferimus proimperatoreno*st*ro illo&suauenerabili prole &statu regnifrancoru*m*. &c.

Emedan Carl den Stores sonson Lothar var den sista af hans efterkommande, som bar kejsartiteln, kan denna bön icke lämpas på någon sednare regent. Han dog år 855.

Handskriften har, från de äldsta tider, tillhört erkebiskoparne eller kathedral-kyrkan uti *Sens* i Frankrike, och innehåller flera anteckningar, rörande stiftet och närmast belägna orter. Emedan handskriften blott på grund af dessa sistnämda blifvit här upptagen, lemna vi inga ritualiska utdrag *), ehuru den, äfven i detta afseende, förtjenar en jemförelse och beskrifning.

Följande anteckningar, hvilka torde inbegripa de vigtigaste härstädes förekommande historiska tillägg, äro nedskrifne uti 9:de och 10:de århundradet.

---

*) Likväl bör nämnas, att 16:de bladet upptager: HYMNUS ANGELICUS samt CREDO, på både Latin och Grekiska, men *med Romerska bokstäfver*.

Den förra begynner:

Doxa enipsis	Gloria inexcel[sis]
theo keypigis	dō. &super terrā

Den sednare är noggrant aftryckt uti *Beckmans* förtjenstfulla: Försök till Svensk Psalmhistoria. Stockholm, 1845; häft. I, s. 47—48.

1. — Blad 1, v.

Anno humanationis domini dccc lxxxvij Indict. v. consecratio Gualterij Archiepiscopi . IMI

Anno Incarnationis domini dcccc . xxiiij . Indictione. xii . Consecratio Gualterij Archiepiscopi . II . id . migrat

---

2. — Blad 3, v, och 4, r.

Nomina æcclesiarum Senonum deministerio . . †

Berardus Iohannes Eldoerius
Cusei . Villare .
[?O]*rusa . Sanctum proiectum .
. *ucei a . Villedois .
. *tem orusa . Pacei .
. *monte sanctimartini .
. *sin gis . Sanctum librum .
. *orin gia . Pallei .
[?V]illa cata , Moÿsei .
Villa Noua . Nouiomo .
. *rankias . Sir gengia .
. *ungia . Floringei .
. *ntanas .
Abulas .
. *a mirei a .
. *illi do .
Venenissa .
. *onna .

---

†) Några ord äro här bortskrapade.

*) En och annan bokstaf har, vid bindningen, här blifvit bortskuren.

DeMinisterioElavii.

S*anctus* martinus
Na hillei .
Bra denas
S*anctus* hispanus .
Dodola tus
Villa teo derici .
Dedenz .
Vo as .
Kẙmrei .
To hirei
Agmandum
Muntoriolu*m*
Konodum .
Adal sei
Mi rei
Krauedonum .
Vin nouu*m*
Villamnoua*m* .
Villa*m* poplinam
Ca*m*paniAcum
Villamanisca
Curte leonis
Pontum
Silbo Na*m*
Sex tam
Gi sei
Villam patricia*m*
Blen Na

DeMinisterio Frederadi
Gronnum
Æcclesiola
Ciril lei
Columberum
Villa noua .
Maceri as .
Cacei a .
Ville Na
Salsc
Bagnent
Spi no li .
Ca*m*pu*m* lai cum
Di moN .
Kaine i .
Olmedum
*Bl. 4, r. *Monte s*a*n*c*t*i* sulpicii .
Nuille i
Eurol a
Maximaco .
Cerserio
Kriciaco
Vernetu*m*
Prisci a co
Vuar hiaco
Dra cei
Poilei
SeNomo
Vinisei
Bod hillei .
Mit gana .
Bo gei

Blangei
BridoN
Buxido
S*anctus* sedronius
Gauni acus
Bassau
Domnu*m* martinu*m*
Ad s*anctu*m dẏonisium
Ite*rum* domnu*m* martinu*m*
Grande*m* ca*m* pu*m*
Ca*m* pin gol
Tanotra*m*
Senquasia
Sept*em* pilos
Du*m* maz
Curtinacu*m*
Ala cella
Puteum fontis

---

3. — Blad 4, r.

Nomina Epi*scoporum* civitatis senonvm

S*ANCTUS* SAVINIANVS
S*ANCTUS* POTENTIANVS
Leontius .
Seuerinus .
Aucdactus .
Erveelius .
Lunanus .
Simplicius .
S*ANCTUS* VRSICINVS .
Teodo rus .

Siclinus .
S*ANCTUS* AMBROSIVS
S*ANCTUS* AGRITIVS
S*ANCTUS* ERACLIVS
S*ANCTUS* PAVLVS
S*ANCTUS* LEO
Constitutus
S*ANCTUS* ARTHEMIVS
S*ANCTUS* LVPVS
(S*anctus* Arnatus) *
Mederius
Hildegarius
Auri*per* tus
Ermentarius
Arnul fus . Lande*ber*tus
S*ANCTUS* EM ME
SANCTUS VVLFRÁNVS .
Grriĉūs
S*ANCTUS* EBBO .
(S*anctus* honobertus) *
(S*anctus* honulfus) *
Merul fus .
Aut *ber* tus
Lupus
Wiliarius .
Gotescal cus
Gun*ber* tus
Pætrus
Vuilleb*aldus*.
Ber ra dus

*) Dessa namn äro insatta af en sednare hand.

Ragé ber . tus
Magnus
Hieremias
SANCTUS AL DRICVS .
Weni lo .
EGIL
ANSEGISUS
Euiverdus
Gualterius .
Iterum Gualterius
Aldaldus
Guillelmus
GERLANNVS .
Hildemannus
Archenbald*us*
ANSTASIVS .
SEUUINUS
LEOTERICVS . 1000 — 26 juin 1032

---

4. — Bl. 5, v.

I kalendern, vid d. 26 Febr. 892

Obiit gualterius Aurelian*orum* ep*iscopus*

Bl. 6, r.

I kalendern, vid d. 1 Mars.

Andegauis depos*itio* s*ancti* albini ep*iscopi* St Aubin vers 529 - v.

Bl. 6, v.

I kalendern, vid d. 2 April.

Consecratio gualterii Archiep*iscopi* Gautier I - 887.

Vid d. 15 April.

Obiit HDELIN DIS .

Goldwin 18 oct. 1032 — 1049

Vid d. 22 April.

Senones deposi*tio* sa*nct*i leonis epi*scopi* & con*fessoris*

Bl. 7, r. v. 533 ... 538 mai

I kalendern, vid d. 22 Maj.

Senones trans latio sa*nct*i romani conf*essoris*

Vid d. 29 Maj.

Treueris sa*nct*i maximini epi*scopi*

Vid d. 30 Maj.

Senones dedicat*io* basilicæ omniu*m* sa*nct*orum

Vid d. 31 Maj.

N*atalis* Sa*nct*oru*m* Cantiariorum

Bl. 7, v.

I kalendern, vid d 3 Juni.

Aurelianis Nat*alis* Sa*nct*i Liphardi pr*e*sb*y*ter*i* & *con-fessoris* .

Vid d. 9 Juni.

Pr*o*ditio ciuitat*i*s senonu*m* patrata ab*er*nardo

Vid d. 13 Juni.

Senone*s* Dep*ositio* Sa*nct*i AGRITII Ep*iscop*i & conf*es-soris* . quisepult*us*fu*er*it inmonasteriosa*nct*i Pætri Ab Ansegiso venerabili Ep*iscopo* 871 — 26 nov.

Bl. 10, v.

I kalendern. Vid d. 31 December.

SENON*ES* . NATAL*IS* . SA*NCT*I SAUINIANI . & SA*NCT*I POTENTIANI *MARTYRUM* .

---

5. — Bl. 30, v.

Uti kanten, troligen i sammanhang med de böner, hvilka der förekomma, äro inskrifna de rent Frankiska namnen:

Vgo Rembard*us* .
Erot mund*us* . Mili b . . ls
Gorfrid*us*
Ofrannus m*onachus* peccator
gualteri*us* m*onachus*
Eldesindis
Digbertus
Teo deri cus .
Eldena
Erib*er* tus .
Ragenardus monachus peccator
.*imnus .
.*gb*er*tus .
.*delindis
.*mengardis

---

6. — Bl. 237 (det sista), v.

Ego Rainardus humil*is* abb*as* beati Johannis senone*n*sis debita*m* subiectione*m* & obedientia*m* *sancte* mat*ri* senone*n*si eccl*es*ie & tibi Will*el*me pat*er* tuisq*ue* successorib*us* ore p*ro*mitto ! et manu confirmo . ✠

Ego Emelina humil*is* abb*at*issa beatæ mariæ de pomereto . debita*m* subiectione*m* & obedientia*m* *sancte* mat*ri* senonensi eccl*esi*e . & tibi hugo pater . tuisq*ue* successorib*us* ore p*ro*mitto . & manu confirmo . ✠

Denna dyrbara handskrift är i allmänhet temmeligen väl bibehållen, ehuru ett blad felas ungefär vid midten. Den är bunden i gammalt läder, på träd.

II.

REDDITUS DOMUS DEI DE VERNONE.

Pergaments-handskrift i 4:o, på 140 blad, från slutet af 1200:talet. Till det mesta på Latin. Innehåller en förteckning öfver alla hospitalets och konventets i Vernon *) inkomster, m. m., prydligt skrifven med Fransysk kansli-stil.

På första bladet står en anteckning, med en handstil ifrån midten af 1400:de århundradet, hvilken börjar sålunda:

Ci sont les terres de lespinoÿ : qui appartiennent A lostel dieu de *ver*non : & fur*ent* enregistres lan. mil . ccc.xliij . p*ar* lap*ri*euse gilles q*ue* ap*res* la *sent* . remÿ

La cousture de marehart & du val Belin . xxxiiij acres & xxix perches

Lacousture de castenoÿ que len appele Labroche . xxvij acres & iij vergies &c.

Slutar med:

Le Courtil deuant laporte . C . xiiij . p*er*ches

Bl. 2 är tomt, och bl. 3, r. begynner sjelfva hufvudskriften, som följer: —

Quicunq*ue* uoluerit scire modum et ordinac*ionem* eo*rum* que in isto libello continentur . legat ea . & videat

*) Uti Normandie, inom det nuvarande departementet *Eure*.

[illegible]

[illegible] de [illegible]

[illegible]

De [illegible]

.. D e masuris . quas tenet dom*us* dei .

.. D e Redditibus quos debet domus dei .

.. S ciendum est q*uod* in t*er*mino pasche . & in quib*us*d*am* aliis terminis . et locis . maxime in illis in quibus continetur multitudo seu copia p*er*sona*rum* ponunt*ur* Nomina . et cognomina p*er*sona*rum* que debent Reddit*um* . et cum h*is* ponit*ur* su*m*ma Reddit*us* qui debet*ur* . Cum aliquo signo p*re*cedent*i* . &c.

Slutar bl. 6, r. — Å bl. 7 r. vidtager den första anteckningslistan:

Terminus V*er*non*ensi* Pasche.

.A. N atalis barbitonsor . v . *solidos* .

.B. R icardus helloÿn . ix . s.

.C. R elicta Nicholai alutarii . vj . s. &c. &c.

Bl. 8, v. begynner den andra listan, ställd i sammanhang med den första: —

.. Terminus . V*er*non*ensi* . Pasche .

REdditus domus dei de v*er*none . . P*ri*mo de *ter*mino pasche . & Consequent*er* de aliis t*er*minis per ordinem .

.A. N Atalis barbitonsor . v . *solidos* . De domo sua & Celario suo sit*is* in burgo v*er*non*ensi* iux*ta* domu*m* Pet*ri* Helloÿn . . It*em* . ij . *solidos* . ad festu*m* om*n*ium *sanctorum* . de Eod*em* . . It*em* . dimidium caponem . ad Nat*alem* d*omi*ni . de eod*em* . De Excambrio Jacobi de c*ra*ticula pro Essartillis . non est Capit*ale* . do*mi* . . It*em* iiij . *solidos* . ad festum ad p*re*di*c*tum festum o*mnium* *sanctorum* . de masura sua . & orto suo sit*is* in vet*eri* burgo iux*ta* domum Johannis fuÿret que fuit Pet*ri* Iuuenis . de dono Ric*ardi* d*ic*ti galois . & est Capit*ale* . do*mi* .

Sedan handskriften upptagit de olika afgifterna, m. m. ifrån Vernon, St. Marcel, Chante Rainne, Vernonmel, Bisÿ, St. Pierre och flera andra ställen, slutar den, bl. 140, r. med:

..Redditus.. ..Quos debet.. ..Domus dei..

SEquit*ur* de Redditibus ad Natiuitatem domini .

. Viridario de foresta v*ernon*e*nsi* . iii . s*olidos* . pro franchisiis Nemoris . vide*licet* . xii . d*enarios* . pro vonta que fuit Hellonii . I*tem* . xii . d . pro furno n*ost*ro .. Item . XII . d . pro furno n*ost*ro Insule .. Item . v : s . pro frocis . vide*licet* . ii . s. vi. d . p*ro* domo n*ost*ra que fuit Pet*ri* Archiep*iscopi* .. Item . ii . s. vi. d. pro domo amici porco*rum* .

. Mag*ist*ro Johanni de mellento . ii . cap*italia* . de ca*m*po toru*m*ite (?) p*re*d*ic*to .

. Rogero de capella duos capones de cormont

. Domino Jaçobo de montignÿ . xx . s. ad pur*ifi*-*cacionem* vt d*icitur* p*ri*us .

. Mag*ist*ro Ric*ardo* pele . vnum q*uar*te*r*ium mutonis ad ascensione*m* d*omi*ni . de domo que fuit Johannis trop cras.

Vid bl. 106, v. finnes en med sjelfva handskriften ungefär samtidig pergamentsremsa, fästad med en gammal knappnål. Den innehåller ett tillägg på Franska, hvilket finnes infördt å sjelfva bladet på Latin.

Denna Handskrift är bunden i gammalt läder, på träd, samt utmärkt väl bibehållen.

III.

LA REGLE SAINCT BENOIST.

Si commence LES STATVS & LA REGLE MONS.^R SAINT BENOIST translates de latin en fransois : Et confermes par nostre sainct pere le pape contenant Cent chappitres .

Sensuit le propheme

Esleues doncques deuottement vostre penser a entender ladmonicion du bon pere sainct benoist qui enhorte vne chascune de vous en disant : Escoute fille les commendemens de dieu ton maistre encline loreille de ton coeur Et recoips voulentiers ladmonicion de dieu ton pere piteulx Et metz en effaict affin que tu retournes a luy par labeur dobedience du quel tu tes departir par laschete dignobedience : &c.

Bl. 7 r. slutar Inledningen, och vidtager

Des instrumens de bones Oeuures : Chapitre premier

Les instrumens de bonnes oeuures sont aymer dieu de tout son coeur de toute son ame&de toute sa vertu: Et son prochin comme soy mesme . joins non tuer non adulterir : ne faire larcin : non conuoytre ne faire faulx tesmoignage honorer toute personne &c.

Efter texten följer *La Table*, hvaraf saknas några blad.

Handskriften är på papper, i liten 12:o. Initialer och rubriker i rödt bläck. Skrifven vid början af 1500:talet. På titelbladet står H. 29; utanpå 48, samt 5. — Gammalt läderband.

IV.

S. GERMAIN-DE-PRES.

Original-dokument, angående stridigheter uppkomna i Abbay-klostret S. GERMAIN-DE-PRES.

Utan titel eller inledning. Pergaments-handskrift i folio, skrifven i långa rader, och daterad d. 14 April 1535. Innehåller 58 blad.

Begynner sålunda:

Le vendredi quatorʒeiesme Jour dauril lan mil cinq cens trente cinque auant pasques A Nous francoys errault conseiller du Roy n*ost*re sire en sa court de parlement Par frere pierre gouscon prieur destoille Vicaire du Reuerendissime cardinal de tournon abbe commendataire de labbaye de sainct germain des preʒ leʒ paris ou nom & comme procureur dud*it* Reuerendissime furent presentees les l*ett*res pattentes du Roy desquelles la teneue ensuit Francoys par la grace de dieu Roy de france A Noʒ ameʒ et feaulx conseillers maistres Andre guillard maistre des Requestes ordinaire de n*ost*re hostel et francoys errault *con*seiller en no*tre* court de parlement de paris salut et dillection &c.

Slutar:

Sensuit la substance des Rapportʒ faictʒ par les maistres Jureʒ massons charpentiers couureurs voyreurs frodeurs chasubliers et orfeures quj ont faict les visitacions dessudictes Premierent les massons charpentiers et couureurs ont estime les Reparacions neccessaires de leurs estatʒ . a la somme de huict mil cinq cens quatre . vingtʒ .

douʒe . liures quinʒe solʒ . tourn*oys* les voireurs ce qui est necessaire pour les Repparacions deleur estat vnʒe cens quatre . vingtʒ . douʒe liures dixneuf solʒ . tournoys les chasublurs et brodeur quatre vingtʒ . quatorʒe . liures . dix solʒ tourn*oys* Quant aux orfeures jlʒ ont rapporte ce quj est deleur mestier . est en bon estat et Reparacion hors mis quelque nombre de pieces quilʒ ont trouue deffaillir en aucuns Relicaires lesquelles pieces deffaillantes nont este . par eulx estimeeʒ . le tout ainsi que pensaplain et par le menu est contenu es Rapportz . desd*its* maistres jureʒ .

En tesmoing de ce Nous commissaires dessud*its* auons signe ce p*rese*nt n*ost*re proces verbal et a jcelluy faict apposer les seaulx de noʒ armes faict les an Jours et lieux que dessus

(Egenhändigt) F. Errault.

(Egenhändigt) A. Guillart.

Sigillen äro bortfallne; bandet gammalt, violet-färgadt pergament. Handskriften är rätt vacker, och i mycket godt stånd. Skriften är en prydlig kansli-stil. De citerade "Articles" äro på Latin; allt annat på Fransyska. — På första sidan står ʒ . 15.

V.

ALITOPHILE ET ROMAIN.

Beaumont (Pierre Paul). — 1.

Le Triomphe de la Religion Evangelique suivant la Confession d'Ausbourg En Forme de Conferences entre Alitophile & Romain sur les Erreurs les traditions & les supertitions de l'Eglise Romaine . Divisé en deux Parties & chaque Partie en deux volumes La Premiere traittera des Controverses Generales, la seconde des Controverses Generales, la seconde des Controverses Particuliers, avec les Theses & Contretheses des deux Eglises. Dans tout l'ouvrage on exposera sincerement la doctrine de Rome & celle de la confession d'Ausbourg, les deux tirées des livres authantiques & simboliques des deux Partys, Celle de Rome sera refutée & celle d'Ausbourg Confirmée par les Textes exprez & clairs de l'Ecriture saincte, par les temoignages des Peres de l'Eglise Greque & Latine par l'histoire Ecclesiastique & par les Raisons du Bon Sens. Lon y decouvrira plusieurs traits jmportants d'histoire & les plus secrets ressorts de la Politique des Papes des Prelats & des Moynes de l'Eglise Romaine . Composé par ordre & Commendement exprez du tres serenissime & pieux Prince CHARLES XIe Roy de Suede des Goths et des Wandales. Par *P. P. de Beaumont*, Autrefois de l'Eglise Romaine, & professant presentement la Religion Evangelique suivant la Confession d'Ausbourg.

Boken är mycket väl skrifven; på papper, i folio, och består af fyra tjocka band, i pergament, med Carl XI:s namnschiffer. Det utgör tydligen ett författarens *egenhändiga* exemplar, öfverlemnadt åt konungen, samt innehåller en lång dedikation till nämnde monark.

VI.

ULRIQUE ELEONORE.

BEAUMONT (Pierre Paul). — 2.

Eloge Funebre de la Tres Illustre et vertueuse Princesse Ulrique Eleonore Reine de Suede des Goths et des Wandales Née Princesse de Dannemark & de Norwegue &c.

Denna egenhändiga skrift är på papper, i liten folio, och är författad af samma *P. P. de Beaumont*, hvars stora polemiska arbete blifvit ofvanföre omtaladt.

Boken är dedicerad till Carl XI. Bandet är ytterst enkelt.

VII.

LETTRES ET ORDONNANCES.

---

1. ANGLIE REGES ET REGNUM. Littere Regis et Regnj anglie contente in scrinio magno signato . ccc . vij . in quo scrinio sunt particularia scrinia signata secundum ordinem alphabetj a littera A vsque ad litteram p. inclusiue et in quolʒ scrinio est vnum Inuentarium litterarum contentarum in eodem scrinio

Littera alienordis Regine anglie de homagio ligio facto regi francie de ducatu acquitanie et comitatu pontinj M . C . iiij^{xx}ix. Scrinio . g . littera — — — iiij

Vidimus sub sigillo officialis parisiensis . de homagio ligio facto per regem anglie regi parisius . Presentibus archiepiscopo et aliis episcopis quinque vel sex . et pluribus alijs M cc lix . Scrinio C . et hoc de ducatu acquitanie littera — — — — — — — — — viij

Littera edouardi regis anglie Continens quod commiserat ad tractando per pace suos fideles / Comitem sabaudie othomem de granson et alios / et rex philippus francie commiserat ludouicum Comitem ebroicensem et Johannem . ducem britanie qui tractauerunt quod omnia odia remitterentur hinc Inde et rex francie redderet regi anglie terras suas quæ per eum regi francie tradite fuerant vel quas rex super eum acquisierat et quod nuncij regis anglie pro ipso vt duce acquitanie et parj francie fidem et homagium simpliciter absque condicione . et alia plura n. Scrinio A littera . . . . j

Littera qua comes de nicolle/ procurator regis anglie fecit homagium regi sine condicione de ducatu acquitanie et paria francie Anno CCC iij Scrinio C littera . . j — /de lincoln

Instrumentum homagij ligij facti per edouardum . primogenitum regis anglie regi karolo &c.

Den sista titeln (under rubriken — Lettres contenues es trois layetes qui furent apportees de bourges) är:

tem trois lettres touch: le mariage de madame katherine de france fille du roy et du Conte de charioloys filz du duc de bourgoingne . Donnees en lan mil cccc xxxviij

Ehuru titeln inskränker denna handskrift endast till England, innehålla rubrikerna flera än ett tusende dokumenter, bref, förklaringar, &c. angående hufvudsakligen det nuvarande Frankrikes städer och landskap, ifrån 13:de intill 15:de århundradet.

Handskriften är på papper, i folio, med långa rader, och har 83 blad. Ett vapen finnes måladt på första sidan. Stilen är ifrån slutet af 1400:talet.

---

2. Sequuntur ARRESTA EXTRACTA DE LIBRO INQVESTARVM COOPERTO PELLE VIRIDI incipientes primo folio Inqueste reddite de deliberatione paris. in parlamento octavo candel : Anno dni Milles : ijc lvj In secundo folio incipientes probate sunt multe nouitates in dorso signate societas Rothomagum Mercator

Inquesta facta super jure regalium quod dominus rex debet habere in ciuitate amciensi vacante sede amciensi

Non est probatum *quod* dom*in*us rex habuerit regalia in castris et villis *episc*opis amicien*sis* Item &c.

Sista utdraget ifrån förut omnämda *gröna boken* är:

Inqu*e*ste et aprisie expe*dite* et dete*r*mi*n*ate in p*ar*la*mento* penth*ecoste* anno *domi*ni mill*essimo* octog*esimo* i° fo*lio* lxxiij

Cap*itulu*m sancti mederici &c.

Denna samling af Inquestæ och domslut, gående ifrån 1256 till 1281, är skrifven på papper, i folio, på 80 blad. Stilen, som är ganska svårläst, är ifrån slutet af 1400:talet.

---

3. INQVESTE och ORDONNANSER, i utdrag, dels på Latin och dels på Fransyska, ifrån 1308 till 1431.

På papper, i folio, 65 blad. Skrifven vid början af 1500:talet.

---

4. ORDONNANSER etc. in extenso, ifrån konung Johans tid, af den 5 Oktober, 1361, m. fl.

Tretton folio pappers-blad. Ifrån början af 1500:talet.

---

5. ORDONNANSER in extenso, ifrån Nov. 1482 — till den 18 Febr. 1498.

Upptager 62 folio pappers-blad. Ifrån början af 1500:talet.

---

6. DOKUMENTER i lagväsendet, ifrån början af 1500:talet.

Alla dessa skrifter äro bundna i en tom, i sednare tider; men N:o 1 hade bordt vara serskildt bunden. Denna sistnämda handskrift skänktes till Svenska kansliet af antiqvarien Joh. Bureus, d. 13 Maj 1628.

VIII.

CHRONIQUE. — LE DUC DORLEANS.

1. Historia om hertigarne a Orleans och Berry, m. fl. Ifrån 1399 tills 1411. Är defekt i början, hvilken lyder sålunda:

¶ Autre deffiance du duc dorleans Contre ledit Roy Henry Bolingbroke

Finablement le duc dorleans portant molestement que led*it* henry de lenclastre lauoit appelle menteur et que luy constitue en mendre deyre destat leust prouoque et attayne en (a)vengence deffia de rechief par escript ledit roy henry co*m*me menteur et tresmauuaiʒ traictre et ses deffiances feist publier enuiron la moictie du moys de nouembre Affin quil feust congneu a tous de co*m*me gra*n*t affection et grandeur de couraige Il desiroit enuair et assailir ledit roy henry son ennemy les lettres Inuectiues contenans les choses dessusdictes et plus amples me remembre auoir leu par plusieurs foiʒ et ay differe se au long je les deuoye cy Inferer et escripre mais pource q*ue* selon lamaniere des contencions ciuiles lesd*its* l*ett*res ne ourent po*i*nt deffect Ce souffise den auoir briefment parle

Arbetet slutar:

¶ Et apres licence de mal faire a eulx plainem*en*t octroyee entre leurs enormes abuʒ en y auoit vng tresgrant et de tres mauuais exemple ¶ Cest ass*avoir* que se aucun deulx eust conceu hayne co*n*tre aucune personne no*n* coulpable . et Il eust este appelle Armaignac ¶ Se Il neust este tue au moins neust Il pas euite les prisons.

du quel les biens estoie*nt* au premier deulx qui les pouoit rauir et emporter franchement et sans auctorite quelconque ¶ Pour les quelles rapines et Iniquitez intolerables moult de notables ho*m*mes riches et puissans en biens te*m*porelz cheurent en tresgrant mendicite

2. Krönika öfver Frankrikes öden; börjar, ifrån Trojanska kriget och fortsättes intill Ludvig XI.

Författarens företal lyder sålunda:

Sest chose profitable . et qui aux roys et princes de france doit estre moult delectable . de sauoir et co*n*gnoistre les haulx et vertueux faiȝ de leurs tresnobles predecesseurs . Affin que ce soit a Iceulx Roys mirouer et exemple de b*ie*n viure et de ensuir a leur pouoir leurs diȝ predecesseurs . Lesquelz par leurs honnourables et louables euures sont aucúnement veuȝ viure apres leur mort mesmement enuers leurs successeurs . Et pource quil ne leur est pas possible dauoir deuers eulx les histoires qui par diuers historiens ont este de ce faictes pour le*ur* grandeur et prolixite . ne de les pouoir veoir et bien entendre . obstans la briefte et fragilite de ceste vie humaine . et les grans affaires en quoy Ilȝ sont souuentesfois occupeȝ pour le bien de la chose publique . A laide dieu a la gloire du quel . toutes choses doiuent estre faictes . Co*m*me dit lapostre en son epistre adreca*n*t aux corinthiens ou xij^e chap*it*re . Sur quoy la glose dit . A la gloire de dieu . cestassauoir . Aussi a la a la recommendacion desdiȝ roys et princes q*ui* de ce monde sont passeȝ . et a linstruction des viua*n*s sera cy faicte abbreuiation et translation de latin en francois des croniques et histoires de france a co*m*mancer depuis la destruction de la tresnoble cite de troye jadis fondee en frige en la

partie de aise qui est la principalle du monde et a finir au temps du Roy loys xj^e^ de ce nom a p*rese*nt regnant que n*os*tre *seigneur* par sa grace vueille prosperer en ses affaires . Aussi en ceste p*rese*nte abbreuiation et translation seront mises et recitees aucunes Incidences des temps et autres choses vtiles et profitables et dignes de memoire. Et saucun par presumption vouloit contredire aux anciens historiens . saincts docteurs et auteurs tresreno*mm*ez cy alleguez et veritablement recitez . garde soy bien quil ne le face pas sans raison Inco*n*uincible Affin quil ne soit veu voluntairem*en*t reprendre ou arguer ce quil ne peut raisonnablement contredire ou Impugner . En pour suiua*n*t leuure . sensuit premerement par forme de exclamation brieue louenge du sceptre royal de france &c.

Sista kapitlet:

De ces deux victoires dessud*its* tant a dieppe co*m*e en allemaigne que mond*it* *seigneur* loys lors daulphin de viennois et a p*rese*nt roy de france eut en laage de xx. ans ou enuers Il rendit graces a dieu . disant Icelles estre venues de la vertu diuine . et no*n* pas de soy en remembrant lauctorite du sainct prophete royal dauid qui dit . Non nobis d*omi*ne non nobis sed no*mi*ni tuo da gloriam.

Dessa tvenne manuskripter äro på papper, i folio, skrifna af samma hand och bundna i samma band, af pergament. Skriften, i långa rader, härleder sig från slutet af 1400:talet. Initialer m. m. äro utförda i blått eller rödt bläck. Flera handskrifna anmärkningar anträffas i kanten, hvilka synas vara af presidenten *Fauchets* hand. Utanpå bandet finnes signaturerna 74, 73 (370). På första bladet står K. 46.

IX.

DIFFERANCES DE MONNOYES.

Censuit plusieurs DIFFERANCES DE MONNOYES DOR ET DARGENT faicteʒ es monnoyes du roy n*ost*re *seigneur* Et ausi plus*ieurs* autres Villes qui censuuie*n*t sur le fait de change. P*rimo*

Tjock pappers-handskrift, i liten 4:o, skrifven vid medlet eller slutet utaf 1400:talet.

Innehåller mynt-fots beräkningar, vexel-reglor, föreskrifter för bearbetning af de ädlare metallerna, förklaringar öfver olika myntsorter och myntningar, uti serskildta Franska städer och landskap, samt å utländska orter &c. — Gammalt läderband, på träd.

Begynner:

c eaulx doubx amis Je te denome / q*ue*nt vun marc a par viii foys vne o*nce* . Et en ch*ac*une Once / a xiiij d*eniers* Et en ch*ac*un d*enier* a xxiiij grins Et en ch*ac*un grin a xxiiij Caro beʒ Et en ch*ac*une Carobe / a xxiiij . milles Et en ch*ac*une mille / a xxiiij millones

&c. &c.

Slutar:

Florins dalemaigne qui ont la croix Comme la pomme du monde sont a XIX caraʒ

Explixit.

X.

LA CHAMBRE DES COMPTES.

ORDONNANCES rörande Frankrikes finanser, m. m. under Carl VII.

Pergaments-handskrift i folio, långa rader, prydlig skrift, ifrån år 1500, eller straxt derefter. Främst förekommer ett kalendarium. Derefter:

Les festes mobiles de la chambre des co*m*ptes qui ne sont ou kalendrier.

Sedan åtskilliga arithmetiska och kronologiska uträkningar, Prouincie Regnj, &c. — Vidare:

Il ya ou quartier dan iiij^{xx} xj Jours et vng q*ua*rt de jour et montent les gaiges dun homme darmes a cheual xij d par jour font iiij l xj s p*arte* Apie viij d p*arte* par jour sont lx s . viij d . vng archer vj d font xlv s vj d estrelins pour led*it* quartier dan

Le regard pour ho*m*mes darmes pour vng quartier dan monte xliiij s v d p*arte* esterlins qui est par jour v d ob: p*arte* esterlins Et ne prennent point gens apie de regard

Le duc prent xiij s iiij d esterlins de gaiges par jour Et quant Ilʒ ont gaiges par jour par maniere destat ou quilʒ ont bouche a court pour eulx et pour leurs bestes Ilʒ nont point de regard &c.

Flera dylika anteckningar följa: samt derefter en ordonnance af Carl VII, dat. Saulmur, den 25 Sept.

1443; en annan dat. Saulmur den 25 Nov. 1443; en annan dat. Nancy en lorraine, den 10 Febr. 1444; en annan dat. Bourges, den 26 Nov., 1447; en annan dat. Bouchat, den 30 Jan., 1455; en annan dat. Roches, den 21 April, 1460.

Efter dessa förekommer:

La maniere de leuer le tiers et danger — samt: —

Autre forme en normandie.

De öfriga bladen äro toma. — Gammalt läder band. På inre sidan af permen läses:

hic liber est mag*istr*i nicolay Seguier notarij et secretarij d*omi*ni no*str*i regis . &c.

På motsatta bladet står: J. 34. På sista bladet läses:*)

Soit memoire que le samedj dix e jo*ur* juillet mil cinq cens et sept enuiron sept heures du soir. Par Noble homme dreux raguier escuier seigneur de thionuille Preuost des marchans . Et sire jehan le lieure maistres pierre paulmier Nicole seguier et sire hugues de neufuille escheuins de la ville de paris . fut assize la derreniere Pierre de la Six^{me} et derrenie*re* arche du pont no*str*e dame (a p*ar*is) Et a ce faire estoit p*rese*nt grant quantite du peuple de lad*it* ville Par le quel po*ur* la joye du paracheuement de si grant et magnifique euure fut Crye . Noe . et grant joye demence auecques trompettes et clerons qui sonnerent par longue espace de temps.

*) Denna anteckning, skrifven, såsom det tyckes, af bokens ägare *Nicole Seguier*, tjenar till kompletterandet af M. *Le Roux de Lincys* "Recherches Historiques sur la chute et la reconstruction du Pont Notre-Dame a Paris (1499—1510). Se; Bibliotheque de l'école des Chartes, Tom. X, Paris 1845, 46, ss. 32—51.

XI.

STILUS PARLAMENTI CURIE.

Pappers-kodex i folio; på 60 blad, skrifven öfver hela sidan. Första bokstafven är i rödt och blått. Begynner: *)

Quoniam hominum labilis est memoria Et secunda ratio quia de stilo curie francie pauca reperiuntur Et tercia quia dictus stilus quandoquam diuersificatus fuit . Jdeo pauca de ipso in hoc libro In scriptis compilaui et cum maxima diuersificacione expertorum vere In curia et diuersificatorum Et maximo labore ad me cum subtili cauthela applicaui et Ipsa In exempla tradam vt sic non opporteat si aliquid Indubium reuocetur . nisi recurrere ad registrum Curie

De modo et gestu quem debet habere aduocatus curie parlamentj } nota

Habeas Aduocate modum et gestum maturum cum vultu leto moderate Sis humilis curialis secundum statum tuum retenta amenitate status tui &c.

Sista rubriken är:

de paria francie et de causis parium.

Arbetet slutar bl. 56, v.: —

---

*) Följande ord finnas skrifna, med en något yngre hand, öfverst på sidan: —

Guillel. de Brolio Stilus Curiæ parlamentj

Om detta skall tillkännagifva ägaren eller författaren till boken, veta vi icke.

exceptionibus reiectis non potest declinare forum nisi in casu qui sequitur Vbi aliquis facit aliquem adiornari super securitate sibi p*re*standa ad parlamentum / et tunc Ip*se* impetret se remitti ad curia*m* domini sui / et dominus ecia*m* super hoc re*m*issio*n*em sibi fieri fiet

Sed tamen jnterim curia p*ro*uidebit quia faciet eum sibi p*ro*testare vsq*ue* alter venerit ad curiam domini sui et super hoc p*re*figet diem jta dictum fuit pro domino de Sellis Con*venti* Abb*at*em sancti audomari jn bosco jn parlamento Annj xxviij.

PRotestacio autem Assecuramenti ligat et artat potestate*m* ad non ledendum alterum / artat eciam consanguineos nisi *cum* no*n* t*ame*n affines puta maritos consanguineo*rum* dum sit publicum etc.

Explicit stil*us* parlamenti curie per manum p Rplzrbndlz.

Boken är till största delen på Latin; stundom på fransyska. De sista trenne bladen innehålla anteckningar öfver samma ämne, af en något nyare hand. Handskriftens ålder synes vara ifrån medlet eller slutet af 1400:talet. Bandet är gammalt, grönt läder.

XII.

LEMPEREUR CHARLES V.

Ce Volume contient les traictez de madril et de cambray faictz entre lempereur Charles cinq^{me} et le roy francoys premier auecq*ues* *au*cuns articles pour les deffen*ces* dud*it* s^{r} roy contre lesd*i*ts traictez par I II III

Aussi y a aultres ar*ticles* declaratifz des droitz que led*it* s^{r} roy a sur aucunes terres venues de la maison de Bourg*oigne* occupees par led*it* Empereur. Par IIII

Aussi y est larbre *et* deduction de la lignee de laquelle est descendue la royne dangleterre ap*resen*t mariee au roy ph*ilipp*e filz dudi*t* empereur et des droitz quelle peult auoir oud*it* roy*aume* dangleterre. Par V.

Ofvanstående titel finnes utanpå första permen. Skriften är af tvenne samtidiga handstilar. På första bladet står C. 44.

Pappers-handskrift, i folio, från början af 1500:talet. Pergaments-band.

XIII.

PARIS. — ORDONNANCES.

---

1. PARIS. — Dess topografi.

Sjutton stycken egenhändiga berättelser ifrån kommissarierna i staden Paris, med uppgift på alla gator i hvarje qvarter, samt hvilke "*sergenter*" der voro anstälde. Hvarje rapport med kommissariens underskrift. — Papper, i folio; skrifna vid början af 1500:talet.

---

2. PARIS. — Dess polis, m. m.

Sju ordonnancer, parlaments-beslut, domslut, m. m. angående polis-författningen för staden Paris. Papper, i folio, skrifna vid början af 1500:talet.

---

3. ORDONNANCES FAICTES PAR LE ROY, TOUCHANT LES LEGIONS DE GENS DE PIED.

Gifven den 24 Juli 1534. Har konungens ("*Francoys*") egenhändiga underskrift, och är kontrasignerad af Breton. På papper, i folio.

---

4. DECLARATIONS, &c. Enskildta handlingar, ifrån 1520 till 1530:talet. Papper, i folio.

Alla dessa fyra äro sammanbundna i ett band.

XIV.

LA PRINCESSE DES VRSINS.

Lettres de madame la princesse des Vrsins a' madame la maréchale de Noailles.

Första brefvet är dateradt: De Rôme ce 20 Aoust 1698, och det sista: A Madrid le 6 Avril 1714.

Vacker pappers-handskrift i folio, 473 sidor. Papp-band.

XV.

LA PRINCESSE DES VRSINS.

Lettres de madame la princesse des Vrsins a madame de Maintenon, pendant les années 1706, 1707, 1708 et 1709.

På papper, i 4:o.

XVI.

CEREMONIAL FRANCOIS.

Reception des Ministres que le Pape envoie en france &c. &c.

Slut-dokumentet i denna tom är: —

Audience de MS[r] à l'Ambassad[r] de Maroc [16 . Feb. 1699].

Pappers-handskrift, i folio. Franskt band.

XVII.

DU CONSEIL DU ROY.

DU CONSEIL DU ROY Des personnes desquelles les Roys ont composé leur conseil et quj ont en Seance, entrée & voix en jceluy.

Tjock pappers-handskrift i folio, skrifven omkring år 1700. Gammalt fransyskt band.

XVIII.

CHAMBERY ET SES FETES.

Les Noeuds de l'Amour.

DESSEIN DE L'APPAREIL dressé par les soins du Senat, de la Chambre des Comptes, et des Consuls de la Ville de Chambery, A l'Entrée de leurs AA . RR . dans la méme Ville à l'Occasion de leur Mariage : Par le R . P . G . F . M . D . L . C . D . J . 1663.

Temmeligen tjock pappers-handskrift, i folio, hvilken innehåller beskrifningar, tal, lyckönskningar, m. m. på prosa och vers. Skrifven vid slutet af 1600:talet. Gammalt franskt band. Har tillhört *C. G. Tessins* samling.

XIX.

LA CHAMBRE AUX DENIERS.

Etat et menu *general* de la depence ordinaire de la chambre aux deniers du roy. Année 1707.

Begynner:

Etat des Personnes qui doiuent et ont droit de manger aux tables du roy durant l'année 1707.

Slutar:

Fait et arresté le premier januier 1707. Signé Henry Jule de Bourbon et plus bas par Monseigneur Lombard.

Pappers-handskrift i 8:o. Har tillhört *C. G. Tessins* samling. Franskt band.

XX.

RECETTES ET DEPENSES DU ROY.

Explications des recettes et depenses du roy de france, des années 1688, 1712, 1717, 1722, 1734 & 1739, contenües dans les deux Cartes de Cabinet, avec le montant des Recettes et Depenses de l'année 1740. Fait et arresté à Paris le 1er fevrier 1741.

Pappers-handskrift, i 4:o. Franskt band.

XXI.

LE MARQUIS DE LA CHASTRE.

Memoires de feu M. le Marquis de la Chastre.

Begynner:

Il est bien difficille de paroistre prudent lors que la fortune est contraire; comme la plus part des hommes ne s'attachent qu'aux apparences des choses, le Succes seul régle leurs Jugemens, et jamais un dessein ne leur semble bien formé ny bien suiuy, quand l'issuë n'en est pas fauorable.

Se trouve dans la collection M. de Poujoulat.

Dans les Malheurs qui me sont arriués depuis un an, J'ay reçeu cet accroisement de douleur de voir plusieurs de mes jntimes Amis me blasmer en me plaignant, et sans examiner dauantage mes actions m'accuser d'auoir par mon peu de conduitte esté l'auteur de mes disgraces.

Slutar:

Luy au contraire qui uoyoit que cette conduite de Madame Cheureuse persuadoit mieux à la Reyne qu'elle auoit dessein de la gouuerner que tout ce qu'il auoit employé jusques là pour le luy faire croire, laissa agir son caprice qui seul la perdit dans l'Esprit de la Reyne.

Temmeligen tjock pappers-handskrift, i folio. Inuti står: xxxv, 196. — Gammalt franskt band. Har tillhört *C. G. Tessins* samling.

XXII.

PLAN DE L'EGISLATION CRIMINELLE.

Pappers-handskrift, en tjock tom i 4:to, under titeln:

PLAN DE LÉGISLATION CRIMINELLE

PAR L. D. N. S. C.

Detta, författarens egenhändigt skrifna exemplar, har varit öfverlemnadt af honom till Konung Gustaf III; hvilket synes af följande anmärkning:

"Ce mémoire a eté envoyé avant le 1er juillet 1780, a la société economique de Bern en Suisse, qui devoit porter son jugement avant la fin de l'année, et que n'a pas encore adjugé le prix .

"Comme l'auteur recherche bien moindre le prix que le suffrage de sa Majesté il prend la liberte de lui faire parvenir un ouvrage dicté par le sentiment, il la suplie de s'enfaire faire la lecture, et il desire avec la plus grande ardeur d'obtenir son aplaudissement, comme il a eté assez heureux pour obtenir celui d'un grand Roy, qui a daigné de lui donner dans les termes les plus fleteurs et les plus honorables.

Arbetet utgör 2:ne afdelningar. — Bandet är nytt.

XXIII.

COSTUMAS D'AGEN.

Pergaments-handskrift i 4:to, på 53 blad, skrifna i spalt, med 22 rader på sidan. Begynnelse-bokstäfverna och rubrikerna äro i rödt bläck. Innehåller staden *Agens* i Guienne gamla *Stadsrätt*, författad på Guienne-Provençalska. Synes varit nedskrifven i första hälften af 1200-talet.

Bl. 1 har tillhört ett annat lika gammalt exemplar af samma stads-rätt. Innehållet af dess första sida återfinnes bl. 27, r. med högst få och obetydliga skiljaktigheter i rättskrifningen *). Deremot, har sidan 2 sednare anteckningar, deribland ett distichon på Provençalska:

Qui a Agen bol pasce
Tres cops cal que torna nasce;

en penn-ritning "Banniere dAgen", namnet "Beaztigne loube lan mil v^c xxxxiij et v^e de cetember", samt följande qvicka latinska vers:

Quam lusit bene nugamen qui vertit Agennum
Cum præter nugas vrbs nihil ista ferat.
Si tibi non credunt, juli, facio ecce periclum
Nam me nugari sola vel ora fecit

Bl. 2, r. begynner sjelfva lagen, med en så beskaffad Innehålls förteckning: —

*) En dubbel-text förekommer äfven på ett annat ställe. Bl. 49, v. är nemligen öfverkorsadt, och dess innehåll återfinnes bl. 50, r., med blott en och annan bokstafs förändring. Troligtvis har detta inträffat genom någon dubbelskrifning af misstag.

. lo . 1 . capitol

Loprumer capitol contengutȥ elprologue parla cum locosselh dagen o . xii . pros homes de bona fama delameissa ciutat si coselh noi auia deu estre creutȥ sobre lascostumas dagen .

. ij . capitol .

Losegons capitol parla cum losenher deu iurar . ecum home dagen deuon iurar alui .

. iij . c . v

Loters capitol parla en qual manera home dagen deuo far ost alsenhor .

. iiij . c .

Locart capitol parla cum home dagen dero alsenhor losali . elas punheras . elmesurage . delblat .

. v . c .

Loquintȥ capitol parla delacostuma delsali quals es .

&c. &c.

Slutar bl. 4, r. med 38:de kapitlet; men hela lagen består af 44, några på flera § § . Kapitlet 38 är indeladt uti XI mindre kapitel .

Å bl. 4, v., vidtaga de gamla "*Costumas*", sålunda:

In nomine patris & filij & spiritus sancti . Amen .

onoguda emanifesta causa (sia)* atotȥ los [c] presens eals aueindors que lascostumas elas franquessas dagen de(la)ciutat ede(l)s bores ancianament approbadas son (e)scriotas

*) De ord eller bokstäfver, hvilka stå inom parenthes ( ), äro tilllagda af en något sednare hand.

en aquest libre esi sobre lacostumas delameissa ciotat semouia contrast entrel senhor els ciutadas . o entrels ciotadas els bailes delsenhor losenher nedeu creire . xii . p*ro*s homes del cosselh delmeis loc . osi cosselh noi auia deu ne creire . xii . p*ro*s homes delmeis loc que sio debona renomuada . sobre lor sagrament . que aisso que ilh an que sia costuma . losenher odeu creire . eautreiar odeu tener p*er* ferm p*er*si ep*er*totz los sens . p*er*totztems .

. ij . c .

Sant losenher ue nouelament enlat*er*ra deu iurar prumerament cum senher que el erbos senher eals sera alcosselh dagen eatotz ecadas los habitans ehabitadors dagen . egardara senes tot enfranhement . lors fors . elors costumas . elors fra*n*quessas . e lors (e)stabbliments elors razos . elors drechuras . cum bos senher . elos gardara (detota forsade) si meis edautrui dins edeforas . ep*er* totz locs asso*n* leial poder abona fe . eaq*ui* meis fagh lodigh sagrament . locosselhs etota launiuersitat deladicha ciutat eliborses dage*n* deuo iurar alsenhor q*ue* ills loseran bo . efiels . eleials . egardaran sauita e sos membres . esa senhoria . esas drechuras alor leial poder abona fe salb lor costumas . elor franquessas elors estabbliments esi losenher uol far senesqualc en agenes aquel senescalc deu iurar prumerament alcosselh . p*er* lor ep*er*tota launiuersitat delameissa ciutat . edels bones den iuro elcosselhs dage*n* deu . iurar apres alsenescalc p*er* lor ep*er*tota la uniuersitat . del meis loc . ela forma delsagrame*n*t es aitals cum es dighs desobre delsagrament delsenhor . esi losenesqualc uol metre baile aagen aquel bailes deu iurar alcosselh p*er* lor ep*er* tota launiuersitat . dage*n* . elcossells ni li home dage*n* abaile no deuo far semblant sagrame*n*t ni autre per razo de senhoria .

Sista (44:de) kapitlets sista § slutar (bl. 52. v.) . . . . . tals don locors elauers elas cau3as daquel q*ui* seria apelat3 de gues estre en cors alsenhor segon los en corremens quel senher deu auer p*er* los fors faghs don p*ar*la desobre el capitol q*ui* comensa enaissi . Si negus hom ofe*m*na metra foc . et cetera .

Det öfriga af boken är uppfyldt med anteckningar utaf någon dess fordna ägare, vid slutet af 1500:talet, rörande Agen, ifrån 1287 tills 1576. En sådan af högt värde för språk-jemförelsen anträffas här, nemligen, konsulernas (högsta rådets) i Agen ed till konungen, författad på Agenska folkspråket. Detta språk-monument, ifrån slutet af 16:de århundradet, hvarmed kan jemföras samma dialekt och samma ämne behandlade i ofvanstående *capitulo* ii, är följande:

Serment des Consulz dAgen

Vos iuratz que vos seretz bos et fizels et leyalz al rey de franssa me*n* senhor el gardaretz sa vita et sos membres et sa senhoria e sas drechuras a vostre leyal poder a bona fê . E mays que gardaretz los fors et las costumas elas franquesas els establimens de la ciutat so es assaber los establimens corregiz et co*n*fermatz per nos et al dels pro homes d Agen Emays que gardaretz totz los habitans d Agen petis et Meianses e grans detort etdeforssa de vos meilhs e daultruy a vostre leyal poder a bona fe E drech faretz al paut coma al gran e al paubre coma al ric aytan be a la 1 coma a lautre segon los fors e las coustumas els establimentz dela vila dAgen.

Handskriften är bunden i pergament.

XXIV.

AMIENS. — ORDONNANCES.

CHE EST LE CHARTRE *QUE* LIROIS PHELIPES DONNA A LE VILLE DAMIENS.

In nomine p*at*ris et filii et spiritus sancti amen Jou phelippes rois de franche par le grace de dieu fais sauoir a tous chiaus qui cheste chartre v*er*ront pourche que n*ost*re ami et nostre feel chitoien damiens nous ont serui feelment pour lamistie daus et pour leur requeste . nous leur auons otroie conmugne a teles coustumes les queles il ont iurees a tenir et a garder &c. &c.

V. la suite sur le 3 ... cah...

Slutet lyder:

Cheste chartre du roi phelippe fu donnee et aperonne renouuelee en lan de lincarnacion n*ost*re seigneur mil et . ij^c^ et . IX . el tresime an de son regne . Cheste chartre fu confremee et renouuelee du roÿ locÿs a haidin en son castel en lan de lincarnacion n*ost*re seigneur . mil . ij^c^ et . XV . et tierch an de sen regne estans en son palais. ches barons qui sont chi no*m*meȝ present . nul senescal nauoit en franche . Li signes Robert le bouteillier Li signes berthelmieu le chamberlens Li signes Mathieu le connestable . tout che fu par le main Garin vesq*ue* de saint liȝ

Denna "charta" för staden Amiens, i Picardie, upptager 13½ sidor, 26 långa rader på hvar. Rubrikerna äro i rödt, bläck; initialerna i rödt och blått.

LUSAGE DE LE CHITE DAMIENS

Chertaine cose est q*ue* qui conq*ue*s soit de le *con*mugne de le chite damiens on ne puet prendre ne retenir son cors ne despoullier p*ur* amendes de den*ier*s ia soit chou q*ue* che soit de le haute amende . Se chou nest dasseurement en framt ou de laide oeuure . ains sera banis de le chite et de le banlieue iusq*ue*s atant q*ue* il ara paie et fait gre

Sista lagbudet (§ 42) är följande:

de no*m*bre de porter en mariage .

Qui conques marit se fille ou sen plus prochain hoir et en porte vn nombre de deniers par condicion qui doiuent estre mis en h*er*itage aueuc les hoirs de chelui ou de chele qui les porte . Et se il auient cose que vne des p*ar*ties muire et si naient nul hoir . li hiretages qui de ches deniers seroit acates par condicion escharroit a chelui qui les aroit portes ou a sen coste . ne ni aroit riens lautre partie ne ne partiroit as deniers Ja fust che cose con neust mie encore des deniers a cate hiretage

Upptager 27 sidor, med samma handstil, m. m., som näst föregående.

LES VSAGES AU PREUOST DAMIENS

Sil auient q*ue* vns homs se claime dun autre qui soit de *con*mugne de catel . Sil le fait adiourner deuant le preuost . Se chil de qui on se claime dist par deuant le iustice que il li fera sen gre il sen part sans amende . et se il ne li fait sen gre seur iour et chil aqui on doit

le debte vient arriere plaintis . li deterres est a . iiii . d*eniers* . damende lendemain auent le preuost . et au tierch iour a xxviii . d . damende enuers le iustice . lamende ne puet. plus monter .

&c. &c.

Sedan egendoms-handlingen inom ätten *de Croy*, af år 1249 blifvit omnämd, sluta dessa *Usages* sålunda:

du mariage hors de ville.

Il est establi par le Maieur et les esq*ue*uins q*ue* se vns hons marit se fille hors de le ville et il li donne . d . a son mariage il conuient q*ue* il a cuite des . d . en vers le ville . xij . d . de le liure

På 14¼ sida, derefter är en sida tom. Dessa trenne dokumenter äro skrifna med samma handstil, såsom ett för sig fortgående helt. Derefter följer, med en annan hand och på ett annat slags pergament:

Chest L'ORDENANCHE DES PLAIS DE LE VILE DAMIENZ tenus par le maieur et esqueuins . le quelle ordenanche fu faite par sire Galeran de vaulʒ adonc bailliu damienʒ ache appeles les dis maieurs & esqueuins et aut*res* pliusi*eurs* sages du pais Ache aÿaules & connissans & en en terinnant le mandemt du Roy nost*re* seur ce au dit baill*ie* enuoÿe.

P*rimes* est ordene p*ar* les dess*us* no*m*mes que li dit maire & esqueuins et leur sussesseurs aront vne closque en leur maison desclosquiers ou ailleurs en lieu conuenable le quele on sonnera p*ar* vn*e* longue espasse de temps co*n*uenable soit deuant dingner ou ap*res* . . ou en aucune des . ij . heures toutes fois quil plaira a dis maieur & esqueuins . . de dens le quel son de le d*i*te closque les

parties qui aront jour lun contre lautre seront tenues de aulȝ *presenter par* deuant les dis maieur & esqueuins ou *par* deuant leur establie ad ce faire

&c. &c.

Den 16:de och sista § lyder sålunda:

Item li clerc des dis maieur & esqueuins *ser*mente & ordene aoir & examiner tesmoins & *par*ties seur leur fais *ser*ont *pre*st en le maiso*n* des cloquiers ou ailleurs en vn ch*er*tain liu toute jour & *pre*sent . ij . esqueuins li q*ue*l . ij . esqueuin aront chascun tesmoines oir . iiij d*enier*s & li clerc . viij . Et *ser*ont esc*ri*pt ap*re*s le depo*sitio*n des tesmoins les noms des esqueuins p*ar* les quels il *ser*ont ouÿ Et iordenera li maires des esqueuins qui *ser*ont aches tesmoins ouir p*ar* quoÿ il ni ait desp*ar*te Et *ser*ont tenu li aduocat & p*rocureur* de jurer atenir & warder les ordena*n*ches dess*us* d*i*tes Et sont ches cess*us* ordenees ou rappel des dis maieur et esqueuins . . explisit .

chestfait

Upptager 4 blad. Derefter förekommer, med prydlig Göthisk stil:

REGIS PHILIPPI IV STATUTUM.

Utan titel. Begynner:

Datum p*er* copiam

Nos philippus dei gr*atia* franco*rum* rex. Pro refor*ma*tione regni n*ost*ri q*uo*d retroactis t*em*porib*us* grauatum extitit adu*er*sitatib*us* tempo*ru*m & guerrarum & plurib*us* alijs controuersijs euentib*us* &c.

Sista (55:te) § slutar:

Requirentes p*re*latos barones & alios fideles & subditos n*ost*ros q*ua*tin*us* eas vel ea faciant a subditis suis teneri

& firmiter obseruari in terris & iur*is*dict*ionibus* suis m*odo* q*uo* iniungimus & nos n*ost*ris . In cuius rei testimonium p*re*sentib*us* statutis siue constitut*ionibus* n*ost*r*u*m fecimus apponi sigillum . Actum parisius die lune post mediam quadragesimam . Anno d*omi*ni . Millesimo trecentesimo secundo

Upptager 8 blad. På sista bladet finnes inskrifven, med annan handstil, en förteckning på innehållet uti hvarje § af föregående statutum.

Derefter förekommer, med ännu annan handstil:

ORDONNANCES DU ROI LOYS X. (1315).

Utan titel. Begynner:

Loys p*ar* le grace de dieu roÿs de franche & de nauarre . Nous faisons sauoir atous p*re*sens & a venir q*ue* nous qui desirons & desirer deuons le pais & latranquillite de nos loiaus sougies . & nous esioissons en ÿ chelez q*ue*rons volontiers & touz jours volons querre voies & manieres p*ar* les quelez ÿ chil sougies soient & puissent estre tenu & deffendu des opp*re*ssio*n*s griez & damagez &c.

V. la suite en un gros cahier

Den 28:de (och sista) § slutar:

Et pour che q*ue* che soit f*er*me choze & estable a p*er*petuite . Nous auo*n*s fait mettre aches p*re*sentes lett*re*s n*ost*re seel . Sauf en autrez chozes n*ost*re droit & toutez lautrui . fait & donne a paris le q*uin*zeme jour de Maÿ . lan de grace mil . trois Cens & quinze .

Är på 5 blad. Sist komma ännu 5 blad, med register, neml. — 1. Rebr*i*ches des ordena*n*ches, i 27 §§, hvartill texten saknas i detta band; — 2. Rebriches des establissseme*n*s de le chartre damie*n*s (se texten

under

under N:o 1); — 3. Rebriches des vsages de le chite (se texten under N:o 2); — 4. Rebriches des vsages au pre[uost damiens] (se texten under N:o 3). Alla dessa 4 register äro af samma gamla hand, som den, hvilken författat index öfver N:o 5; — samt 5. Rebric[hes de le] chartre damienz , en afskrift af ofvanstående register N:o 2, med samma stil, som Lordenanches des plais de le vile damienz (se ofv. sid. 94).

Handskriften är på pergament, i 8:o, och synes vara sammansatt af pjeser skrifna vid olika tider. Första afdelningen (1—3) är ifrån slutet af 1200:talet; andra deremot (4—6 m. fl.) ifrån början af 1300:talet. Inuti står S. 38.

Vid bokens slut äro minst tvenne blad bortrifna.

Bunden i pergament.

XXV.

LI PREUOST DE PARIS ET DORLIENS.

Ce sont les rubiq*ues* de cest liure q*ui* est DES ESTABLISSEMENS LE ROI DE FRANCE *QUE* LI PREUOST DE PARIS & DORLIENS TIENENT EN LOR PLAIS .

Efter 6 blad af rubriken till de tvenne efterföljande skrifterna, begynner den förra sålunda:

Ce sont LI ESTAB[L]ISSEMENT LE ROI DE FRANCE *QUE* LI P*RE*UOST DE P*AR*IS & DORLIENS TIENE*NT* E*N* LOR PLAIS. la p*ri*miere rubiq*ue* si est deloffice au p*re*uost . 1 .

Li preuost de paris & cil dorliens si tenront ceste forme e*n* lor plais . Se aucu*ns* vie*nt* deua*nt* ex & mueue q*ue*stio*n* de marchie q*ui*l ait fait e*ncon*tre . I . aut*re* . v dema*n*de iretage . li p*re*uos semo*n*ra celui dont on se plaindra . & q*ua*nt les p*ar*ties venront a cel ior . li demanderes fera sa demande . & cil a cui o*n* dema*n*dera respo*n*dra cel ior meisme . se cest de son fait . & se cest dautrui il ara . I . seul ior a respo*n*dre . se il le dema*n*de . & a cel ior il respo*n*dra . Se cil a cui o*n* demande *con*noist ce q*ue* o*n* dira *contre* lui . li p*re*uos ce q*ui* sera *con*nut fera tenir & enteriner selonc cou q*ui*l est a coustume

Det sista kapitlet (194:de) lyder:

De bataille de campions cang*ier* de murdre por sen meffait apert . c lxxxxiiij .

Saucuns hom mehaignies ou autres q*ui* ait passe sen aage . de . lx . ans & . i . iour . & uns autres q*ui* soit sours & lours q*ui* puisse monstrer autre mehai*ng* . & li quex q*ue* soit de ces . ii . apelast lun lautre de murdre ou de rat ou de traison ou dun autre meffait dont se li quex q*ue* soit estoit vencus & en deust prendre mort . & li uns se vausist cangier & lui deffend*re* desist ie ne voel mie q*ue* uos me cangies car uos mapeles & ie ne vos apele mie de tel meffait dont iou prenge mort se iou estoie venc*us* drois donroit q*ui*l se cangeroit ia pour cou ne le laiiront

Si fenissent li usage de thouraine & daniau . & ciapres *com*mence de iustice . & de droit . & des *com*mandemens de droit . & de loffice de cheualerie & de prendre MAUFAITEUR EN PRESENT FAIT & DELUSAGE DORLENOIS & DE PARIS EN COURT DE BAROUNIE .

Justice si est une volentes estaule q*ui* donne a cascun sen droit & li *com*ma*n*dement de droit si sont cel . bounestement uiure . ne nule persone ne doit despire si doit donner a cascun sen droit

Selonc droit escrit & entitele de iusticia & iure . ou il es*t* traitie ou *com*me*n*cement especiaument de ceste matere . De pugnir maufaiteur & de prendre maufaiteur enpresent fait & de prouuer le present . . 1 .

Saucune iustice prent . 1 . home le roi . ou . i . sien iusticable q*ui* au roi &c. &c.

Sista kapitlet (den 37:de) afhandlar:

De cheuauchie faite a armes .

och slutar sålunda:

& se il est atort venus ensi *comme* iai dit ou leu *qui* est avoues du roi . il fera lamende *par* le coustume du pais & de la terre . & fera lamende de . lx . *libri* se il est bers ou ch*eualie*rs . ou gentix hom . mais nus ne gara*n*dist selonc lusage dorlenois . sil nest bers . ou sil ne tie*nt* en barounie . & sil desavoue le fie mauuaisement de sen droit signeur . & il ensoit atains . il p*er*dra son fie si *com*me nos avons dit deuant en lusage dorlenois . ou titre dassener a son fie . & de desauouer son droit signeur . ou il est traitie de ceste matere mot a mot . & vsages & coustume generaus esprouuee si acordent . car me sires li rois deffent les armes & les cheuauchies selonc ses establissemens . Explicit .

Chi fenist li usages de le preuoste de paris . & dorlenois en cort de barounie .

Handskriften, på pergament, i 4:to, har 61 skrifna blad, med 30 rader öfver hela sidan. Den är allt igenom af samma hand, och utan tvifvel ifrån förra hälften af 1300-talet. Rubrikerna äro i rödt bläck, och initialerna uti rödt och blått. Första dokumentet, på 43 bladet, befinnes prydt med tvenne vackra miniaturer med botten af guld; och det andra, på de återstående 18 blad, med 5 dylika, mycket fint utförda.

På 1:sta bladet står I. 39. Bandet är förnyadt på den ursprungliga träd-ryggen.

XXVI.

COUSTUMIER DE BRETAIGNE.

Pergaments-handskrift i 8:vo, förmodligen skrifven omkring midten af 1300-talet. Har 182 blad, med 26 långa rader på sidan, blåa eller röda initialer, samt rubriker i rödt. Saknar titel och uppgift på afskrifvaren.

Först en Inledning, hvilken begynner:

Le seigneur des seigneurs de touz p*ri*nces le souuerain dieu tout puÿssant voule*nt* diriger humaine creature a beatitude sa benoyste fin . et en la dirigeant la *con*sauer a estably la bas *seigneur*s spirituelz et temporelz et par leurs organnes prouulge et prouulge journellement droyz establissemens et coustumes qui pour labilite de memoire sont redigez par escript en diuerses regions ainsi q*ue* es fayss personnes et lieux assemble conuenable Et ent*re* les autres les costumes et establissemens de bretaigne par les roys et ducs de bretaigne o le conseill et aduis des p*re*latz et barons &c. &c.

Derefter följer en innehålls-förteckning, på mera än 14 sidor. Den är i nära alfabetisk ordning, och begynner sålunda:

Action . liij . Cxix . ix^{xx} vij . xij^{xx} xiij . xij^{xx} xv . xvj^{xx} ix . vide Succession . dellict . p*ro*p*ri*ete . c*ri*me et emblee .

Auenantleme*nt* . xiiij^{xx} xv . xiiij^{xx} xvj . xiiij^{xx} xvij . xiiij^{xx} xviij . xiiij^{xx} xix .

Den slutar (bl. 9, v.) med

Vuve ix^{xx}

Et sic finis

Å bladet 10, efter denna innehålls-förteckning, begynner sjelfva lagen sålunda:

Qui vouldroyt viure honnestement et que Justice soyt faitte en peut apprendre en cest liure qui nous enseig*ne* des coustumes des stiles et des establissem*en*s de bretaigne qui doyue*n*t estre tenuȝ sellon royson et droyt douuent et justice estre f*ai*cte

Vid slutet af lagen är tillagdt: La coppie de la l*ett*re co*m*me les bailȝ furent mueȝ en rachaȝ en Bretaigne. Den befinnes daterad: le jour du sabmady auant la feste saint hylayre En lan de lincarnacion n*ost*re s*eigneur* Ihe*s*us Mil ij^{cc} lxxv ou mays de Ja*n*nier . Med tillägg: Assisia britanie facta per principe*m* s.[cilicet] per gauffridum tunc t*em*po*r*is Comitem Britanie.

Boken ägdes sist af *Pierre lemoyne seigneur.* Den har på första sidan: M. 29, samt inunder, 7. — Gammalt läder-band på träd, med messings-spänne och guldsnitt. Handskriften är i mycket godt stånd, och ovanligen prydligt skrifven.

XXVII.

JVRA ET INSTITVTA NORMANNIE.

Pergaments-handskrift på Latin, i 8:vo minimo. Har ingen titel. Initialer i blått eller rödt; 18 långa rader på sidan. Har 245 skrifna blad.

Begynner:

Cum nostra sit intent*io* in p*re*senti op*er*e iura & instituta normannie in q*ua*ntum pot*er*imus declarare p*er* que content*i*ones &c.

Derpå följer en Innehålls-förteckning, samt derefter:

Incipit lib*er* de iuribꝫ & *con*suetud*ini*bꝫ no*rman*nie .

Cum in effrenate cupiditatis malicia . humanu*m* genus ardore suo insaciabili teneat irrecticu*m* [*sic*] . discordancias gen*er*ans . ac dissens*us* a finibꝫ hominu*m* pace*m* *et* concordiam penitus prosc*ri*psisset &c. &c.

Vid slutet af boken äro tvenne blad bortrifna, så att sista kapitlet (De p*re*scriptione te*m*poris) slutar: Si quis autem uendiderit terram uel feodum de burgagio et uenditio fue*r*it publice denu*n*ciata *con*sanguine*us* uenditoris ill*u*d pot*est* reuocare . si reuocat*ione*m suam fec*er*it ante*quam*

Bak på sista sidan står med annan handstil än sjelfva boken: Anno d*omi*ni milessimo tressentessimo; men handskriften synes vara ifrån midten af 1300-talet. — Bunden i pergament. Har tillhört: *Alexander Pauli filius Petauius Senator parisiensis anno* 1647.

XXVIII.

ANCIENNES COUSTUMES.

LES ANCIENNES COUSTUMES DE LOURRYS . — COUSTUMES DE MEUNG SUR EUURE . — ORDONNANCES FAICTES SUR LE FAICT DE LA POLLISSE DE LA VILLE DE BOURGES. &c.

Pappers-handskrift i folio, skrifven med en gammal kansli-stil, troligen från början af 1500-talet. Innehåller flera äldre kongl. reskripter, m. m.

XXIX.

ANCIENNES COUSTUMES.

Rescripter, m. m., dels på Latin, dels på Fransyska, till största delen af Carl VII. Äfven finnas här: *Coustumes et Vsaiges dont lon a acoustume de vser en champaigne; — Coustumes de champaine et premiers la chartre des barons de champaine;* — m. m.

Tjock pappers-kodex i folio, skrifven, såsom det synes, i början af 16:de århundradet, eller slutet af det 15:de. Gammalt läder-band på träd. På första sidan står: S. 34.

XXX.

LE PORT DE TOULON.

MEMOIRE sur la Construction de la forme du Port de Toulon.

Pappers-handskrift i folio maximo. Prydligt skrifven. Med 7 stora och utmärkt väl arbetade, färglagda ritningar.

Utan datum m. m. Gammalt franskt band.

XXXI.

LA ROUTE DE PARIS A LILLE.

PLAN DE LA ROUTE DE PARIS A LILLE, Par Senlis, Roye et Peronne. Et de celle DE PARIS A ARAS, Par Compiegne et S^t. Quentin. — MDCCLXXI.

Pappers-handskrift; 8:vo oblongo (ungefär 6 tum hög och 15 tum bred, då hvarje plan upptager båda sidor). Innehåller 40 långa och 1 kort charta, hvilka utgöra tillsammans mera än 40 fot. En ytterst fin och prydlig färg-belagd kart-ritning öfver vägen ifrån Paris till Arras, med alla namn och vägar, m. m., noga inskrifna. Har sannolikt ännu värde för Frankrikes äldre topografi.

Synes vara skänkt åt konung Gustaf III, eller någon af hans ätt. Rikt bunden i maroquin med guldsnitt, och Svenska vapnet på ryggen.

XXXII.

PRÉCIS DU MILITAIRE.

BERNY (Le Chevalier de). — PRÉCIS du militaire en général. Dedié à Gustave III. Roi de Suéde. Surnommé le premier Citoyen d'un Peuple Libre. A Bruxelles, le 16 Septembre 1777.

På papper i 4:to. Skänkt åt konung Gustaf III. Bakpå titeln finnes konungens bild, med inskrift:

C'est en vain qu'en cette Peinture
De ce Prince adorable on imite les traits,
A moins que les Vertus ne tracent la figure
l'Art n'y réussira jamais.

Af författaren egenhändigt och ganska prydligt skrifven. Franskt band.

XXXIII.

BOISSART. — INSCRIPTIONES ANTIQVÆ.

BOISSART (Jo . Jac .) INSCRIPTIONVM ANTIQVARVM quæ tam Romæ quam in aliis quibusdam Italiæ urbibus uidentur, cum suis signis propriis ac ueris lineamentis, exacta descriptio , per Jo . Jac . Boissartum Burgund . Romæ . anno . MDLIX .

Pappers-handskrift i 8:vo .

Denna dyrbara tom består af 200 blad, och innehåller:

1. Poetiska lyckönskningar till författaren, ifrån *P. C. de Buzenual*, *N. Clement* och *Fr. D'Auerly*, alla på Fransyska.

2. Boissart's poetiska förord till läsaren, på Latin. Begynner:

Lector candide tu libro hoc videbis
Antiqui monumenta multa sæcli,
Quæ miratur adhuc domus Quirini
Inter rudera marmorum suorum.

3. Ett emblematiskt vapen, med motto:
ΤΗΣ Δ'ΑΡΕΤΗΣ ΣΚΙΑ ΦΘΟΝΟΣ.

4. Titeln (se ofvan).

5. Författarens poetiska dedikation: CAROLO Lotharingiæ Bar: &c . duci . Jo . Boissartus .

Fama Quirinales narrat mirata triumphos
    Templaque Romani prodigiosa fori .
Et quæ Tarpeios retinent delubra colossos
    Jactet Carpatiis marmora rapta iugis .
        &c.

6. Carmina gratulatoria till förf. ifrån *P. Melissus francus, H. Fabricius Tabernomontanus, P. Choartus Buzanualius, Jac. Pascharius Lotharingius, Jo. Mylius Marpurgensis Hessus, Lælius Cleipassus Hydruntinus, Richartus Boissardus Hippolytanus, Veturius Leontius Tarentinus, Jo. Gardesius Montalbanensis, Pomponius Ricius Nolanus,* samt *Odoardus Bizetus Trecensis,* alla på Latin.

7. Författarens bröstbild, i medaljong, med inskrift omkring kanten: Jo. Jac. Boissardvs ann. aet. LII. *OY ΔOKEIN AΔΔA EINAI.*

Hufvudet på detta vackra porträtt, inuti medaljongen, är gravyr, på koppar; men det öfriga är pennritning. I uttrycket öfverenstämmer det temmeligen nära med ett porträtt taget vid hans 69:de år, hvilket finnes i hans "Romanæ Urbis Topographia"; men drägten är olika.

8. Sju blad med mynt, hvilka innehålla 40 ytterst-fina och noggranna afritningar af 20 st. mynt och medaljer, de flesta Grekiska.

9. Pennritningar af 600 till 700 klassiska fornlemningar, uti Rom och andra Italienska städer. De bestå af bilder, inskrifter, bas-reliefer, graf-monumenter, Hermes-stoder, pelare, m. m., dels Grekiska, Latinska och Egyptiska, och dels ifrån nyare tider. Nästan alla äro utmärkt väl afttecknade, och några bland dem utförde med en så förvånande säkerhet, raskhet och finhet, att de utgöra verkliga konststycken. Flera af dessa antiqviteter finnes utgifna uti författarens "Romanæ Urbis Topographia", 6 delar i 2 band fol. Frankfort, 1597—1602, ehuru beskrifningarne afvika något. Många andra anträffas deremot icke bland de utgifna, och ibland dem torde man finna några, hvilka sedermera blifvit förstörde eller skadade.

XXXIV.

LES OUVRAGES DE M. LECLERC.

CATALOGUE des Ouvrages de M:r LE CLERC Chevalier Romain Dessinateur et Graveur ordinaire du Cabinet du Roy, fait par M. Le Clerc Son fils, Prêtre Docteur de Sorbonne.

En vacker pappers-handskrift, i folio; maroquins-band.

Begyñner genast på samma sida:

Morceaux de Metʒ .

Le Tombeau du Roy de Portugal piéce en travers d'environ un pied de long sur 7 pouces de haut: C'est la vuë extérieure de la Chapelle avec un Dome dans un fond de païsage.

Slutar:

Vne grande médaille representant un Palais portée sur un pied en Cartouche chargée d'ornemens et de Devises avec ces mots, Majestati ac Æternitati Gallici imperii Sacrum . M . D . C . L . XV .

I kanten anträffas flera tillägg. T. ex.

Ce n'est point la vuë du tombeau du Roy de Portugal, mais bien la vuë de l'Eglise de s.te Catherine à Stockholm, et cette planche n'a point été gravée par le Clerc pend.t son sejour à Metz mais dans les premieres Années de son arrivée á Paris.

XXXV.

LES OEUVRES DE M. CHAUVEAU.

CATALOGUE des Oeuvres de François CHAUVEAU, Dessinateur et Graveur de l'Accademie Roiale de Peinture et Sculpture a Paris.

Äfven en prydlig pappers-handskrift, i folio; flera afdelningar i ett band.

Begynner med: "Le Portrait de ce Graveur" &c, och slutar: "Profil de Barcelone 1697".

Handskriften, hvilken är skönt inbunden, har Carl G. Tessins signatur. Den är skrifven af samma hand, som föregående förteckning.

v. Athenæum fr. du 6 janv. 55. Gapillon (J. M) Mémoire sur la vie de Fr. Chauveau ... 1738 Dumoulin. 3 p.

Dessa tvenne kataloger äga utan tvifvel stort värde för den Fransyska konst-historien; emedan här förekomma flera enskildheter rörande konstnärer och deras skrifter.

XXXVI.

DISCOURS PAR M. OUDRY.

OUDRY (M. Professeur). Discours sur LA MANIERE D'ETUDIER LA COULEUR en comparant les objets les uns aux autres et sur la Pratique de la Peinture et ses trois principaux procedes Ebaucher, Peindre a fonds et Retoucher. Prononcés en l'Academie Roiale de Peinture et Sculpture de Paris les 7 Juin 1749 et 2 Decembre 1752.

På papper, 145 sidor, 4:o. Maroquinsband, med guldsnitt.

XXXVII.

MARCO-POLO.

Pergaments-handskrift i 4:to, 100 blad, 32 rader öfver hela sidan. Ingen titel. Skrifven omkring medlet af 1300-talet.

Begynner:

Pour sauoir la pure uerite des diu*er*ses regions dou mo*n*de . lisiez ou faciez lire cest liure & v*us* uerrez les granz meruoilles qui isont esc*ri*tes . & les plus *gra*nz m*er*uoilles dou siecle . q*ui* de la *gra*nt armenie de p*er*se & des tarptars . & dÿnde & de maintes autres prouinces si come n*ost*re liures nos contera tout p*ar* ordene ap*er*tem*en*t . De ce que messires martpol cÿtoiens deuenisse raconte pour ce q*ui*l les uit . Mais aucunes choses ÿa q*ue* il ne uit pas . Et por ce metrons nos les choses uehues p*ur* ueues . Et les entendues por entendues . a ce q*ue* n*ost*re liure soit bon & ueritauble . Car saichiez q*ue* puis ÿcele houre q*ue* n*ost*re sires dex forma adan n*ost*re p*re*mier pere . ne fu onques nu*n*s hons de nule generacion, qui tant seust necerchat des diu*er*ses p*ar*ties dou monde . & des *gra*nz m*er*uoilles come tex maistres martpol fist . Et por ce pensa q*ue* mout seroit granz maus sil ne facoit matre en esorit ce quil auoit ueu & oÿ p*ur* uerite . por ce q*ue* les genz qui ne lont ueu ne oÿ le saichent p*ar* ce liure . Et si domoura por sauoir en ces diu*er*ses p*ar*ties p*ar* lespace de . XXVI .

anȝ . Le quel liure ainsi come il estoit en la chartre de gennes . il fist retraire *par* ordene a Mons*eigneur* rusta pÿssan qui en cele meisme p*ris*on estoit au tens q*ue* li incarnacions de ih*es*ucrist corroit sour mil . cc . iiij^{xx} . & . xviij . anȝ .

Ciȝ p*ri*miers chapitres est coment li du'i frere se pertirent

Il fu uoirs que au tens que bauduins estoit empareres de costantenoble . Ce fu lan de lincarnacion ih*es*u crist . M . CC . L . anȝ . Mons*eigneur* nicholaus pol qui estoit peres mons*eigneur* mart . & mons*eigneur* mace frere au dit mons*eigneur* nicholas estoient en la cite de costantinoble aleȝ de uenise auec lor m*er*cheandises . & estoie*n*t m*ou*lt pourueant sanȝ faille . il preissent *con*soil entre aus de aler au mar maiour por guaaignier . si achetarent plusours ioiaus & se p*ar*tirent de costantinoble & alarent p*ar* mer en soldaÿe . . ij^{c} .

Et q*ua*nt il furent uenu en soldaÿe . si pensare*n*t & lour sa*m*bla bo*n* de aler plus aua*n*t . Et se p*ar*tirent de soldaÿe et se mirent au chemin & cheuachare*n*t ta*n*t q*ue* il ui*n*dre*n*t a . i . seignor tartar . q*ui* auoit ano*n* barta kaan . Cis sires lour fist grant honour . & ot m*ou*lt g*ra*nt liesce de lour uenue . &c.

Boken har 216 kapitel. Det sista:

Coment acomat soudan ala co*n*tre argo*n* .

e t quant acomat soudan ot apparoillie bien . lx^{m} homes a cheual si se mist ala uoie pour encontrer argon & cheuacharent bien . x . iornees & orent nouales coment lour anami estoient pres deaus . v . iornees & auoient bien autant de gent come il auoit . si fist matre acomat ses pauoillons en . I . m*ou*lt bel plain & grant

& iluec dist quil atendiroit argon por soi combatre alui. Quant il ot son fait apparoillie si fist essambler ses barons & ses cheualiers & ses genʒ darmes pour estre apparoilliement auuec eaus. Car il come malicious hons uoloit sauoir le cuer & la uolante de chacun. & comanca ap*ar*ler en tele meniere seignour fait il uos saueʒ bien coment p*ar* raison ie doi estre sires de tout ce que abaga mon frere tenoit pour ce que ie suis fiʒ de celui pere que il fu & si ai esteÿ touʒ iours auuec lui a aidier aconquerre les contrees & les terres que nos tenons. bien est uoirs que argon fui fiʒ abaga mon frere. Et se aucuns disoit qui alui

---

Sålunda slutas handskriften. På baksidan af detta blad finnes en teckning af jordgloben, hvilken upptager tvenne stora fasta land. Invid dem förekommer en gammal Latinsk text.

Handskriften har signaturerna:

Symon dusolier demor*ant* a hon*n*efleu — samt

Pa. Petauius

På första sidan står Q. 54, och längre ned, 15. Gammalt läder-band, på träd. — Rubrikerna äro i rödt bläck. Initialerna (med undantag af den första) finnes icke inskrifna.

XXXVIII.

MARCO-POLO.

Pergaments handskrift i 4:to, 101 blad, 25 långa rader på sidan. Ingen titel. Skrifven vid slutet af 1400:talet.

Begynner med "la table" öfver innehållet, hvilket här fördelas uti trenne böcker, en hvar med sina talrika kapitel. Förteckningen upptager 6 blad. Derefter foljer sjelfva berättelsen, sålunda:

Treshonnorable *homme* prudent et saige miss*ire* marc paoul natif de la cite de venise passa*nt* & tournoiant les p*ar*ties de orient pour causes raiso*n*nables en la co*m*paignye de son pere . missire nicole paoul . et de son oncle missire mathieu . ho*m*mes degra*nt* ho*n*neur et de saintte vie . voulut curieusement enquerir des coustu*m*es merueilleuses et diuerses condicio*ns* & vsaiges des regions et parties de orient pour dicter et escripre ce present liure . Affin que nous congnoissans la gra*nt* multitude et diuersite des creatures humaines les vnes crees en tenebres obscures en erreurs et en infidelite . les autres en perfection de foy catholique enluminees de la diuine lumiere et verite eternelle . Loons n*ost*re *seigneur* dieu et luy rendons gloire . que il luy apleu de sa gra*nt* bonte nous produire en telle preeminence . &c. &c.

Co*m*ment missire nicole paul et missire mathieu passerent premierement de venise et parties de orient cap*itul*u*m* p*rimum* .

Du temps que le prince baudouyn gouu*er*noit le sceptre et lempire de co*n*stantinople . Cest assauoir lan mil deux cens cinqua*n*te . missire nicole paul et missire mathieu natifs de venise gens de grant prudence et de grant conduyte firent charger ou port de venise vne nef de plusieurs et diuerses marchandises riches et exquises po*ur* les porter en la cite de constantinople . Apres que la furent arriuez et que ilz eurent expedie leurs marchandises se departirent et moyennante la prosperite du vent en brief temps vindrent au port de vne cite de armenie no*m*mee soldadia ou ilz recouurerent grant nombre de precieux iouyaux et de autres marchandises . Et apres par le conseil qui leur fut donne arriuerent en la court de vng roy de tartarie que len appelloit barcha . au quel offriren*t* les richesses et les iouyaux quilz auoient aportes auec eulx . Si les receut tres benignement . et leur donna plus amples & plus precieux dons que de eulx . nauoit receu .- &c.

Tredje bokens sista (50:de) kapitel lyder sålunda:

De la prouin*c*e des Ruthams . c . l .

La prouince des Ruthams est moult grande situee vers le pol les h*ab*itans dicelle sont *chret*iens & gardent a leglise toutes les coustumes et les cerimonies des grefs Ilz sont beaux hommes & ont tant les ho*m*mes que les fe*m*mes tous leurs cheueulx blons . Il font tribut au roy de tartarie du quel ilz sont prouchains v*er*s les parties de orient Ilz ont pluseurs minieres de argent & grant multitude de peaux de armelins de herculins de vares de zambelins & de renars Ceste region est tresfroide et contient de estente Jusques alagrant mer . Il a en ceste mer aucunes isles ou len prent pluseurs giraffes et faulxcons sauuaiges que len porte en diuerses p*r*oui*n*ces

Cy finist le liure de messire marc paul natif de venise . des condicions & coustumes des pri*n*cipalles regions . de orient . Lequel liure a escript . Guillaume gauuain clerc natif de la p*ar*roisse de broon ou diocess sainct malo de lisle en bretaigne . ¶ Leq*ue*l liure est & appartient a hon*ourable* ho*m*me & saige mo*n*-*seigneur* maistre iehan gilbert *sieur* dela chambre des comptes du roy n*ost*re sire en son palais ap*ar*is .

Ett vackert exemplar, prydligt skrifvit och väl bibehållet. Rubrikerna äro i rödt bläck. Initialerna i guld, m. m., på färgad grund. Prologen har en ytterst fin begynnelse-bokstaf, med frukter, m. m., i olika färger, på guld-grund. På fem olika ställen har man ernat låta införa stora miniatyrer, och nära hela sidan är lemnad tom för detta ändamål; men taflorna hafva ej blifvit utförda. Ramen är dertill likväl färdig, och upptager margen på hela sidan, samt visar en omvexlande mängd blommor, djur, m. m., i färger och guld, utförda med yttersta praktfullhet.

Invid ryggen finnes inklistrad en kerub, jemte sinnebilder af alla dygderna, inskrifna (på Latin) å dess vingar, m. m. Detta har blifvit ut-ryckt ur en latinsk handskrift.

Handskriften synes hafva tillhört presidenten *Fauchet*. På första sidan står, P. 51; på ett annat ställe, N:o 40; på ännu ett annat, N:o . 52 . Marc . Paulus Venetus . Gammalt läder-band, på träd.

XXXIX.

TITE-LIVE.

TITE-LIVE. Les X livres de la III:me Décade.

Tjock pergaments-handskrift, i folio. Utan titel. Tvenne spalter på sidan, med färgade initialer, och rubriker i rödt bläck. Vid början å första boken finnes en stor prydlig begynnelse-bokstaf, i hvilken skjut-vapen användes emot en fiendtlig stad. Skriften är ifrån slutet af 1300- eller början af 1400-talet.

Öfversättarens inledning begynner:

Il me plaist que en vne partie de mon œuure de ce dont plusieurs autres escriptures ont parle au commencem*ent* de la leur . Cestadire des guerres plus memorables qui oncques encores furent faictes .

&c. &c.

Le prologue börjar:

Et fut donc le commencement de la seconde guerre punique Car sicomme dit fame commune Hanibal filȝ du roy amilcar qui encores estoit enfant de neuf ans . la ou il vit que amilcar son pere vouloit son host &c. &c.

Första bokens första kapitel:

Comme hadrubal fut empereur de cartaige . j .

Entre amulcar et hanibal son filȝ fut empere*ur* de cartaige vng cheualier appelle hadrubal . Que sicomme len disoit communeme*nt* auoit este en la flour de son aage conseillier familiaireme*nt* dudit amilcar Et pource que le dit amilcar veoit led*it* jouencel hasdrubal de bonne industrie &c.

Tionde bokens sista kapitel slutar:

Scippion suifui en son trŷumphe vng chappel en sa teste Quintus terencius culco le quel puis aprez toute sa vie si co*m*me digne estoit constipua et ho*n*noura scippion co*m*me aucteur et pe*re* de sa liberte . Le sournom dauff*ri*cquant . se premierem*ent* il lui fut donne par la faueur de ses ch*eualie*rs . ou par la faueur du peupple . Ou se les peres lui donnerent si co*m*me ilz firent jadiz a silla et a pompee En les appellant Sille beneuree . Et grand pompeŷen . Ou se il meismes le p*ri*nst par assentement familier Je ne le trœuue pas bien . mais toutesfoiz est il certain Que ce fut le premier empereur qui oncques fut ennobliz ne honnourez du nom de la gent par lui vaincue Et a exemple de cestui plusieurs aullt*re*s comb*ie*n que nommie egaulx en victoŷres Ont puis aprez faitz Notables tŷltres dŷmaiges Et ont impose clers sournoms a eulx et a leurs familles .

Explicit .

Cŷ finist le . X^e^ liure derrenier
de la tierce decade de titus Liuius

Vackra arabesk-prydnader, i guld och färger, äro utförda långs åt alla de sidor, der en ny bok begynner.

Uti förra delen af handskriften äro många blad skadade invid ryggen. Bandet är nytt, på de gamla trädpermarne. På första sidan finnes antecknadt: 38.

XL.

LA SCANDINAVIE.

DANNEMARC . NORVEGE . SUEDE . En samling "d'anciennes Pieces touchant l'histoire de Dannemarc . Norvege et Suede".

Pappers-kodex i stor folio, på Latin och Fransyska. Den första skriften är: "Literæ de Negotiis & Confederationibus habitis inter Regem franciæ ex vna parte & Regem Nouuergiæ ex altera." Dat. Paris, 22 Octob. 1295. — Sista handlingen: "Pacta Induciarum Regnorum Sueciæ et Poloniæ &c." dat. Sept. 2, 1635.

Gammalt Fransk band.

XLI.

SULTAN SULEIMAN SECOND.

Traduction du CANON DE SULTAN SULEIMAN' SECOND, REPRESENTé A SULTAN MURAD QUATRIEME .

Pappers-handskrift, i folio. Texten är åtföljd af en stor mängd förklarande anmärkningar i kanten. På första bladet står: "Anno 1726. d. 5, Nov. jnlefwererades denne Traduction uthi kl. Bibliotheket af Gen. Major och Fryherre Sten Arfvidsson Sture". — Högre upp på bladet står No 97. — Nytt papp-band.

XLII.

LA RUSSIE.

Pappers-handskrift i 4:to. Väl skrifven. Innehåller:

1. Anecdotes touchant la veritable cause de la mort du Czar Pierre 1er & touchant la célébration de la fête du conclaue, instituée par ce Prince à sa Cour.

2. Revolte & destruction des Strelitz en Russie, sous le regne du Czar Pierre Alexiovitz, dit Pierre 1er & Pierre le Grand.

3. Villebois Chef d'Escadre dans la Marine de Russie, Anecdote de la Cour de Russie, sous le règne du Czar Pierre 1er & de sa seconde femme Catherine.

4. Abregé ou Anecdotes de la vie de la Czarine Eudochia Federovina Premiere Femme du Czar Pierre premier.

5. Anecdotes ou Abregé de la vie de la Czarine Catherine, seconde Femme du Czar Pierre 1r surnommé le Grand.

6. Abregé ou Anecdotes de la vie du Prince Menchikoff & de ses enfans jusqu'en 1734.

XLIII.

LA POLOGNE.

Constitutions de la Diéte Extra ordinaire, convoquée à Varsovie et commencée en 1767. &c.

Pappers-handskrift, 600 sidor, folio. En rätt vacker afskrift.

XLIV.

ROMAN EN VERS.

Pergaments-handskrift, 8:o, 118 blad, 25 à 30 rader på sidan. Synes vara skrifven omkring år 1200 eller kort derefter. Har ingen titel, och slutar midtuti en mening. Dessutom har man bortskurit alla de stora initialerna, och det så, att en del af bladet (stundom mera än hälften) blifvit förstörd. Derigenom är det svårt att afgöra om poemets titel och författare. Ämnet är:

LOUIS, ROI DE FRANCE, et THIBAUZ D'ARABIE,
Ou les Expeditions de Louis I, et de
GUILLAUME D'ORENZE
Contre les Sarracins.

Romanen innehåller ungefär 6,500 verser; men är tydligen endast ett fragment utaf ett större verk, och tyckes bilda en del af *Le Roman de Guillaume d'Orange, surnommé au Court Nez*, skrifven i XII århundradet af *Guillaume de Bapaume*. Detta kan afgöras endast genom jemförelse med handskrifter af sagde roman (trenne sådana skola finnas i Paris), emedan den aldrig blifvit tryckt, sannolikt i följd af dess vidlyftighet (emellan 70 och 80,000 verser). De få utdrag som finnes i ett och annat arbete *)

*) Se: *Catel*, l'histoire du Languedoc. Toulouse, 1633; s. 567—573.
Histoire Litteraire de la France. Tom VII; pref.
Sinner, Catalogus Cod. MSS. Bernensis. Tom. III, s. 333.
De Bure, Catalogue de la Vallière. Tom. II; s. 224; No 2735. Mélanges, tirés d'une grande bibliothèque. Tom. VI, s. 190—194.
Michel, Chanson des Saxons. Tom. I, s. XXXIII, ff.
Jag har icke sett *Reiffenberg*, Chroniq'ue de Ph. Mouskes, Brux. 1836—8; 2 vol. 4:to. der utdrag också skola förekomma.

synas tagna ur någon annan del utaf romanen, än den som här förekommer.

Huru härmed än må förhålla sig, är denna handskrift likväl af stort värde för sin höga ålder och sin gamla text. Den har tillhört presidenten *Fauchet*, att döma af stilen på ett och annat skrifvit ord i kanterna, och af hans hand förekommer ett slags titel på första sidan: *T de Rabie.* I allmänhet är handskriften väl bibehållen; men några ställen hafva lidit nog mycket. Den börjar sålunda:

[?k]ant lerbe est u*er*t . elerose florie
gnos kante . eli oriols crie
con nouelle . e degrant segnorie
(Den bortskurna initialen). une foi . aclugnei la beie
un liure . d*e* grant anceserie
riȝ . d*e* letens ieremie
atrouai . emante profetie
tant . ke ie trouai la uie

S i cu*m* li roi d*e* france . ala aost banie
E Guill . doronȝe . por socore candie
Q uant pa*r*tirent del seȝe . Tib . de sclauonie
E lamiranȝ d*e* cordes . clerde d*e* boçie
L a bataile fu granȝ . aseȝ laueȝ oie
M olt iot mort des turs . e d*e*sfrançois partie
T. fu d*e*sconfiȝ . esa gent mal bailie
P ois remanda sa gent . en la grant orcanie
D iloc enquatre moiȝ . ne tant ne ta*r*da mie
O t il cent . M . turs . ki furent ensaie
S eur poent franȝois . qere ceualerie
C ar ia deuers . T . nert la gherre fenie
S el ne lifait tel plait . ke il ne contradie
M ult fu prosdom . T . si soit bien gherier

S on enemi greuer . eson ami aider
M ult iosta bien d*e*lance . kant sist sur buen d*e*strer
B ien sot ferir d*e* spee . granȝ colps sens menaȝer
*Blad 1, verso. *N onkes por grant estor . nel ui
E quant il senpa*r*ti . ni ot nul
E sot bien son prodome . ame
I l fu saçes e umels . e dolȝ a a
D onaor iot larçe . e mult bon
N unkes ne ueistes . un tot sol
K i plus se peust darmes . pene
N e ki mens en pa*r*last . le soir apres manȝer
D e sches sot e destables . dostors e d*e* sparuer
D e bois e de riuere . soit mult e de caȝer
E porces granȝ forest . berser e arcier
E sil uit bele dame . bien sisoit aconter
S eli dona samor . nelot pas p*or* tençer
M ais p*or* beles paroles . e por bel donoier
I e kendiroie plus . en lui not kenseigner
S e il creist en deu . ki tot poit iustiscer
M eldres p*ri*nceps de lui . nen introit en monster

(*Den bortskurna initialen, verso*).

Blad 76, v., slutar en afdelning af poemet, sålunda:

L Enpereire d*e* france . sist sur un uair d*e*istrer
Chauceȝ fu euestuȝ . dun draps d*e* soie oer
L i mantels d*e* son col . fait asseȝ aproiser
D elong le uont seua*nt* . plus d*e* mil chiuailler
N ia cellui nait cent . li trencha*nt* bra*n*ȝ dachier
D ont sescuns pense etinde (?) . saracins enconbrer
A danȝ . Tib . dafriqe . se uont por aconter
E nmi lo cha*m*p su*n*t trait . una part conseiller
M ult firent biels sce*m*bla*nt* . luns alautre sens baiser
S i font larges les rens . cu*m* li pot ap*ro*chier

E li poures ueuȝ . atot mis sun cuider
E l lignaie son peire . mais nel ira baisser
A inȝ fera sun chief . leuer ebapticer

Blad 77, v. begynner en ny afdelning:

LOys Tibauȝ . ceu li dist looys
Mes meillors omes . me aueȝ entrep*ris*
D e denȝ chandie . ensereȝ e asis
B ataille enfu . mas as uoȝ enfu pis
L amerci deu . qi est poesteis
L i nostre morȝ . su*n*t ia enparadis
P armi ces centes . poeȝ ueheir les uis
F orȝ e deliures . entrelor enemis
D e uestre plaie . fui dolenȝ e pensis
C hiuaillerie . qe hore est eng*ra*nȝ p*ris*
S e fusseȝ morȝ . fust remese toȝ dis
Q e donast mais . ne hermine ne gris
C ar faites peis . si sereȝ nostramis
L i dolȝ lignaie . qen iendra naymeris
D eueȝ amer plus qe nos atoȝ dis
L i roys sentorne . efait dorgoil un ris
I a del respondre . ne sera conseil p*ris*

Sista paragrafen är följande: (bl. 115).

AVant hernauȝ uit guischarȝ . delpaiens entrep*ris*
Il escrie bellaude . mi p*r*ince e mi ma*r*qis
D e Gischarȝ mon neuou . seit ia ue*n*iance p*ris*
S eschuns fiers le suen . ou hermine ou g*ris*
S e ie puis po*r*tens estre . m*u*lt lor enferai pis
H ernauȝ fu bien armeȝ . sur unbai a demis
P lus tost qil unqes poit . entrels si sest mis
Q el part qil unqes poinct . est g*ra*nȝ li fereis

L ichemin sunt ionce . e desmorȝ e desuis
E nsauoie encontre . li roy perset delis
C oisin fu lamirant . e ses p*ri*ueȝ amis
E meine ensa co*m*paigne . xij . mil arabis
Q il a porsa proeche . aqiteȝ e conqis
H ernauȝ liuait ferir . amu*n*t sur lescuȝ bis
Q illi fause labroine . esun pellicon gris
P uis li dist ra*m*pona*n*t . leueȝ sus bials amis
T u deis tel parole . du*n*t toȝ iorȝ mes tert pis
P orqei nos ocesis . iocerant de paris
O r ten ren p*or* gherdon . malance e mes espis

Af de lemnade utdragen synes, att romanen är *Monorimée* (hvarje afdelning slutar sina verser med samma rim), samt versmåttet omvexlande, stundom 12, stundom 11 eller 10 versfötter. Paragraf-initialerna äro i rödt och blått, och alla begynnelse bokstäfver fristående. Intet stift eller cirkel har blifvit begagnad vid uppritningen af linierna. Tre samtidiga handstilar synas hafva deltagit i styckets afskrifning. Här och der finnas en eller flera rader öfverhoppade; men en lika hand har inskrifvit dem i kanten.

Blad 116 v. innehåller tvenne sånger på *Provençalska,* skrifna med lika gammal om icke äldre handstil än sjelfva romanen. Den första begynner:

Senors edo nas gran quon quist podet ffar

och är mycket kort. Den andra börjar:

Senhors ♈ e donas p*or* mersi es cotat

Denna sednare utgör flera *stanzas,* och slutar på blad 117 r.

Å blad. 117, v. samt 118 r., af en yngre Italiensk hand (ifrån 14:de eller 15:de århundradet), förekommer en Italiensk sonnett, på 14 rader, hvilken begynner:

Onne amore *per* chemi fon morirē

Ett Epigram, på 4 rader; börjar:

Chin femina si fida, &c.

Ett fragment på 11 rader; begynner:

Onnē chelchuor nono . &c

Boken är bunden i gammalt pergament.

XLV.

GAUTIER DE METZ. — L'IMAGE DU MONDE.

Sil liure de clergie en romans qui est apelee lÿmage dou monde *con*tient par tot . lv . chapitres . et xxviij . figures sans quoi li liures ne porroit estre legieremant entanduȝ . qui est par trois parties deuiseȝ .

La premiere partie cointient xiiij . chapitres . Et viij . figures sans lo prologue .

Li premiers chapitres est dela puissance dieu etc. Denna "table" slutar på 4:de sidan. Straxt derpå följa

Qui bien uelt entendre ce liure
& sauoir *com*mant il doit viure
& apanre tele clergie
dom miax uaille tote sa vie
S i lise tot p*re*mieremant
& ap*re*s ordoneemant
S iquil ne lise rien auant
S il nentant ce qui est deuant
E nsi porra lo liure entendre
Q uautrema*n*t nel puet n*us* caprandre

Cicommance lÿmage dou monde

QVi uelt entendre a ces *com*mans
Sipuet apanre a ces romans
G rant partie dela faiture
D ou monde ˘ *com*mant par nature
F u fais dedeu & a complis
& por quoi il fu establis .

D om ilnos fist si grant bonte
Q ue ja rien naussiens este
D onc fussiens ensi com p*er*du
Com me ce qui onques ne fu
S i prions au *com*mancema*n*t
A de lo roi om*n*ipotant
Q uen cest liure nos doi*n*t aprandre
T el bien & tel science entendre
Qi nos *con*duie & qui nos mai*n*t
E nson paradis ou il mai*n*t
& nos doi*n*t sagrace & sonor
Q*ue* co*n*querre enpuissons sonor
S idirons au dit p*re*merain
D ou̅ Glorieus de souerain

Stället der *S. Patriks Skärseld* omtalas (blad 57) innehåller följande:

E n illande est uns autres leus
Q ui ior & nuit art *com*me feus
C om apele lo purgatoire
S oʒ parrios est ele ancore
& sil iuont aucunes genʒ
Q ui nesoient bien repanta*n*ʒ
T antost est rauiʒ & perduʒ
Q uan neset quil est deuenuʒ
S il est *con*fes & repantanʒ
S iua & passe mai*n*ʒ torma*n*ʒ
& sespurge deses pechieʒ .
Q uant plus en a plus li est gries
Q uant decel en reuenuʒ est
R iens nule iamais neli plest
E n cest monde . iamais nul ior

N erira . Mais ades enplor
& Gemissant les max q*ui* font
L ipecheor qui au mont sont
E n cele ille ia un mont gr*ant*
D esofre nuit & ior . ardant

Arbetet slutar sålunda:

S i est sages & bien apris
Q ui el seruise deu est p*ris*
T ant com dex lip*re*ste losans
& il en a loisir & tans .
C ar dex lan randra si haut don
Q ue toȝ biens aura abandon
& la ioie deparadis
Q ue dex nos otroit atoȝ dis
E n cui totes pitieȝ abande
C ifenist limage dou mo*n*de
A deu *com*mance adeu prant fin
Q ui ses biens nos doint en lafin
E nlan delincarnation
A s rois ala parition
M. cc . xlv . anȝ
F u p*re*miers parfaiȝ cist Roma*ns*
V os qui aueȝ oi loscrit
D ou fil damede ih*es*ucrist
& puis dou mont q*ue* dex forma
L isiegles une autre forme a
Q*ue* par cesti poeȝ entendre
Q ui dou siegle uoleȝ apanre
Q uex chose est & *com*mant ce est

Denna ypperliga handskrift, uti stor 8:o eller liten 4:to, är på pergament, och innefattar 116 blad, med 30 rader på sidan. Rubrikerna och paragraf-initialerna äro i rödt bläck. De stora begynnelse-bokstäfverna i rödt och blått, med vidlyftig utmålning. Alla rad-initialerna stå för sig. Utom de utlofvade "xxviij figures", finnes ännu en som upptager nära hela sista sidan. Den utgöres af 16 koncentriska cirklar, utom en liten cirkel, hvilken skär den öfversta af dem, och benämnes, *Dex*. Det 16:de mellanrummet (emellan 15:de och 16:de cirkeln), är betecknadt med:

li cies — empire
Seraphin — cherubin
throni — potestates
principatus — dominationes
homo — angeli — archangeli.

det 15:de "li cies cristalins"; det 14:de "li noulsines cies"; det 13:de "li firmamanȝ"; det 12:te "Saturnes"; det 11:te "Jupiter"; det 10:de "Mars"; det 9:de "Solax"; det 8:de "Venus"; det 7:de "Me*r*cures"; det 6:te "lune"; det 5:te "frus"; det 4:de "ars"; det 3:dje "eue"; det 2:dra "*ter*re"; samt det 1:ste (och minsta) "anfers".

Inunder denna figur står: Nicolas de liure sig^r de bumerolles a donné ce present liure a Monsr Henry Estienne ce xvj Januier. 1579. a par*is*.

Handskriften synes vara samtidig med arbetets författande (A. D. 1245), åtminstone ej mycket yngre, och lemnar en förträfflig text, i fall denna "Romans" eller hellre, detta didaktisk skaldestycke skulle utgifvas.

På första sidan står Z. 23. Gammalt franskt band, med guldsnitt.

XLVI.

LE ROMAN D'ATHIS ET DE PROPHILIAS.

Denna namnkunniga dikt, skrifven af ALEXANDER DE BERNAY (äfven benämnd DE PARIS), har här hvarken titel eller namngifven författare. Handskriften är i folio, på pergament, och utgör 140 blad, med 2 spalter på sidan, 36 rader i hvarje. Initial-bokstäfverna stå för sig. Begynnelse-bokstäfverna i blått eller rödt bläck. Flera vackra miniatyrer och andra teckningar förefinnas. Manuskriptet nedskrefs år 1299, hvilket ses af slutet:

Lan de graice mil . ij^{cc}.
quatreuins et XIX lou mardi
dauant la translation saint
Nicholas ou mois demai fiut
escrips ci romans Delamain
iehan clart demorant afon
tenoy — Explicit — explicit

Boken har varit skrifven för någon högt uppsatt person, hvilkens vapen pryder dess titelblad, och har sedermera tillhört *Loys de la Vernade* och Presidenten *Fauchet*, de der egenhändigt tecknat sina namn derpå. Den har 2:ne (franska?) gamla signaturer, neml. 42, samt G. 23.

Då blott ett manuskript af denna roman är omnämdt af *Roquefort* (MS. *fonds de Cangé*, N:o 73, folio 106) hvaraf utdrag förekomma i "Histoire littéraire de la France", Vol. XV, s. 179 och följ., och dikten aldrig varit tryckt, är det svårt att yttra sig om värdet af denna hand-

skrift; men att döma af de få rader, som finnes i nyss anförde verk vill det synas, att den Stockholmska kodex är både äldre till språk och mera äkta till ordalag än den Parisiska.

Början lyder sålunda:

Q ui sages est de sapience
Bien doit espandre sa science
Q ue teix lapuesse recoilir
D on bons exa*m*ples puist issir
O eilʒ dou sauoir alixandre
Q ui p*ur* ce uuelt son san espa*n*dre
Q ua*n*t il sera dou siegle issius
Q uas autres soit amenteulʒ
N efiu pas sages declargie
M aix des estors oi lauie
M ult retint bie*n* enso*n* memoire
C i nous reconte dune estoire
D e ij citeilʒ riches et grans
Q ui m*u*lt p*er* estoient possans
R ome estoit la plus mastre
Q ui mai*n*te terre fist irastre

Sista paragrafen är:

T elle nuit iut olapucelle
Londemain fut da*m*me nouelle
& roine sicom fut drois
N an dira plus aceste fois
B ilas leans lanuit se iorne
& londemai*n* qua*n*t il a iorne
L amasse oi pi*us* ast diueiʒ
A p*re*s san est detot torneʒ
T oute lost fet ades logier

& cil su*n*t lie del repairie
S afame eumoi*n*ne agra*n*t hon*or*
T helamon cest nus aretor
D el duc tint pi*us* toute sat*er*re
T a*n*t *con*fut ui*n*s pi*us* mo*n*st g*err*e
E ntrelʒ et celʒ de la citei
A i pi*us* tou iors lamorus durei
D athai*n*nes faut ici lastoire
Q*ue* li escris tesmoigne avoire

Vid bokens slut följa, med en annan, men lika gammal handstil:

2. En ballad, 5 verser, utom *L'envoi.*

Begynner:

He duer damours qui mas donei uoloir.
aspre & hardi damer an leu hautain.

3. Med en något yngre hand, ibland andra anteckningar, det uttrycksfulla distichon:

Villains vestu degris entre les chevaliers
resanlble le cucu entre les espriviers.

4. Med lika gammal hand som No. 2, men i annan stilart, finnas tvenne visor, med musik-noter. Skriften är skadad och mycket svårläst. Den första begynner:

A douce dame a vous vuel demander

Den andra:

Pour vn saueronʒ &c. &c.

Detta manuskript är väl bibehållet, och bundet i gammalt läder, på träd.

XLVII.

LE ROMAN DE ROU.

Pergaments-handskrift i folio, innehåller 4:de afdelningen af LE ROMAN DE ROU ET DES DUCS DE NORMANDIE AF R. WACE. De trenne föregående afdelningarne felas, äfvensom 3:ne blad näst framför sista bladet i manuskriptet, hvilka blifvit bortskurna.

Handskriften äger stort värde, emedan den företer en mängd olika *läs-arter*. Likväl förekomma talrika skriffel, och språket bär i allmänhet en nyare pregel.

Endast tvenne andra *Pergaments-Codices* äro kända af detta poem; den ena och mest dyrbara uti British Museum i London, och den andra uti Bibliothéque du Roy i Paris, No. 6987. Begge innehålla endast 4:de afdelningen, och äro för öfrigt mycket defekta.

Att döma af språket och handstilen, nedskrefs detta manuskript omkring 1380—1400.

"Le Roman de Rou" trycktes af *M. Pluquet*, Rouen, 2 Vol. 8:vo, 1827; men med mindre kritisk noggranhet. Man borde dervid alltid begagna: "Observations Philologiques et Grammaticales sur le Roman de Rou" af *Raynouard* (Rouen, 1829), samt "Supplément aux Notes historiques sur le Roman de Rou" af *A. le Prevost* (Rouen, 1829).

Texten är skrifven i dubbla spalter; 38 rader på sidan. Kapitälerna i hvarje vers stå afskilda. Skriften är ett slags så kallad Fransysk kansli-stil. Paragraf-kapitälerna äro i rödt bläck. Bladens antal är 73.

Dikten begynner sålunda (Se: Le Roman de Rou, Vol, I s. 265):

P or reme*m*brer des ancessors
Les fais les dis et les mors
Les felonnies des felons
E t les barnages des barōns
D oit len les liures et les gestes
E t les esceut lire aux festes
S e escriture ne fust faicte
E t puis par clers lire et retraire
M ont fussent choses oublies
Q ui de viel temps sont trespassees
P ar long temps et par long aages
E t par muement de langages
O nt perdu leur p*re*miers nons
V iles plusours *et* regions

På det ryktbara stället, sid. 271, hos *Pluquet*, öfverensstämmer denna handskrift närmare med

"Manuscrit de Duchesne":

M ont soulole*nt* estre ennore
et mont p*re*sie et mont ame
C il qui les gestes esc[r]iuoient
E t qui les escrire*nt* faisoient
S ouue*nt* auoie*nt* des barons
E t des nobles dames beaulx do*ns*
P *our* metre lo*ur* no*ns* en estoire
E t tous te*m*ps meȝ deulx memore
M es or puis longues pensser
L iures escrire & translater
F aire roumans & seruenteis

T art t*ro*uerei tant soit courteis
Q ui ta*n*t me doit ne mete en main
D onc ie aie vn mois vn escriuein
N e quj nul autre ennour me face
f ors ta*n*t mo*n*t dit bien maistre Wace
*V ous deueȝ tous te*m*ps escrire
*Q ui ta*n*t saueȝ bel et bien dire
&c.

*Dessa rader felas i handskriften *Duchesne.*

Manuskriptet slutar:

T rois roys henris ay avueus
Et en normendie veus
D engleterre et de normendie
O urent tous trois la seignourie
L e segond henry que je dj
F u nies au p*re*mier henry
E t de maheut lempereriiȝ
E t li tiers fut au segont filȝ

C y fine li liures mestre gace
Q uj veult autant faire si face

Bundet i gammalt läderband, på träd.

XLVIII.

JEHAN DE VIGNAY. — LE LIURE DES ESCHAIS.

Ci commence le liure des eschais que translata de latin en francois frere iehan de vignaỳ de lordre des freres de haut pas. Ala requeste & priere de noble homme Bertran auberỳ de Tarascon. Et ce liure li presenta le dit frere Jehan humblement. sicomme il est en ceste hỳstoire.

Folio-handskrift, på pergament, skrifven troligen emellan 1380- och 1400-talet. Vackert illuminerad och prydd med flera miniatyrer, dyrbara för de här förekommande drägterna. Har 54 blad, med 31 rader på sidan.

Öfversättarens dedikation begynner:

A Noble homme & discret Bertran auberi escuier de Tarascon. frere Jehan de vignay de lordre des freres de haut pas. ¶ son petit & humble chapellain soỳ tout.

¶ La sainte escripture dit que diex nous a fait a chascun commandement de pourchascier a touȝ nos prochiens leur sauuement &c.

Dedikationen slutar:

"Or preneȝ dont trescher sire ce petit present commencie. le. iiij. iour de maỳ lan mil. ccclvij.

Efter ett långt företal begynner sjelfva boken:

¶ Ci deuise comment le roỳ veult aprendre du philosophe le gieu des eschais. & li moustre comment il doit estre aorne en sa maieste.

Volume imprimé en 1504 pour Antoine Vérard. P. Paris V. 19 V. 13-20
Ce trad. de Vignay a été faite de 1318 à 1350

Le Roÿ est ainsi fait . Car il se siet en vne chaiere . vestu de pourpre . couro*n*ne ou chief . En samai*n* destre . i . ceptre en la senestre vne po*m*me dor . Car ilest le plus g*ra*nt par dessus touȝ les autres . & le plus digne.

Sista paragrafen i handskriften är:

Et q*ua*nt le roÿ ot oÿ toutes ces causes si sa pensa que le ph*ilos*ophe auoit trouue bo*n*ne man*ier*e de correct*i*on si len reg*ra*cia m*u*lt p*ar* le commandem*en*t du ph*ilos*ophe il mua sa vie *et* ses meurs entoutes choses. Et aui*n*t ainsi q*ue* le roÿ qui auant auoit este fel & desordeneȝ . fu fait Juste debonnaire & *gra*cieux & plain de v*er*tus a toutes gens . & ho*m*me qui vit en ce monde sanȝ v*er*tus ne vit pas co*m*me ho*m*me mes *com*me beste . Et pource chier seigneur deprie ie le roÿ de qui toute grace & toute v*er*tu vient q*ue* il vous doint si & anous demener n*ost*re vie en ce siecle que ce soit a la gloire du roÿ de paradis . & de toute la glorieuse compaingnie des ciex *et* a lonneur du corps *et* au proufit des ames . Amen .

Explicit le gieu des eschacs.

På sista bladen finnes anteckningen:

Lan mil cccc . quatre . vingts et huyt alausun frances decanmont nasquit au tiers Jour doust environ mynuyt .

Samt namnen, egenhändigt skrifna, af — *Jehan decanmont* — och *Francois Giron, 1658.*

Handskriften är väl bibehållen, och bunden under nyare tider.

XLIX.

GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — EXPLICATIONS.

1. GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — LE PELERINAGE DE LA VIE HUMAINE.

ouvrage imprimé plusieurs fois au commencement du 16e siècle, mais avec des additions et des changements

Ingen titel eller inledning. Första boken börjar:

A Ceuls de ceste region
Qui poi*n*t ny ont de ma*n*sion
Ains ẏ sont to*us* com dit si*re* pol
Et riche et poure et sage & fol
Soient roy Et soient roẏnes
Tout pelerin ou pelerines
Vne vision voeul nonchier
Qui en dormant mauint lautrier
En veillant auoẏe leu
Considere Et bien veu
Le bel ro*m*mant de la rose
Bien croẏ que ce fu la cose
Qui plus mesmut ad ce songier
Que chi apres vo*us* voeul nonchier
&c.

Andra bokens begynnelse:

Apres che que jay dit deuant
De che que je vi en dormant
Autres m*er*ueilles je vi puis
Si com je les vous aẏ p*ro*mis
Vous voeul nonchier et reciter
Car point nest raisons du cheler

Ainsi co*m*me ordene mestoie
De tous poins po*ur* aler me voie.
&c.

Tredje boken börjar:

Or escoutes tres douche gent
Mes auentures et co*m*ment
Mal fu venu et mal mene
V boscage dont jaý parle
Ainsi co*m*me je descendoie
V val p*ar*font et áualoie
Vne vielle dautre figure
Dautre mai*n*tieng dautre laidure
&c.

Fjerde boken begynner:

Or escoutes seigneur co*m*ment
Euch en me voie empeecheme*n*t
Et de che vous diraý sans plus
Dont plus mest . et me tongue
Car en montaignes et valees
Vi m*u*lt de coses desguisees
&c.

Slutet på hela dikten lyder:

Se che songe nay bi*e*n songie
Je pri qua droit soit corrigie
De cheux que songier mieux saront
Ou qui mieux faire le porront
Tant di aussi que se menchoigne
Y a aucune . que a songe
Soit repute . que par songier
Ne se fait poi*n*t tout voir nonchier

Car mille erreur je ne vauroie
Maintenir par nisune voÿe
Mais b*ie*n vauroie et ay volu
Que p*ar* le songe quay veu
Tout pelerin se radrechaissent
Et de fournoier se wardaissent
Bele doctrine met en luy
Qui se castie par autruy
Lesreur . Et le fournoiement
Dautrui . doit estre aduiseme*n*t
Que Cascun prengne tel quemin
Quil puist venir a bonne fin
Chelle fin est le guerrendon
Et le remuneracion
De le goye de paradis
Que doinst dieux a mors et as vis
Amen

På papper, in folio; tvenne spalter på sidan, 50 rader i hvarje spalt. Skrifven år 1443, hvilket synes af nedanstående slutverser:

Mil quatrecens quarantetrois
Le jour precedent Sai*n*t franchois
Fu chest liure chÿ par esc*ri*ps
Par lemain dampt Jain deȝÿanÿs
Moigne du gard Alonguiller
En lostel dampt Jain cheualier
Prieur dudit lieu pour le jour
Alesc*ri*puent doint dieu samour

Stora bokstäfver och rubriker äro i rödt bläck.

2. GUILLAUME DE DEGUILLEVILLE. — Chi se co*m*menche LE PELERINAGE DE LAME PUIS QUE ELLE EST YSSUE DU CORPS. —

Apres que me fu esueillies
Et quasses fui esm*er*ueillies
De mon songe & que rien ni vŷ
Ou aussi com en bon espi
Neust grain qui b*ie*n le guerroit
Se au language ne tenoit
De lui raconter ou dire
Ou de ordener ou desc*r*ipre
Qui p*ri*mier ou desrain aler
Doilt sans q*ue*lque riens tra*n*spos*er*
Aduis me fu que le voiage
Humain et le pelerinage
Est expose a tels perilȝ
Co*m*me ou songe sont esc*ri*ps .
Et hons mortel nest pas plus
Que la flourette qui chiet jus
Au vent et flestrie deuient
Si que de lui plus ne souuient
En quoi toutes gens so*n*t onnis
Aussi les grans com les petis.
&c.

Diktens sista paragraf:

En che point ta*n*tost hault vola
Et vers le p*ri*uost droit ala
Mais ainsi co*m*e loel auoie
Alui et le regardoie
Vne clarete du lieu haultain

Sur mes yex descendi aplain
Et tantost les me fist ouurir
Que clos auoie p*ar* dormir
Esueillie fui et me trouuay
En mon lit dont ta*n*tost me leuaÿ
Dolent que si¯ tost auoye
Perdu et solas et joye
Jh*es*u les me doinst recouurer
Quand lui plaira sa*n*s pl*us* finer
Aussi faiche il a tous ceulx
Qui mon songe aue*n*tureux
Benignneme*n*t exposeront
Et doulcement corrigeront
Se riens ÿ a acorrigier
A amender ou retraitier
Rien nÿ approeue ne afferme
Se*n* la foy nest fonde ferme
Ou qui fonde y puist estre
Par adreschement de maistre
Se trouuee y est me*n*choingne
Repute doit estre a songe
Ainsi a ceulx qui le liront
Lepri et a ceulx qui loront Amen
Explicit.

Skrifven på samma sätt, som den föregående, och af samma kopist, år 1443. Slutar:

Chi se fine le pelerinage de lame puis que elle est yssue du corps . Escript par le main da*m*pt Jehan desyanys relig*eux* du gard . Et fu par co*n*so*m*me lan de grace Mil . cccc . et . xliij . en labbeÿ de longuill*er*

3. EXPLICATIONS RELIGIEUSES; en andelig undervisningsbok, på prosa. Utan titel.

Innehåller förklaring öfver de tio Guds bud, tron, de sju sakramenterna, de sju döds-synderna, fader vår, den heliga andas sju gåfvor, de fyra kardinal dygderna, om bigten, om botgörelse, de sju barmhertighets-verken, m. m.

Inledningen begynner:

Dieux la souueraine bonte qui tous jours voeult son bien a aultrui dep*ar*tir crea p*ri*mierem*en*t les angles Entre lesquelȝ lucifer le souueraine ordre de le souue*r*aine gerarchie tenoit le deseure degre si co*m*me le plus sage le plus biaus et le plus reluisans entre les angles . Mais en co*n*sideraci*o*n de sa grande beaulte Il devint si orgueillieux de sa grant beaulte en amant soy meismes et son singulier bien et fu aussi de sa hautesse quil auoit deseure les aultres si p*re*sumptueux quil co*n*uoita a estre samblans a dieu et auoir co*m*e dieux subgis de soulx son pooir sans estre subgis a nullui &c. &c.

Första afdelningen:

Des douȝe articles de le foy .

Carite me co*n*straint a traictier. V. cose*s* a linformaci*o*n des sinples crestiens et espec*i*alme*n*t des cures qui le co*m*mu*n* peuple ont a gouue*r*ner &c. &c.

Sista afdelningen (ännu en tolkning af de tio Guds bud) slutar sålunda:

Pechi les X , co*m*mandeme*n*s de la loy. tous. x. co*m*p*ri*ns qui ẏ voeult bien regarder co*m*me en vng miroir je poeult delegier co*n*gnoistre ses pechies et les sara bien co*n*fesser et qui nentent bien tout Il porra bien deman-

der et enquerir che quil nentent aulx boins et aulx sages Et queconques p*er*sones de discression p*ar* consequen*t* volentaire desobeist a aulcun des . x . co*m*ma*n*demen*s* il est hors de lestat de sauluement et ne fait cose qui plaise a dieu po*ur* auoir paradis Mais quelco*n*ques temptacion . que len ait tant dure che longuemen*t* ou soit de ire ou couuoitise de luxure ou daultr*es* pechie se elle desplaist et que on mette paine de le mettre hors de son coe*ur* que le co*n*se*n*temen*t* ne soit plain nŷ entier on ne pesche point mortellemen*t* Mais y acq*ui*ert on souuent vertu et grand merite envers dieu pour le boine resistanche que on y met . Amen .

På papper. Skrifven på samma sätt, som de föregående, af samma hand och troligtvis vid samma tid.

Denna handskrift, i folio, är bunden under nyare tider. På första sidan står *b* och derinvid *dufaultrey achepte atours.*

L.

ROMAN D'ELEDUS ET DE SERENE.

Pappers-handskrift i stor 8:vo eller liten 4:to. Har 110 blad, i medeltal 35 rader öfver hela sidan. Saknar titel; men en yngre hand har skrifvit på ett af de hvita bladen: *"Histoire du Roy de tubie"*. Innan bindningen af detta manuskript fanns vid romanens början en öfverskrift, hvilken troligtvis innehöll en titel derå. Emedan bandet är gammalt måste titeln länge varit förlorad. Bunden i gammalt Fransyskt kalfskinn, med guld-snitt, hvarigenom också några bokstäfver utaf texten någongång finnas bortskurna.

Skriften är urblekt och svårläst, och synes härleda sig från slutet af 1400:talet. Texten är en *kärleks-roman*, enligt uppgift, ett sammandrag af ett vida äldre original. Likväl innehåller den nära 8000 rader, ehuru några blad saknas vid slutet. Som denna dikt, så vidt utgifv. har sig bekant, ej blifvit funnen annorstädes, vill han lemna en kort teckning af dess innehåll.

Gemenas, konungen af Tubie, äger en dotter benämd *Serene*. Denna har han redan i sin barndom förlofvat med *Maugrier*, en ung hertig af Alide. Men då hon uppnått blomman af sin ålder lär hon känna *Eledus*, sonen af *Mauynus* (el. *Mamynus*), grefve af Monfleur, och de förälska sig i hvarandra. Många svårigheter, krig och äfventyr följa derpå; men slutligen segrar den tappre Eledus, och han erhåller Serenes hand. — Så långt går berättelsen; men några blad saknas, såsom ofvan nämdt är, vid handskriftens slut.

Inledningen är följande:

Seigneurs vng compte vo*us* veuilh retr[aire]
Dieux le me laisse a bon chef traire
Et se ŷ fais point de faillance
Dieu men doint fe*re* tel penitance
Que bien men soit a destines
Et prŷ a tous que mescoult[es]
Que si voules en paix entendre
Jcŷ pourres le voir aprandre
De grans p*ro*esses et damours
Et de guerres et de dolours
Et jen diraŷ bien la maniere
Sŷ com le treuue en listoŷre
De laulte geste ancienne
Que on escript en rime plaine
Et moult grant en fu lŷstoŷre
Mes jaberge lessamplaire
Quar trop lonc s*er*oit a dir
Et sil vous plaist veulles ouir
A compter vous aŷ deledus
Filh du pros conte maminus
Tout ne fu roŷs ne amŷraux
De p*ro*esse conquerre pl*us* baux
Ne pour laisser tort ne malice
Oncques en li uent vng malvice
Quar il conquist pour sa valeur
La fille du roŷ son seigneur
Et troŷs roŷnes en bougŷe
*Bl. 1, v. *Dont se vous veuilh compter la vie
Mes deledus veuilh laisser
Quar de son seigneur veuilh *com*pter

Con fu bon roÿ natural
Et de grans honeurs p*ri*ncipal
Et peut auoir a ses talens
Cent mille ho*m*mes combatans
Vne cÿte eut m*u*lt notable
Nulȝ nen auoit de pl*us* notable
Et eut nom tubie la bonne
Ou eut mainte bonne p*er*sonne
De borgoÿs & de cheualiers
Et gens de diuers mestiers
Et de dames & de pucelles
Et damoÿselles bonnes & belles
Et dames de noble valour
Et menestriers chantans maint jour
Et si na rien dessous le tron
Qui a corps do*m*me si fust bon
Con illec ne treuue grant largeur
Vous ne vÿ onc tant grant forceur
Bras de mer la clef de vng lacs
Murs et foces de toutes pars
Des tours plus de . C . et quatre
Telȝ que perriere ne puit abatre
Ne pour ce silȝ furent m*u*lt sobriers
Puis vint le temps b*ie*n fu mestiers
Quar en vng jour furent destruit
*Plus de cent mille hom*m*es ce cuit *Bl. 2, r.
Sÿ con pourres ouir compter
Ne vous vous ennuit a escoulter

Nu börjar sjelfva romanen sålunda:

Semenas le roÿ de tubÿe
Sestoit en son palaÿs vng die

Et si parloit ou ses priues
Atant le roŷ sest resgardes
Et vit entrer vint pellerins
Quj moult estoient noblentins
Ne pource pas bien paroient riche gent
Car mult venoient cortoisement
Chascun siet sus son paleffroŷ
Et descendirent deuant le roŷ
Le plus noble a parle promier
Et dist au roŷ le droiturier
Quj forma toute creature
Vous enuoŷe bonnauenture
Sire roŷ & a tous vos barons
Et dist le roŷ et dieu sault vous
Et tous ceulx quj en vous sont
Dites moŷ vous quj estes ne dont

Slutet på hela dikten lyder:

Trestous les huŷs ont tost quasses
Et ceulx que treuuent tous estranlles
Lors eledus et lescuier
Et auec luŷ maint cheualier
Vont vers la tour du duc Maugrier
Et montent sus droit au planchier
Les portes rompent hastiuement
Et puis entrerent hardiement
La sus trouerent le duc Maugrier
Et gentnion & le roŷ rechier
Et quatre roŷs & vij comtours
Et dautres C. tous des meillours
Du duc Maugrier pour seiorner
Estoient venus & pour bagner

Et bien cuidoient segur dormir
Jusques les huÿs ouÿrent croissir
Des leurs chambres & leȝ virent entrer
Et qui adonc les vist leuer
Et leurs armeures cuiderent prandre
Mes tous leȝ vont lier & prandre
Que rien nÿ eut plus deffandu
Que tele prise veue ne fu
Comme ilȝ firent acelle heure
Et leȝ gouuerne tous mirs de bere

[A]tant vees vous lors lescuier
qui monta hault en vng soulier
Trouua sebile et serene
Vestir les fist & puis leȝ moyne
Amoult grant joÿe vers eledus
Et quant vers luÿ furent venus
Eledus lala moult tost baiser
Et puis lava moult resgarder
Et son blÿant vit dessire
Et de son sanc par tout couste
Et il li dist qui ce auoit fait
Maugrier dist elle par atraȝait
Des esperons me batÿ tant
Que de tous lieux sallÿ le sanc

Röda initialer äro, för hvarje afdelning, insatta på några af de första sidorna; men detta upphör snart.

På ryggen af bandet står N:o 37, samt inunder N:o 211.

LI.

LE LIURE DOU BON ROY ALIXANDRE.

Folio-handskrift på pergament, af 96 blad; två spalter på sidan. Synes vara skrifven omkring 1350—1400. Tillhör Sparfvenfeldts donation. Initialer och rubriker i rödt bläck, med flera temmeligen grofva ritningar in i texten. Börjar:

Ci commence leliure doubon roy Alixandre. Et parole de totes les choses quil fist onques entoute sauie. deis sanaissance en iusques asa mort. et des merueilles et auentures et des uersites doumonde. Et des grans batailles quil fist auec lempereor daire. et auec le roi porrus dinde. et auec les autres rois princes et seignors et barons. qui a celui tens estoient Et coment il conquist tout lemonde. Et somist asa seignorie. Et puis quant il ot tout ce fait. il se fist monter sus haut en lair as oise aus gris. por ueoir tout le monde dont il estoit seignor. &c. &c.

Texten begynner:

Puis que lepremier peres de lumain lignage fu cries alimage de son creatour Lirois de gloire qui leuost henorer. sur toutes creatures. Lidona. conoissance detrier le bien dou mal. Por huser des choses qui seroient selonc nature. Et eschiuer les choses contraires. &c. &c.

Sista kapitlet lyder sålunda:

ICi fine liromans dou bon roÿ alixandre qui fu fis de netanebus . Lequel fu seignor degipte . et netanebus fu lemeillors estronomiens que fust ensontens . Et fist tant par lart de nigromance que il desut la roine olimpias que feme estoit douroi phelipe demacedoine . En laquele raine netanebus engendra alixa*n*dre lequel alixandre Conquist tout le monde par saproesse Et auiour que il se fist coroner doureaume detout lemonde fu il empoissones demortel uenin mesle enuin . Lequel uenin iobas li bailla par le uortement deson pere antipater a cui alixandre auoit donee Lacite desur . Lequel alixandre neuesqui en cest siecle . que . xxx . ii . ans . lan dou comencement doumonde . iiii . mile . et IX . Cenʒ ans . au quinʒeime ior dou mois de septenbre . Dont ce fu gra*n*s damages de la mort de sibon roi . Et puis apres lamort dou bon Roÿ les barons se bataillerent . Si angoisseusem*en*t que dedens les xiiii . anʒ ne remest nul detoute cele baronie . Meismes laroine oli*m*pias fu morte et ocise . et getee aschiens . Si come uos poes ueir et entendre . et cefu par le comandement de cassa*n*der . lequel li fist tolir lauie et geter lecors aschiens et asoÿseaus . por lifaire plus de des honor .

Handskriften är väl bibehållen, och bunden under nyare tider.

LII.

OEUVRES DIVERSES EN PROSE.

---

1. Sensuiuent LEZ DIX MORAULX DES PHILOZOPHES translates de latin en francois par noble homme messire GUILLAUME TIGNONUILLE Cheuallier

Tjock pappers-handskrift i folio; dubbla spalter på sidan. På första bladet står J. 21.

Boken begynner:

Sedechias fut philo*sophe* le premier par qui fut receue la loy de la voulente de dieu & sapience entendue Et dist icellui sedechias q*ue* ch*ac*un de bo*nn*e crea*n*ce deuoit au*oir* en soy xvj vertuȝ &c. &c.

Sista kapitlet (om *Galienus*) slutar:

- - - - & luj dema*n*derent q*ue* estoit signe de folie *il* r*espo*ndit aimer richesse auoir trop fia*n*ce en ch*ac*un et couuoitise vehem*en*te et lui dema*n*dere*n*t qui estoit signe de pou veoir et co*n*gnoist*re* il r*espo*ndit son fier aceluj dont on a ault*res* ffoys este deceu .

Cy finissent lesd*its* moraulx des philosophes tra*ns*lateȝ par noble homme messire guill*aum*e de tignonuille cheuallier .

På sista bladet ser man ett mått, (något öfver 3 tum) med uppgift, att det utgör $\frac{1}{20}$ af vår frälsares längd, och en förklaring öfver dess förträfflighet såsom amulet.

Handskriften är ifrån slutet af 1400:talet, eller början af det 15:de. Arbetet finnes tryckt.

---

2. Cy commence la table des rebrices du LIURE INTITULE DE BONNES MEURS lequel dit liure est diuise en cinq parties / dont la premiere partie parle des sept peches mortelx et des remedes qui ysont Laseconde partie parle des gens deglise et des clers Latierce partie parle de lestat des seigneurs temporelȝ et de toute cheuallerie Laquartre partie parle de lestat du commun peuple Lacinq*uieme* et der*niere* p*ar*tie parle de la mort et du jour du jugement

de Christine de Pisan. ou du moins Michaud et P. citent: le liv. des faits et b. meurs parmi ses œuvres

Efter innehålls-förteckningen begynner första kapitlet:

Tous orguilleux se veullent adieu co*m*parer en tant quilȝ seglorifient en eulx mesmes et aux biens quil ont desquelles choses la gloire en est deue principalement a dieu et est gra*n*t abusion qua*n*t creature prent orgueil en soy mesmes po*ur* les biens q*ue* dieu lui enuoie p*ar* lesquelȝ elle deueroit estre plus humble enue*rs* dieu et mieulx le co*n*gnoistre &c. &c.

Slutet handlar om yttersta domen.

Pappers-handskrift in folio, 46 blad, med rader tvärt öfver sidan; skrifven vid början af 1500:talet.

3. [CHRISTINE DE PISAN.] Apres ce Ma treschiere dame q*ue* jay fait le Romant sur voisir de co*n*solacion a ʃ*ost*re *seig*neur et pour vous co*n*forter et v*ostre* *seigneur* . Jay fait vng petit traictie alensengn*ement* de mo*n*se*igneur* no*st*re sire / et de tous au*tr*eȝ princes et baro*ns* qui le vouldront reg*ar*der & entendre lequel traictie jay fonde et extrait dune ficti*on* ancienne q*ue* jay trouuee en escr*i*pt

Boece — en /a — / vostre filz

M. P. Paris, t. V. p. 58, démontre que l'original de Mélibée et Prudence est d'Albertano qui le composa en 1246 en latin. Cette traduction-ci est de Renaud de Louens traducteur de la consolation de Boëce. Il y avait déjà eu une tradon d'Albertano, intitulée dou consolement et des conseils.

(Albertan est l'auteur latin, je crois, et il y a plusieurs tradons/de ce livre latin.

Härefter vidtager arbetet, nemligen ROMANEN OM *MELLIBEE ET PRUDENCE*.

Ens Joueueincaulx appelle mellibee puissant et riche eust vne femme nommee prudence et de celle femme vne fille Aduint vng jour quil se ala &c. &c.

Slutet lyder:

Touteuoys la grant humilite que nous voyons en vous nous contraint a vous faire grace Et pource nous vous receuons en nostre amittie et anostre bonne grace Et vous pardonnons toutes iniures et tous vos meffaiʒ encontre nous A celle fin que dieu au point de lamort nous veulle pardonner les nostres Amen

Explicit le liure de melibee.

På papper i folio, skrifven i början af 1500:talet. Texten synes fullkomligt öfverensstämma med pergaments-exemplaret i kongl. bibl. i Kjøbenhavn*). Finnes tryckt.

Dessa trenne skrifter äro sammanbundna.

*) Se: Description des Manuscrits Français du Moyen âge de la Bibliotheque Royale de Copenhague, par *N. C. L. Abrahams*, s. 137, 8.

LIII.

BALLADES ET POÈMES DIVERSES.

En samling af åtskilliga skaldestycken, jemte några smärre uppsatser i prosa, skrifna med en ganska svårläst stil, vid slutet af 1400:talet. Manuskriptet är på papper, och består utaf 272 blad. Det har tillhört presidenten *Fauchet*, hvilken inskrifvit på flera ställen sina anmärkningar, och författat en kort förteckning öfver innehållet. En del af de verk, som här förekomma, äro tryckta, ehuru ofta efter afvikande original; men de flesta äro ännu icke utgifna.

Bokens innehåll är följande:

1. *Ballad*, 6½ *) vers af 8 rader. Begynner:

En grans vallees obscures et sulphureuses
soit detenu sans espoir dempartir
de grans serpens debestes venimeuses
soit mors et point sans espoir de guerir
en mer ardant qui ne sepeut tarir
puisse plunger pour faire penitence
et en langueurs sans pouoir de morir
le vilain cuer qui vous voult tel nuysance

Samma slut-rim genomgå hela stycket. Omqvädet är: le vilain cuer &c.

*) Halfva versen är här och i det följande *l'envoi*.

2. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Begynner:

Cinquante trois vng sac tout plain
vng chien vng chat il ny scet note
sot trois fois il sen va demain
Bona dies tout plain sa hote
chantons la durion marotte
A vne signe deus rabas
Judas caiphas barrabas
dessus le toict dune maison
Dons voiez bien & scais mon cas
q*ue* fait rime sans raison

Sista raden utgör omqvädet, med små förändringar.

3. *Ballad,* 3½ vers af 8 rader, till Parisiska språkets beröm, jemförd med andra Franska dialekter och utländska tungomål. Begynner:

Quoy q*ue* en tient belles langagures

Omqvädet är:

Il nest bon bec que de paris

4. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Börjar:

Il nest dangier que de villain
norgueil que poure enrichy
ne si seur chemin que le plain
ne secours que de vray amy
ne desespoir q*ue* jalousie
ne hault vouloir q*ue* damouroux
ne poistre quen grant seigneurie
ne chiere que de ho*m*me joyeulx

Samma rim genomgår det hela. Omqvädet är: ne chiere &c.

Imprimé dans: la dance aux aveugles et autres poësies du 15e si. extrait de la biblioth. des Ducs de Bourg. Lille. MDCCXLVIII chez André Joseph Panckoucke in-18. p. 273. avec lexique. La dance aux aveugles est de Pierre Michault. a partir de la p. 206, le tome des pièces anonymes.

5. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader; parodi på den föregående. Begynner:

Il nest soing que quant on afam
        Omqvädet är:
ne bien *con*seille que amoureux

6. *Ballad,* 3½ vers, af 9 rader. Börjar:

Qui ne *contre*ffait lamoureux
        qui ne scet faindre son penser
qui ne rit sans estre joyeulx
        qui ne scet souuent rigoler
        qui na dequoy estre joliz
        qui na le bec ouuert tous dis
qui na vng peu de poil du lou
        en verite cest vng chef chetifz
il na que faire destre en court

Sista raden utgör omqvädet. Samma rim i alla verser.

ib. p. 275

7. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Börjar:

A dire voer celluy est bien curieulx
        qui peut auoir belle dame a amye
Cest vng beau don damour et gracieulx
        mais quelle soit de loyaute g*ar*nys
        ainsi comme est celle q*ue* jay choisie
Car elle dit et afferme de vray
        que oncques ne fist faulette ap*er*tie
Mais par ma foy bien scey ce q*ue* je scay

Rimmet lika i alla verserna. Omqvädet: Mais par &c.

8. *Ballad,* 3 verser, af 10 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Pucelle nouuelle espousee
asa compaigne disoit
Haro / trop suis desconfortee
de ce que*n*nuyt faire on me doit

Omqvädet utgöres af:
Couurez voz yeulx de vox genoulx

9. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader, emot äktenskapet. Börjar:

Jay demoure ent*re* les sarrasins

Har fortlöpande rim. Omqvädet är:
Gard soy ch*ac*un quil ny soit attrape

10. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Qui na joue ala paulme et au de

Omqvädet är:
Il nest digne daler en compaignee

11. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, om ett förnöjdt lefverne. Fortlöpande rim. Dess början:

Jay meilleur temps que.neust oncq*ues* franc goutier

Omqvädet:
Et si nay pas qua*n*t deniers de rente

12. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader. Fortlöpande rim. Börjar:

Pour paruenir au bien de viure en court
de roys de ducs contes ou grans seign*eurs*

Omqvädet lyder:
Taire souffrir faindre dissimuler

13. *Ballad,* 3 verser, af 10 rader, fortlöpande rim.

Qui ses besongnes veult bien faire
selon le temps qui ores court
dissimuler fault et soy taire
du tout ammours y estre court
peu parler et faire le sourt
quant on ot chose qui ennuye
flater et que on ne contredie
au seigneur riens que bel lui soit
mais que atous propos on lui dye
monseigneur dit bien il a droit

Sista raden utgör omqvädet.

14. *Ballad*, 3 verser, af 8 rader, fortlöpande rim:

Je fus lautrier en vne compaignee
ou il auoit gens deplusieurs estas
lun souhaitoit honneur cheualerie
et lautre escus et florins agrans tas
lautre beaulte lautre belle loquence
lautre vouloit auoir toute science
mais quant amoy je souhaitte sans plus
vie dorleans et tousiours dixe sous

Sista raden utgör omqvädet.

15. *Ballad,* 3½ vers, af 12 rader, fortlöpande rim. Begynner:

Quant jestoye en france on me disoit
que pour auoir belle dame sans per
en angleterre des dames on debuoit
prendre visaiges pour tous autres passer

Omqvädet är:

il nest dame amon gre que de france

16. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, fortlöpande rim. Början:

Tost est deceu cuider de homme oultrageux
tost est perdu auoir malconqueste
Omqvädet är:
Tost est deffait *que* autruy veult deffe*re*

17. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, fortlöpande rim. Begynner med:

Ent*re* vous qui acourt serueʒ
entendeʒ mon enseignement
Omqvädet:
pour aller quant la court fauld*ra*

18. *Ballad (de Jaques Coeur?)* 3½ vers. Början lyder:

Que nayeʒ hardement ce sens

19. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, till den älskades beröm. Fortlöpande rim. Begynner:

Oncques venus la mere cupido
Omqvädet:
Sur toutes femmes du monde triumphant

20. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Fortlöpande rim. Börjar:

Je voy le temps doctruyen
que toute paix est reformee
Omqvädet:
dit il vray par ma foy il ment

21.

21. *Ballad,* 3½ vers, parodi af föregående. Begynner:

On voit le monde bestourner

Omqvädet:

On voit tout et ne voit on goute

22. *Ballad,* 5 verser af 8 rader. Börjar med:

Par guere sont marchans meschans
gentilz chetiz pecheurs pieurs

23. *Ballad,* 3½ vers, af 10 rader. Dubbel-composition skrifven parallelt, fortlöpande rim. Begynner:

Grace regnier	Amoureuse pucelle
par vraye amour	je suis v*ost*re subgitz
de cuer entier	je vous tiens ma maist*ri*sse
dame do*n*nour	aqui me suis soubzmis
&c	&c.
(omqv.) En loyaute	(omqv.) p*ar* tout ou q*ue* jesoye

24. *Ballad,* dylik dubbel, 3½ vers, men 11 rader. Början lyder sålunda:

Homme pe*r*uers	corps mortel vicieux
&c.	&c.
(omqv.) Amende toy	(omqv.) Car mourir te co*m*ment

25. *Ballad,* 6 verser af 8 rader, samt 2 af fyra, alla slutande med samma rim. Dialog. Begynner: (l a m a n t)

Dame de beaulte positiuez
sans degre de comparatif

26. *Ballad*, 6 verser af 8 rader. Begynnelsen:

Tresdoulce dame souueraine
la fleur des fleurs sans auoir per
par qui nuyt et jour suis en peine
de vous priser et honnorer

27. *Ballad*, 3½ vers af 10 rader, fortlöpande rim. Början:

Ma chiere dame a vous dire verite
Omqvädet:
Autant ou plus le bran q*ue* la farine

28. *Ballad*, 3½ vers af 8 rader. Fortlöpande rim. Begynner:

Je ne puis plus ainsi q*ue* je souloye
Car viellesse massault trop durem*ent*
Omqvädet:
Boire sans soef et cheuaucher sans celle

29. *Ballade*, 4½ vers, med samma rim, af 8 rader. Begynner:

Vne haquenee atout li don frain
Omqvädet:
Ainsi q*ue* dient ceulx qui lont cheuauchee

30. *Ballad*, 3 verser, samrimmande, af 8 rader. Begynner:

Par maintesfois jay oy raconter
Omqvädet:
Cest tout neant se la coulle ne bale

31. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, af 8 rader. Omqvädet är:

Chacun veult fourbir la virelle

32. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, af 8 rader. Börjar sålunda:

Plus nay leuit tel que souloye

33. *Ballad,* 3½ vers, af 8 rader, med lika rim. Begynner:

Puis que nonnains cliqueterent patin

34. *Ballad,* 3 verser, med samma rim, 8 rader. Börjar:

Pour abbatre vne gouge fine

35. *Ballad,* 3½ vers med lika rim, 7 rader. Begynner:

On parle de porter deuise

36. *Ballad,* 3½ vers, med samma rim, 10 rader. Början är:

Je jayme et sers madame de bon het

37. *Ballad* (Conte), 3½ vers, 8 rader med samma rim. Begynner:

Na pas long temps que vng byernois
prioit vne dame jolye

38. *Ballad,* 3½ vers, 12 rader med samma rim. Börjar:

Je je porte en ma deuise coac

39. *Ballad*, 3½ vers af 10 rader, med samma rim. Begynner:

En ragal en aretine rochier

Omqvädet är:

Soient futes ces langues enuieuses

40. *Ballad*, 3½ vers af 8 rader, med lika rim. Börjar:

Vous qui voulez ouurer en

41. *Ballad*, 3½ vers, med lika rim, 8 rader. Begynner:

Rerette an corps gracieulx

42. *Ballad*, 4½ vers, med samma rim, 8 rader. Börjar:

Tant grate chienne que man gist

Omqvädet:

Tant crie ou noel quil vient

43. *Ballad en Jargon*, 4½ vers, af 10 rader, med samma rim. Begynner:

En parenart la grant masse gaudye

Fauchet anmärker i kanten: ceci est imprime auec les oeuures de Villon lan 1532 .

44. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3½ vers, af 8 rader, med lika rim. Börjar sålunda:

Vous qui tenez voz terres et voz fiefz
du gentil roy danyot appelle

45. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3½ vers, af 11 rader, samma rim. Begynner:

Sugier roys de la bergne eygault

46. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*) 3½ vers, af 8 rader, med lika rim.

Omqvädet utgöres af:

Pour verdoiant haure du marieulx

47. *Ballad* ("Jargon", *Fauchet*), 3 verser, af 9 rader, med lika rim.

Omqvädet är:

Pour maintenir la joyeuse folye

48. *Rondeau.* Vng tresgrant bruyt aparis aon cours, &c.

49. » A ce cor cy, &c.

50. » Mon bien, &c.

51. » G. C. &c.

52. » Margot, &c.

53. » ("en gascon", *Fauchet*) Jen es gay de coudorine &c

54. Cent mile escus et vng cheval, &c.

55. LE PREMIER TESTAMENT Maistre FRANCOIS VILLON.

Texten skiljer sig ofta ifrån de tryckta upplagorna. I kanten af flera stanser har *Fouchet* antecknat: "ne sont imprimées". 8 blad

56. LE TESTAMENT SECOND de maistre FRANCOIS VILLON.

Texten ofta olik den tryckta. 27 blad.

57. LE TOURNOY AMOUREUX.
Två blad. Börjar:

Pourceque on parle de tournoys
et de joustes et desbaoys
vous vueil parler dun grant behours
qui fut moult hideux et moult lours

58. *Ballad*, 3½ vers, med samma rim, 8 rader. Begynner sålunda:

Je congnois bien mouche en let
je congnois ala robe lomme

59. *Ballad*, 3½ vers, med lika rim, 8 rader. Börjar:

Vng viel pbiē dessus vng viel che*v*al

60. *Ballad*, 3½ vers, med samma rim, 12 rader. Begynner:

En mon dormant en lair veu lautre soir
vng lyon roux ass*is* sur vng drap noir

61. A. B. B. pensez a v*os*tre fait, &c.

62. *Response*. A. BB. dont faictes paraboles, &c.

63. LE DEBAT DU CUER ET DE LUEIL.
Tretton blad. De börja:

En may la p*r*emiere sepmaine
que les boys sont parez de vert
esquelz li rossignol se maine
quant il a son doulz chant ouuert

Œuv. de Villon. Imprimé. Œuvres. Paris 1723. 12° p. 103

pour resioir ceulʒ que couuert
sont en amours de dueil soudain
mon plaisir sestoit des conuert
pour aler chassier cerf ou dain
Lors je fis par mon ueneur mettre
a lun de mes leuriers le trait
puis nous alasmes entremettre
daler en queste bien attrait
pour sauoir saucun cerf retrait
sestoit en vne forest moye
ou plusieurs ont lun lautre atrait
en laquelle achassier jamoye

Efter den långa Inledningen beskrifves striden emellan Hjertat och Ögat. Sista versen lyder:

Si prie aceulx ou joye sembat
et qui damer sont en la voye
que du cuer & lueil le debat
ch*a*cun endroit soy le cas voye
et que son oppinion enuoye
a venus et qui le chappel
gaignera amours le pournoye
de tous ses desirs sans rappel

64. Cy apreʒ senss*uit* les noms des xij peres de france Item des ducʒ & contes du Roy*aume*.

Fem sidor.

65. Compains que on appelle hennicque
vestu dune blanche tunicque, &c.

Alla rader hafva samma rim. 1 sida.

66. Le nombre des villes a clochiers. 1 sida.

67. COMPLAINCTE EN MATIERE DE NOSTRE DIABOLIQUE.

Lucifer par la malice des hommes empereur de tous les mondains venans a lempire / roy des enffans dorgueil / contepalatin sur toute paliacion dypocrisie / aup*re*mier de noȝ diaboliques ministres ou huissier denffer surer requis ou jnuoqueȝ / Maladiction sempiternelle et hayne perpetuelle / Receu auons lorguilleux murmure de n*ost*re mal amie & desloyalle fille / fainte religion / contenant &c. &c.

Femton sidor. Slutet lyder:

Nonobstant quelxconques l*ett*res de la sainote escripture / raison naturelle canoingne & ciuille / & quelxconques louables coustumes & vsaiges a ce co*n*traires / donne au puis denfer / lan de yre & de Indignacion / que mort entra ou monde par n*ost*re enuye / v^M^ v^C^ xxxiij de la nuyt de finable & derraine Impenitence / Irremissible / du mois de fieure mortelle & de lexpulsion de n*ost*re regne que xprist (christ) vint en ce monde pour no*us* expeller & lyer n*ost*re puissance mil cccc lxxvij Par lucifer a la faulse relacion de mauuais conseil Auise Signe / Desloyaute qui ne peult de son amy le secret taire /

Ofvanstående datum (1477) synes vara samtidigt med bokens nedskrifvande.

68. [CHRISTINE DE PISAN]. — Auctoriteȝ de *christ*ine.

Troligtvis samma arbete som vanligen kallas: Epître d'Othea, déesse de la Prudence, ou les Cent Histoires de Troye.

Begynner:

> Prince excellent dehaulte renomme
> de qui grant voix par le monde est semee
> a vous puissant tresredoubte seigneur
> qui dessus vous ne congneissez greigneur

På 12 blad.

69. [ALAIN CHARTIER.] — Le breuiaire des nobles.

Börjar sålunda:

> De noblesse dame de bon vouloir
> Royne des preux princesse des haulx faiz
> a tous qui ont voulente de valoir
> paix et salut par moy sauoir vous faiz

8 blad. Slutar med en rondel.

70. [ALAIN CHARTIER.] Cy commence LE LAY DE PAIX. *)

> Paix eureuse fille du dieu des dieux
> & engendree ou trosne glorieux
> & transmise par le conseil des cieulx
> pour maintenir la terre en vnite
> Essillee de france & dautres lieux
> par oultrages et discors furieux
> &c.

5 blad. Slutar:

> et que les durs et les presumptueux
> viuent dolens et merencolienx

---

*) Se talrika utdrag ur denna dikt (efter en Vatikansk kodex) hos *Adelbert Keller*, Romvart. Mannheim, 1844; s. 638—642.

et les beningʒ courtoiʒ et gracieux
soy gouuernans selon lumanite
leurs faiʒ durent & leu*rs* estas sont tieux
q*ue* onneur leur croit et meurent sains & vieux
si qua lissir des fresles corps morteux
leur ame est sauue auec la deite

Tryckt i "Les oevvres de maistre Alain Chartier". Paris, 1617, 4:to. s. 542.

71. LA BELLE DAME SANS MERCY

par Alain Chartier
ms 7215 22
in 4° Paris

Nagaires cheuauchant pensoye
Com*me* hom*me* triste & doloreux
Au dual ou il fault que je soye
Le plus dolent des amoureux
Pius que par son dart rigoreux
La mort me tolly ma maistresse
Et me laissa seul langoreux
En la conduite de Tristesse

Si disoye il fault que je cesse
le ditier & le rimoier
& que jabandonne & delaisse
le rire pour lavenoier
la me fault le temps emploier
Car plus nay sentim*en*t ne aise
soit de scripre soit deuuoier
chose qui a moy nautre plaise

Tjugufem sidor. Slutar:

Et vous dames & damoiselles
enquy honneur naist & sassemble
ne soieʒ mie si cruelles
chacune ne toutes ensemble

que nes vne de vous ressemble
celle que meiez nommer cy
quon doit appeller si me semble
labelle dame sans mercy

72. *Ballad*, utgör 3 verser; med samma rim, 8 rader. Begynner:

Goupil en faiz et mastin en courage

Omqvädet:

pourquoy veulz tu la brebis & la layne

73. *Ballad*, 4 verser, med lika rim, 12 rader. Börjar:

Quant fortune qui maint cuer serre

Omqvädet:

Joye sera en moy renouuellee

74. Adieu les freres saint liger, &c.

75. La doleur *que* je recoy, &c.

76. Quel plaisir auayje madame, &c.

77. TRESBLE GUILLAUME DE MARCHANT.
Qui es promesses de fortune se fie, &c.

78. *Motet*. Begynner:

Jay fortune trop suis mis loing de port

79. *Ballad* ("Contre le duc Jehan (Charles) de Bourgongne", tillägger *Fauchet*), 3½ vers, af 8 rader, med samma rim. Begynner:

Hennequin sen va / on le suit

Omqvädet:

Il est si vaillant / *quil* sen fuit

80. *Ballad,* 5½ vers, 11 rader. Alla ord i hvarje vers begynna med samma bokstaf. Början är:

Par plusieurs peins prent paris precellence.

81. En vsurpant la sterilite, &c.

82. De tous ceulx qua creez nature, &c.

83. *Rondel* de MACHAUT.

Doulce dame tant que viuray, &c.

84. *Rondel*. Jatens mercy & complaindre ne mose, &c.

85. *Rondel*. Je ris je chante je mesbas, &c.

86. *Rondel*. Je nose parler ne escripre, &c.

87. *Rondel*. Mon cuer pleure mais des yeux me fault rire, &c.

88. *Bondel*. Se tristesse me fust joye, &c.

89. *Rondel*. Ou mon souhait sassomnra, &c.

90. Se tous les souhais vrays estoient
que on souhaide les gens verroient &c.

Fem sidor. Slutar:

Icy des souhais je me taiz
souffist vous je nen dy maiz

91. *De la melisse.* Medicinskt; på prosa.

92. *Noel* (Jul-visa). Vacker och egen. Utgöres af 12 sammanrimmande verser. Begynner:

Noel nouuellet noel chantons jcy
nouuelles gens crions a dieu mercy
noel noel noel noel
chantons noel pour vng roy nouuellet

Sista versen:

En douze jours noel fut acomply
pour xij jours mon chant sera feny
noel noel noel noel
pour chacun jour en ay fait vng couplet
noel nouuellet &c.

93. Amis ne dy point ta pensee
a creature qui soit nee &c.

Fyra verser, af 6 rader hvardera.

94. MICHAULT TAILLEVENT. Le regime de fortune.

Sensuit vng traitie petit
de fortune qui eslieue
les gens a son appetit
et de ses grans dons les fieue
et sest lachose assez briefue
selon la distincion
pour lamour qua lire griefue
trop longue narracion

Fyra blad. Slutar:

Estudiez ce regime
hommes de fortune attains
aussi bien cun silogime
estudiez &c.
vne foiz & la deuxiesme
pour en estre plus certains
estudiez ce regime
hommes de fortune attains

Le regime de fortune
fait par michault tailleuent
pource quil ayme fort vne
ou samour sans taille vent

Au tresorier de soucy
michault si se recommande
et si enuoie cecy
au tresorier &c.
Quil lentande & lise aussi
Il prye non pas commande
au tresorier de soucy
michault si se recommande

95. Ethimologie de loys propre nom de treshault et trespuissant prince mons. le daulphin de vienneis conquerant es allemaignes lan mil iiij^c xliiii.

Lys odorant jeunesse souueraine
entre les preux en vertu florissant
fructiffiant en saison premeraine
fruit non pareil aux bons appetissant
vostre tres humble & tresobeissant
des biens quil a ce present vous presente
pour passer temps en vous resioissant
es grans trauaux de la vie presente

Sex sidor. Slutar:

Prince tresseignourieux
bien ioieux
soiez sur toute rien nee
et vous serez glorieux
et eureux
aprez la vie finee

96. Translacion de vnes *lettres* de sarrasin en francois que le souldan de Babiloyne . escript au roy de france en mil cccc quarante & sept. &c. Tre blad. f. 153 r.

97. Bön till den Heliga Jungfrun. Begynner:

Aube du jour qui le Monde enlumine
dune clarte qui tout autre domine
enluminant tresdouce humanite
manne du ciel fons de virginite

Tre sidor. Slutar:

entierement si que puisse par grace
lagloire dieu auoir deuant sa face

98. De richesse vient orgueil, &c.

99. De maistre JEHAN DE MEUN

Orgueil contre orgueil ne pourroit
ou lun des orguilleux morroit &c.

Två sidor. Slutar:

v*ost*re desroy
ho*m*mes morreȝ dieu s*er*a roy

100. La destrousse MICHAULT TAILLEUENT.

A mon tresredoubte seigneur
le duc de bourgongne excellent
et a tous ch*eua*lie*r*s donneur
& escuiers pareillement

&c. Fyra sidor. Slutar:

si ques aiduȝ moy pour dieu soit
tant que je ressoye acheual

feuillet 157 v.

101. DIALOGUE fait par MICHAULT DE SON VOIAGE de saint glaude

Compaignion qui viens de saint glaude
par ta foy dy moy du pays &c.

Två sidor.

102. *Chancons* . Mon cuer chante jóieusement, &c.

103. » . Puis que mamour maprins a desplaisir, &c.

104. GUILLAUME DE MACHAULT . Le jugement du roy Behaigne

Efter all sannolikhet felas början; ett blad saknas i handskriften. Titeln återfinnes vid slutet. Börjar:

Mon cuer mamour mon penser mon desir
de trestous biens pouoit mon cuer joir
pour lui veoir seulem*en*t & oyr
Tous mes confors
Estoit en lui cestoit tous mes depors
Tous mes soulas mes deduis mes accors
Cestoit mes murs mes chasteaux mes tresors
et il mamoit
Par dessus tous me se*r*uoit & cremoit
Son cuer samour sa dame meclamoit
Tout estoit sien mon cuer bien le sauoit &c.

Tjugutre blad. Slutar:

contre son gre
Si ay je assez quamours ma honnore
& richement mon mal guerredonne
quant a madame ainsi mon cuer donne

ay

ay a tousiours
Et ce mon cuer conforte en ses dolours
que quant *premier* sente les maux damours
A gentil mal cuide humble secours

105. Lautrier par vne auenture
en may pour cueillir la rousee
malay jouer en vne pree
lez vng bosquet
illec massis vng petitet
et regarday en vng anglet
prez dun *bu*isson
Dame viz de belle facon &c.

Tvenne sidor. Synes icke vara slutad.

106. A ta *lett*re & a ta harengue
puet len voir qui nes pas sage
reffrene ton bec et ta langue
et mise plus de tel langage
&c. &c. 2 sidor.

107. *Chansson.* No 74 (för andra gången).

108. HUON DE MÉRY. Le Tournoiement antecrist.

Nest pas oiseux ains fait bon*n*e œuure
li trouuerre qui la bouche œuure
Pour bonne euure compter & dire
Mais qui bien treuue plain est dire &c.

Femtiofyra blad. Slutar:
que se bien faiz il miert mery
y maint dieux hugon demery

qui agrant peine afait ce liure
il nosa pas prendre adelinre
le beau francoiȝ ason talent
car cil qui trouuerent auant
prindrent auant tout aeslite
pour*ce* est ceste euure mains eslite
et fut plus grief a escheuer
moult mist grant peine a acheuer
ses diȝ raoul raoul et cristien
onques bouche de *chret*ien
ne dist si bien *com*me jlȝ disoient
mais quanque jlȝ dirent prenoie*n*t
le beau francois trestout a plain
si *com* jl leur venoit a main
si quapreȝ eulx nont rien guerpi
se jay trouue aucun espi
apreȝ la main as menestriers
je lay glenne moult voulentiers
maiȝ bien trouuay le champ deliure
par son droit nom apeau cest liure
qui tresbien sacorde alescript
le tournoiement antecrit

109. *Ballade*, faite q*uan*t le roy Charles vij^me^ fut couro*n*ne a raims du temps de jeh*n*e daiȝ dicte lapucelle

Reoy venir le noble serf vollant &c.

Fem och ȝ vers, af 8 lika rimmande rader. Omqvädet är:

Du beau jardin des nobles fleurs delis

110. *Ballad.* Puis quainsi est quil fault brouiller, &c.

111. LE PASSETEMPS MICHAULT

Je pensoie na pas sept ans
ainsy quon pensse a son affaire
Par maniere dun passe temps
Ou sicome en lieu de riens faire
Mais a renouer & reffaire
Trouuay trop en mes pesans fais
A longue voye pesans fais

Et quant jeux bien partout vise
Il mala aprez souuenir
de la joye du temp passe
et de la douleur aduenir
Ou il me conuendra venir
Car ainsi va quainsi satourne
Temps passe jamais ne retourne &c.

Nitton sidor. Slutar:

Ce traictie par poure personne
de nouuel fait & compile
qui pourete de sa part sonne
en science poy pupille
pour dieu ne soit au pie pille
Cest le passe temps de michault
agrant froidure demychault

En annan afskrift af denna dikt finnes i handskriften No. LV, 4.

112. [CHRISTINE DE PISAN.] Enseignemens de *christ*ine

Se tu est noble & veulx les armes
suir il fault que souuent tarmes

en mainte terre ou deffailis
on te tendroit et pour faillis &c.

Åtta sidor. Slutar:

fol est qui ne se veult *seruir*
qui na dequoy *sergent* tenir
malement penseroit dautrui
cil que ne veult penser de lui

113. Cy co*m*mence LE QUADRILOQUE fait par maistre ALAIN CHARTIER

le prologue a 5 pages

A la treshaulte & excellente mageste des princes a la treshonnoree magnificence des nobles circonspection des clers & bonne industrie du peuple francois . Alain &c.

Efter Inledningens slut begynner sjelfva quadrilogium:

Enuiron laube du jour lors q*ue* lap*re*miere clarte du soleil et nature . contente de repos &c. &c.

Femton sidor. Icke fullständig.

114. Fragment af ett samtal på prosa, emellan "Le peuple" och "Lacteur".

Tolf blad; men flera äro bortrifna vid bokens slut.

Gammalt pergaments-band. På första sidan står K. 23. Utanpå signerad med 26. 18.

Le quadriloge invectif d'alain chartier est décrit p. P. Paris T. 1. p. 232. ms 6796

LIV.

MALLET DE GRAVILLE. — PALAMON ET ARCITA.

en [illegible] [illegible] Pairs au 1er vol.?

Cest le beau ROMMANT des deulx amans PALAMON et ARCITA et de la belle et saige Emylia translate de viel langaige et prose en nouueau et rime par ma damoiselle Anne de grauille la malet dame du boys maslesherbes*) du commendement de la royne

A la royne

Sy jay empris ma souuiraine dame
Comme jgnorante et peu scauante femme
Ozer a vous la ou gist tout scauoir
Faire present de ce que ay peu auoir
De dure teste et langue mal apprise
Je vous supply que ie nen soie reprise
&c.

Victorieux en armes et amours
Fust theseus apres que plusieurs jours
Eust seiourne en la masone terre
Ou cupido et martz luy firent guerre
Lesquelz vainquist et ipolite aussy
Quant doulcement le receut a mercy

*) Handskriften har tillhört presidenten *Fauchet*, hvilken anteck-nat följande i kanten: "Je croi que ce fut celle qui, contre le vouloir de lAdmiral son pere, espousa Thomas de Balsar S:r d Antragues, de sa doctrine fait mention Geofroi Thori de Bourges en son liure de champ tenri(?) . le liure fut compose lan dapres la venc faite a Ardres entre les Rois francois 1 & henri 8 . Roi dAngleterre lan 1520".

Fauchet.

Louis Mallet, Sire de Graville, amiral de Fr. sous Ch. 8, + 1516 à 78 ans (armes de gueules à 3 fermaux d'or, 2 et 1). Par son testament il ordonna à ses enfans de rendre aux [illegible] 100,000 liv. q'il av. [illegible] d'argent, craignant q. l'honneur [illegible] [illegible]. V. [illegible] l. 24.

Combien quil eust ses subiecteʒ occises
Brulles chasteaulx et seʒ villes conquises
Puis combattu a elle corps a corps
Ou il congnust seʒ trespuissans effortʒ
Dont cy tresfort dedans son ceur layma
Et sa vertu sus toultes exstima
Quil espousa en vne amytie telle
Que la memoire en doibt estre immortelle
Mais de cela ie lesseray le conte
Et vous diray que le liure raconte
&c.

Romanen slutar, som följer:

Or ie reuie*n*s que apres gra*n*t chere faicte
Chacu*n* voullust iouir de la retraicte
Les pri*n*ces grecʒ nont plus gueres songe
Quilʒ naie*n*t toust pris de theseus conge
Sans oublier les deux amans ensemble
Quj bien estoie*n*t a laise se me semble
Remercimens offers auecques dons
Fure*n*t la faiʒ / po*ur* de seruis gardons
Maint bon cheual y fust do*n*ne ce iour
Et maintʒ presens deliures par amour
Seulx quj sen vont se tienne*n*t bien co*n*tens
Et les amans passe*n*t fort bien le temps
Palamon a richesse et telle femme
Dont tous les iours son amytie senflame
Et oultre plus il est scaua*n*t et seur
De ce quil ayme estre seul possesseur

Troligtvis fattas några rader vid slutet. Några till-lagde rader följa af en annan hand.

På papper, i folio, omkring 30 långa rader på sidan. Det hela upptager 66 blad, och synes vara skrifvet vid början af 1500:talet.

Denna handskrift är bunden i gammalt pergament, i ett band med ett vackert exemplar af "Guillermi le Rouille Alenconiensis Causidici in legibus lice*n*tiati . Justicie atq*ue* iniusticie descriptionu*m* compendiu*m*." Med trädsnitt. Tryckt i Paris, år 1520, af C. Cheuallon. — I samma band finnes ett sannolikt gammalt exemplar af flyg-bladet: "Le liure de Jhesus La doctrine des crestiens"; tryckt i svart och rödt, med trädsnitt, utan tryck-ort eller årtal. — "On les vend a paris en la rue neufue nostre Dame a le*n*seigne de lescu de France".

LV.

POEMES DIVERSES.

1. Du chastel. — Le liure de labour de pourete et de richesse et comme besoing et nicete vient assailir vng homme nouuel marie gisant en son lit

Är på 44 blad. Prologen begynner:

On dit souuent a reprocher
Vng prouerbe que jay moult cher
Car le veritable est bien le scay
Que mettes vng fol a pararsoy
&c.

Första Afdelningen berättar:

Comment pensee la hideuse se mist sur une piz du nouuel marie et soussy le tourmente tres durement

Adonc sen vint a moy errant
Vne grande vielle a poil serrant
Qui hideuse et flaistrie estoit
Et moult beau resemblant auoit
Ayant felonnie en tassee
Qui appelloit par nom pensee
Ceste vielle me fist moult pis
Que les autres car sur mon pis
&c.

Slutet lyder:

Et se' je puis a uenir
A la grant richesse venir
On la maudie selon dieu
Je prie la vierge de cuer pieu
Qui le benoit filȝ de dieu porta
Et qui les pecheȝ deporta
Que auoir je puisse suffisance
Car jay en ce ferme creance
Que qui souffisance adresse
En luy a parfaitte richesse

Cy vueil mon liure a fin traire
Appelle la voye ou ladresse
De pourete et de richesse.

---

2. LE CONSEIL DE MARIAIGE. Fyra blad.
Börjar sålunda:

Cher & p*ar*fait loyaulx amis
qui vous estes lie & mis
en sacrem*en*t de mariaige
dieu vueille quay eȝ fait q*ue* saige
puis q*ue* la chose est en ce point
il ny a plus du conseil point
&c.

Slutar som följer:

b*ie*n est fol p*ar* ma co*n*sie*n*ce
que sil a son espent pourchasse
le contraire pour riens quel face
faicteȝ donc tant je vous ay prie

que par amour & sans maistrie
puissez vsir si doulcement
vos vies et si sainctement
que dieu vous octroye en la fin
son grant royaulme & atant fin
Explicit

---

3. BERNARD. — Kloka råd, mest i ordspråksform, på Latin och Franska, ställde till *Reymond Seigneur du chastel ambroise.* Sex och ½ blad.

V. litterature en mon 1er cahier

---

4. Ensuit LE PASSE TEMPS MICHAULT. Är på 13 blad. Begynner:

Je pensoie na pas sept ans
Ainsy com pense a son affaire
Par maniere de passe temps
Ainsy comme en lieu de riens faire
Mais a renouer et a faire
Trouuer mes pesans fais
A longue voie pesant fais

Et quant jeux partout pense
Il mala prendre et souuenir
De la joye du temps passe
Et de la douleur aduenir
Ou il me conuiendra venir
Ainsy va qui ainsy satourne
Temps passe jamais ne retourne

Sista versen:

Ce traittie par poure personne
De nouuel fait et compile
Quj pourete de sa part sonne
En science peu papille
Pour dieu ne soit au pepille
Cest le passe temps de michault
A grant froidure de Michault

Explicit.

En annan afskrift af denna dikt finnes i handskriften N:o LIII, 111.

---

5. Ensuit LE CONTRE PASSE TEMPS MICHAULT. Författad af PIERRE CHASTELLAIN.

Begynner:

En contemplant mon temps passe
Et le passe temps de michault
Jay mon temps perdu compasse
Duquel a present bien my chault
Car point ne me suis de my chault
Tousiours trouue a grant froidire
Mais tousiours froit tant que froit dure

Puis que ainsy a michault este
De mychault en yuer soubz froit
Que estoit il a michault este
De la grant chaleur qui souffroit
Car quj bien ce que je seuffre oyt
Peult bien entendre vng autre plaint
Maigre est qui trop gras se plaint

Dikten intager 9½ blad, och slutar:

Je pierre chastelain me nomme
Quj contre temps perdu bataille
Nuyt et jour pour saluer mon homme
La glaiue dont me combas taille
Sy crains come son debat aille
Quj sa char en bataille vent
Prenes engre michault tailleuent
Explicit

---

6. Ensuit LE TEMPS RECONNEUT de Maistre PIERRES CHASTELLAIN

On dist souuent qui riens ne porte
Riens ne luy chiet et on le croit
En cela point ne me depporte
Par vng party qui me recroit
Mais dautre part qui plus acroit
Aussi est il tant plus estraint
Qui trop embrasse peu estraint

Et pourtant fault il que cellui
Le quel moyennement chenit
Soit a son aise car ce lui
Est vng grant bien quant de ce vit
Aussi jamais plus ne se vit
Riche content de grant auoir
Que le paire de peu auoir

Är på 32 blad, och slutar:

Nagueres que riens ne portoie
Ne fais encor mais je le trayne

Et aussi bien me deportoye
Que je fais ore a mal estrayne
Bon trayn ne scay ne bonne trayne
Que ja sans manche retrassier
Bien estraindre et moins embrassier

Cy fine le temps reconneut
De maistre pierre chastellain

---

7. Cest LE DOCTRINAL aux simples gens et pour les simples prestres qui ne entendent pas lescripture examinee et esprouuee a paris par plusieurs maistres en diuinite .

Efter innehålls-förteckningen följer:

Des articles de la foy

Nous debuons croire et en ceste foy viure quil est vng dieu en trois personnes cest le pere le filz et le sainct esperit . &c.

Sista meningen är:

Le vij^{e} jour dieu se reposa et delaissa de faire nouuelle oeuure et benit ce quil auoit fait . Apres ce que Adam fut de paradis mis hors par son pechie et fut mis hors aussi sa femme Et fut cent ans quil nabita a elle pour le peche quelle luy auoit en horte et fait faire .

Explicit . le doctrinal de la foy .

Intager 21 blad.

---

8. LE LIURE DE FLORET en francois deuise en six parties et chacune partie est de-

uisee par chappitres exceptees les deux premieres ou il na en chascune que vng chappitre

Ensuit le prologue du liure

Vous qui prenes plaisir a lire
Les rommans darmes et damours
Laissiez les et veuillies eslire
Ceulx qui enseignent bonnes mours
En apuril le gracieulx mois
Quamoureulx doit les flours cueillir
Au doulx pais de vermendois
Me vint hardement requerir
Que luy voulsisse recuellir
&c.

På 42 blad. Första kapitlet börjar:

La maniere de la fachon du liure
Et lexcusacion de lacteur .

Qui du liure prendra le titre
Et par ordre chacun chapitre
Et le lira jusques a la fin
Autant trouuera en latin
De lignes comme en francois
Exceptees seulement trois
Qui sont dinterpretacion
Pour faire supplicacion
A dieu qui me doint bien cueillir
Les flours et flouret acomplir
&c.

Sista kapitlet:

Le moy de flouret

Flour de lis qui es la maistresse

Et la royne de toutes flours
Pren flouret qui de toy sapresse
Et ne scait ou fuyr aillous .
Car acquillon ses flours abesse
Et leur amatist leurs coulours .
Fortune mere de tristesse
Le mont de syon pert et laisse
Ses vertus et sez doulcours
Les pasteurs viuent en tristesse
Et leurs brebis en grans doulours
Car hiuer herbes empresse
Tant quilz en perdent leurs honnours .
Prime le grant roy de prouesse
Met hors les flours de leurs langours .
Fay tant que zephirus les dresse
Plaisance victoire et secours
Beaulte bonte honneur jeunesse
Quant le monde ara fait son cours
Dieu soit loue puis que mon liure
Est acheue jen suis deliure
Jhesucrist octroye sa glore
A ceulx qui lauont en memoire
Et le nous doint bien acomplir
En fait de meur et bien mourir Amen

Explicit.

---

9. Ensuiuent LES ENSEIGNEMENS QUE CATHON DONNA A SON FILZ

Cathon fut preux cheualier et sage homme
Moult bon conseil donna a la cite de romme
Pour voir jadis pour la chose publique
Vng liure fist vaillant et autentique &c.

Cathon parle Cum a*n*i*m*aduerterim q*uam*plurimos ho*m*i*n*es &c.

Certes mon cuer souspiroit de douleur
Quant japeriens lerreur et la foleur
De pluseurs gens qui griefme*nt* mesprenoie*nt*
Vers bo*n*nes meurs et mal se gouuernoient &c.

lacteur parle Sy deus es*t* a*n*im*us* &c.

Soyes certain que dieu est et doibs croire
Car les dictiers nous en do*n*nent memoire
Ton courage doibs ficher et a cure
A le ho*n*noure et seruir damour pure &c.

Upptager 11 blad. Slutar:

Chaton ce fit qui fut sage et preux
Ses nobles vers a coupla deux et deux
Je qui suis seure qui scay bien le fer batre
En cest dictie en ay fait de deux quatre

Explicit catho . dans &c.
Explicit hoc totu*m* pro pena da michi potum

---

10. Ensuiuent [PROVERBES] beaulx notables et auctorites

Bon est bon vin qui par raison le prent
Qui le prent par raison a parler luy apre*nt*
Mais qui prent tant du vin que le vin le sourprent
Icelluy sen merdoit et sen mocque la gent

Femme qui prent elle se vent
Femme qui do*n*ne el sabando*n*ne

Fe*m*me

Femme qui veult son honneur garder
Ne doibt ne prendre ne donner

På fyra blad, slutar:

Pour porter machue ne pour menger frommage
Ne fut homme fol si ne se cuide sage

Explicit.

---

2. Ensuiuent LES ENSEIGNEMENS QUE CHRISTINE DONNA A SON FILZ

Filz je nay mie grant tresor
Pour ten richir pour ce tresor
Aucuns ensaignemens noter
Je vueil sy les vueilles noter

Ayme dieu de toute ta force
Craing le et du servir te efforce
La sont se bien les as aprins
Les dix commandemens comprins &c.

XVIII du ms 7087 décrit p. M. P. Paris, t. 5. p. 149 (v. p. 175) contenant

På 13 sidor. Sista stansen:

Ne laisse pas a dieu seruir
Pour au monde trop tasseruir
Car biens mondains vont a desin
Et lame durera sans fin .

Explicit.

Dessa elfva skrifter äro af samtidiga handstilar, troligen ifrån början af 16:de århundradet. Handskriften är på papper, i folio, i gammalt läder-band. Den befinnes signerad på första sidan med V, 22, och på ett annat ställe på samma sida med — 165.

LVI.

SAMSON — OPERA.

Pappers-handskrift i folio. Skrifven på 1700:talet. Begynner:

C'est l'opéra de Voltaire. l'acte I manque

Le Théatre represente le peristile du Palais du Roy, où à travers les Colonnes on voit des forets et des Colines, dans le fond de la perspective; le Roy est sur son trône entouré de toute sa cour habillé à l'orientale, le Grand Pretre est assis auprès de luy :

Le Roy .

Ainsi ce Peuple esclave oubliant sen devoir,
Contre son Roy leve un front indocile
Du sein de la poussiere il braue mon pouvoir!
Sur quel roseau foible et fragile
A t'il mis son espoir .

Franskt band. Har tillhört C. G. Tessins samling.

LVII.

PSICHÉ—DRAME.

PSICHÉ . Drame Lirique en 3 Actes. Composé pour le Théatre de Reinsberg l'an 1771.

Börjar med (ett tal af prins Agenor, förälskad i Psyche):

Ami, nous voici arrivés aux portes de ce Temple, ou le sacré interpréte des Dieux va prononcer le destin de Psiché .

Papper, i 4:to.

LVIII.

DICTIONARIUM LATINO-GALLICUM.

Pappers-handskrift i stor folio, på 220 blad, med 2:ne spalter på sidan, 50 à 60 rader i hvarje. Synes vara skrifven i medlet af 1400:talet.

Begynner:

Absasus . sa . sum dicitur a sado *decouper*

Absidem . i . atrium quod est extra ecclesiam

Abscondo . dis . di . *mucier* Inde absconsus . sa . sum . & absconditus . ta . tum . *muciez* .

Absens . tis . componitur ex ab & sensus *deffaillant loing de tous sens* vnde absenter aduerbium & hec basencia . cie . *absence ou deffaulte* .

Absento . tas . *absenter ou mucier* et absentanus . na . num . *cil qui se absente* .

&c.

Slutar:

Zoziacus circulus qui ex linearum quinque angulis et vna linea constat

Zoticus . a . um . i . vitalis et cor . penult .

Zozimus . ma . mum . vaillable

Zozimus mi . vel zozimas nom domme

Zucara . re . vne maniere despice cest Sucre

Explicit . Deo gracias

Bunden i gammalt läder, på träd.

NAMN- OCH SAK-REGISTER.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

RÄTTELSER.

Sid. 17. r. 5. *står:* uppgift *läs:* uppgift*
„ 32. „ 3. nedifr. *står:* COMPOTES *läs:* COMPOSITIONES
„ 51. „ 10. *står:* Pergaments-handskrift *läs:* Pergaments-handskrift*
„ 54. „ 10. *står:* Kýmrei *kan äfven läsas* Kýuirei
„ 54. „ 19. *står:* Villamnouam *kan äfven läsas* Cuillamnouam
„ 57. „ 3. nedifr. *står* Pætrus *läs:* Petrus .
„ 59. under bl. 7, v. *Tillägg:*

I Kalendern, vid d. 2 Juni.

Natale sanctorum Petri . Etmarcellini . & sancti Egidii presbyteri & confessoris .

„ „ „ 20. *står:* Pætri *läs:* Petri

Vid d. 31 December. *Tillägg:*

EODEM DIE . SANCTAE Columbae . uirginis & MartyRis .

„ 61. „ 9. *står:* 1400:de *läs:* 14:de
„ 71. „ 8. *står:* tem *läs:* Item
„ 73. „ 3. *står:* a *läs:* af
„ 113. col. tit. *står:* MARCO-PILO *läs:* MARCO-POLO.
„ 113. „ 2 nedifr. *står:* et *läs:* es
„ 129. „ 3 nedifr. *står:* didaktisk *läs:* didaktiska